szolgálat

„... mégis egy test”

A HAT FÖLDRÉSZ EGYHÁZA

non ministrari, sed ministrare

szolgálat

68. szám 1985 Karácsony

TARTALOM

„ . . . mégis egy test" 3

TANULMÁNYOK

Alszeghy Zoltán: Az európai egyház 5
Nemeshegyi Péter: Krisztus egyháza Ázsiában 18
Babos István: A katolikus egyház Észak-Amerikában 32
Benkő Antal — Jálics Ferenc: Dél-Amerika prófétai egyháza 47
R.: Afrika fiatal egyháza 61
Teleki Béla: Fénycsóva a „Déli-Föld" egén 72

AZ EGYHÁZ SZAVA

II. János Pál pápa beszéde a marokkói fiatalokhoz 80

ESZMÉK ÉS ESEMÉNYEK

A Szentatya harmadik afrikai útja (Szabó Ferenc) 87
Az európai püspökök hatodik szimpozionja (Szabó Ferenc) 90
Legyen meg a te akaratod . . . (G. Danneels) 91
Az egyetemes egyház: a helyi egyházak közössége (L. Örsy) 94
Magyar a Cisztercita Rend generalis apátja 97
A katolikus egyház jelenléte Svédországban (Remenyik László) 98
Magyar szív öröme Kanadában (B. I.) 99
Levelek a missziókból 101

KÖNYVSZEMLE

W. Bühlmann: Weltkirche (Péteri András) 104
Szabó Ferenc: Szavak forrása csend (Németh József) 105
C. Carretto: Atyám, reád bízom magam. — P. Imberdis — X. Perrin: Vallomások, vélemények (Baranyi Imre) 106
Lelkigyakorlatos segédkönyv (Tárnok János) 107

HALOTTAINK 108

Dr. Petényi Károly (L. Gy.) 109
Kóder Béla SJ (M. I.) 110
Magyar István (Lónay Ödön) 111
P. Szőcs Albert Dénes OFM (Confrater) 111

Szolgálat (Dienst), spirituelle Quartalschrift, Klerusblatt. — Mit Druckerlaubnis des Bischöflichen Ordinariats, Eisenstadt. — Eigentümer: Trägerverein U. C. H., A-9020 Klagenfurt, Kaufmanngasse 2. — Für den Inhalt verantwortlich: Dr. Emmerich Rácz, A-7000 Eisenstadt, Reichlgasse 5a. — Herausgeber und Verleger: György Hegyi, A-9800 Spittal/Drau, Litzelhofenstraße 9. — Kiadó és levelezési cím: Hegyi György / Szolgálat, A-9800 Spittal/Drau, Litzelhofenstraße 9. — Druck: Eisenstädter Graphische GesmbH, A-7000 Eisenstadt, J. Haydngasse 10.

„... MÉGIS EGY TEST"

Köszöntsetek minden testvért... Ázsia egyházai köszöntenek titeket... Imádkozzatok kitartóan az összes szentekért és énértem is... Ilyen buzdításokkal és üzenetekkel zárja leveleit a Népek Apostola. Megosztja a címzettekkel a többi közösség örömeit és gondjait is. Egyek Krisztusban? Adják ennek fogható jelét, fejezzék ki együttérzésüket, sőt küldjék el adományaikat a rászorulóknak. A kapcsolatot ápolni kell.

Ezt mi is tesszük. Imával, figyelemmel kísérjük katolikus egységünk kezesének, Szentatyánknak örömeit és gondjait. Figyeljük a tömegtájékoztatási eszközök híreit más, tőlünk távol fekvő országok egyházi életéről. De ritkán kapunk átfogóbb képet. Nem ismerjük jól az egyes egyházak helyzetét, sajátosságait, törekvéseit és problémáit. Így pedig könnyen megfeledkezhetünk arról, hogy ugyanazon misztikus test tagjai vagyunk. Csak akkor örülhetünk velük, ha ismerjük sikereiket, s akkor aggódhatunk értük, ha tudjuk, milyen veszélyek fenyegetik őket. A különbözőségek megértetik velünk, hogy különböző feladatokat bíz ránk az Úr. Felhívják figyelmünket: ha valami sikerült a másiknak, miért ne próbálhatnánk azt meg mi is. Ha viszont valamelyik kudarcot vallott, vagy éppen a helyes útról letért volna, ez a mi számunkra is intő jel legyen. Gyakran a másik példáján látjuk meg világosabban a Lélek vezetését.

Jelen számunk a sokrétű és szokszínű s mégis egy Egyház szerető ismeretét kívánja elmélyíteni. Egy folyóirat egyetlen számának keretei nem teszik lehetővé, hogy minden részletre kitérjünk. Irányokra szeretnénk rámutatni, jellegzetes helyzeteken keresztül szemléltetni az egyes kontinensek egyházainak életét.

Legtöbbünk Európában él. Ennek ellenére feltehetjük magunknak a kérdést: Ismerjük saját földrészünk egyházának főbb problémáit és feladatait? Tudjuk, hogy az európai egyház szerepe jelentősen megváltozott az utolsó évtizedekben. A katolikusok 58 százaléka már Európán és Észak-Amerikán kívül, az ún. harmadik világban él. A latin-amerikai katolikusok (Dél- és Közép-Amerika) egymagukban többen vannak, mint az európaiak (41,5 százalék, illetve 34,5 százalék). Európa belső, kulturális válságban van. Főleg ennek hatását vizsgálja az európai egyháznál Alszeghy Zoltán, *a Gergely Egyetem tanára.*

Az Egyház életében nemegyszer találkozunk „furcsa isteni logikával". Hihetetlenül ígéretteljes tavaszokra pusztító jégverések következnek. Az ázsiai egyházak életének ezt a jellegzetességét állítja elénk Nemeshegyi Péter, *Tokióból.*

Néha felpanaszoljuk, hogy az Egyház kevés gyakorlati érzéket mutat a mindennapi élet problémái iránt. Nem így az észak-amerikai egyház. Főleg ebből a szemszögből ad róla képet Babos István, *a Fordham Egyetem tanára.*

Az új nemzedék növekedése örömmel és reménnyel tölti el a családot: szülőket és felnőtt rokonokat. De az ifjúság beilleszkedése nem mindig zavartalan. Az idősebbek tudják: a fiatalok joga, kialakítani saját életformájukat. Mégis aggódnak, amikor terjednek az új viselkedési módok. Főként, ha ezek arra sarkalják az öregeket, hogy megváltoztassák eddigi magatartásukat. Hasonló jelenségeket figyelhetünk meg a dél-amerikai és az afrikai egyházakkal kapcsolatban.

Dél-Amerika, a lakosság és a katolikusok arányszáma szerint, a „legkatolikusabb kontinens". De légkörét robbanásig telítik a társadalmi igazságtalanságok. Ezen az áldatlan helyzeten próbál segíteni az egyház, főleg a bázisközösségeken és a felszabadítási teológián keresztül. Ezek a törekvések azonban csaknem szakadást idéznek elő a dél-amerikai katolikusok csoportjai között. Egyes képviselőik a Szentszék bírálatát is kiváltották. Benkő Antal *több mint 20 évig működött Brazíliában —* Jálics Ferenc *pedig Argentínában. Tapasztalatból ismerik a kontinens egyházát.*

Az afrikai egyház is fiatalos, lendületes. Évente több mint félmillió felnőtt kéri felvételét a katolikus közösségbe! Az óra sürget: nyújtsunk hiteles tanúságot Krisztusról. Egyébként az ezrével burjánzó vallási mozgalmak ragadják el Közép- és Dél-Afrika ébredő népeit. — Afrikáról írt tanulmányunk többek közreműködésével készült.

Óceánia legnépesebb és legnagyobb országa Ausztrália. Teleki Béla *Daniel Mannix, 20 éve elhunyt melbourne-i érsek korszakalkotó tevékenységét ismerteti. Vele kapcsolatban bemutatja Ausztrália egyházának viszontagságos múltját és fejlődésének irányait.*

A katolikus egyház eddig többnyire a görög filozófia fogalmaival és a római jogrendszer paragrafusaival fejezte ki a hit tartalmát. Tudjuk, hogy erre más kultúrák eszközei is felhasználhatók. De a gyakorlatban rányomták bélyegüket az Egyház arcára az európaiak és az észak-amerikaiak. A krisztusi szeretet megkívánja, hogy ezen jogokkal élhessenek a felnövekvő egyházak is. Valószínűleg a harmadik évezredre vár a feladat, hogy Krisztus egyetlen Egyháza kibontakoztassa tagjai sajátságos életét és működését a föld minden kontinensén. Ennek a fejlődésnek első jeleit már érezhetjük.

TANULMÁNYOK

Alszeghy Zoltán

AZ EURÓPAI EGYHÁZ

Vitatható kérdés, hogy Eurázia mekkora részét nevezzük Európának. Itt a 12 államból összetett „Európai Közösség"-et vesszük szemügyre. Ez némileg önkényes elhatárolás, mert hiszen senki se vonja kétségbe, hogy pl. Svájc, ami nem tartozik az Európai Közösséghez, Európa kellős közepén fekszik, és az sem kétes, hogy Görögország, ami a Közösséghez tartozik, nagyon kevéssé hasonlít Angliához. Mégis, ez a tucatnyi ország alkot valami egységet, azért némileg csökkenti az eltorzító általánosítások veszélyét, ha csak róluk beszélünk.

Egy elterjedt elmélet azt állítja, hogy az emberek nem azért különböznek egymástól, mert másfajta lelkük van, hanem azért, mert lelkük különféle testet éltet. Hasonló módon foghatjuk föl az Egyház egyes részeinek különbözőségét is. „Mindegyikünket egyazon Lélek itatott át" (1Kor. 12,13); „egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség" (Ef 4,5). De mivel az egyes részegyházak különböző társadalmakban élnek, és mivel a kegyelem alkalmazkodik a természet igényeihez, az egyes helyi egyházak különböző jelleget kapnak az egy Lélektől, a különféle társadalmak történeti helyzete szerint. A kegyelmi élet és a társadalmi helyzet között fennálló viszony persze mindig dialektikus. A keresztény hit az egyes kultúrák bizonyos oldalait elfogadja és felhasználja, mintegy megtestesül bennük, de egyben kritikusan szembeszáll azokkal a pontokkal, melyek nem egyeznek az evangélium követelményeivel.

Változó világrész

Európa századunkban egész sereg gyors és mélyreható változáson ment át. Már az első világháború elsöpört számos sziklaszilárdnak tartott politikai, gazdasági, kulturális tényezőt. A második világháború a győztesek és a vesztesek földjén egyaránt valóságos romhalmazt hagyott maga után. A háború befejezése után következő két évtized az újjáépítés korszaka volt. A szükség nem remélt erőket varázsolt elő a társadalomból. Nyugat-Európa olyan jólétre jutott, amire nem volt példa múltjában. Az életszínvonal, a társadalom szervezete, a kultúra szintje kielégítő módon emelkedett, és a közvélemény a jövőt illetőleg határozottan derűlátó volt. 1968 májusának diáktüntetései meglepték az embereket, mert egyszerre csak kiderült, hogy az ifjúság egyáltalán nincs megelégedve a rózsásnak látszó helyzettel. Azóta a kiábrándulás egyre terjedt,

Európa tudatára ébredt annak, hogy történelmének gyökeres fordulópontjához jutott.

Ez a válságtudat sajátságosan nem a társadalom berendezésének krízisén alapszik. Az Európai Közösség az utolsó tíz esztendőben évente kétszer közzéteszi a közvélemény-kutatás eredményeit. Ezek szerint az európai népesség egy része (19—21 %) „igen kielégítőnek" érzi a társadalom helyzetét. A többség (50—60 %) „meglehetősen kielégítőnek" ítéli; 16 % azt mondja, hogy „nem nagyon jó"; és csak 4—6 % van azon a véleményen hogy a helyzet „teljesen elégtelen". Mindössze 5—8 % követel gyökeres változásokat, a többség szerint folytatni kell a reformokat (64—79 %). Egy csoport (16—27 %) azt tartja a legfontosabbnak, hogy a társadalom a „felforgató" törekvésekkel szemben védje az elért vívmányokat. 1984-ben 29 % azt remélte, hogy a helyzet 1985-ben még jobb lesz, 35 % úgy ítélt, hogy nem fog változni, 30 % a helyzet rosszabbodását várta. A pesszimizmus leginkább Belgiumban, Írországban és az utolsó hónapokban Franciaországban mutatkozott, a mérleg egyensúlyban volt Luxemburgban, Hollandiában és Nagy-Britanniában, míg Dániában, Olaszországban és Görögországban, érthetetlen módon, az optimizmus volt túlsúlyban.

A válságtudat tehát nem mint társadalomkritika, hanem inkább mint az élet értelmével és értékével szemben való tanácstalanság uralkodik. Az újjáépítés idején felmerült programok nagyjában megvalósultak, az utolsó húsz esztendő nem termelt ki új pozitív, gyakorlati és általánosan elismert célképzetet. Mint a jövőre való vonatkozás, a múlttal való viszony is megváltozott: a háború után született nemzedék számára a múlt sötét és kezdetleges létformát jelent, melyből a fejlődés kivezette az emberiséget. Ezért számára nincs értelme a múlthoz való visszatérésnek vagy hűségnek. Válságba jutott a hagyományos értékek törvénytáblája is. Az európai társadalom már a század első felében sem élt a keresztény hitből; most a polgári eszmény értéke is kétségessé vált. Maga az élet se számít értéknek. Számos házaspár felelőtlen dolognak érzi, hogy gyermekeket hozzon létre, nő az öngyilkosságok száma a fiatalok között is, és vita folyik arról, nem lenne-e jobb a szenvedő öregeket az élettől való szabadulásban segíteni. Az átlagember elveszítette bizalmát az intézményekben. Egyrészt az a benyomása, hogy ezek a múltban túl sok áldozatot követeltek meg az egyéntől, másrészt nem tudja igazolni érvényük ideológiai alapjait. Gyanakodva figyeli a közgazdaság, a közigazgatás, az iskolaügy, az egészségügyi szolgálatok stb. szervezeteit, és az a fő gondja, hogy biztosítsa személyes érdekeit ezekkel a számára idegen hatalmakkal szemben.

Az új európai kultúra középpontjában az egyes személy áll. A legfontosabb érték az élmény, mely megfelel a személy spontán hajlamainak, és amin át gazdagítja ill. kiépíti személyiségét. Annak a tárgynak vagy eseménynek van legnagyobb becsülete, ami intenzív élményt biztosít (pl. a nemi élet, az utazás, az izgalmas látványosság stb.). A szenvedés, különösen a testi fájdalom, olyan rossznak számít, ami semmiképpen sem igazolható. Ez természetesen távolról

sem jelenti, hogy az új nyugat-európai ember individualista elszigeteltségben érzi jól magát, de a közösség, amit keres, a közvetlenül megélt összetartozástudat révén egyesített csoport. Ebben az egyesek nem kötelezik magukat állandó együttműködésre, de a többiektől sem kívánnak meg tartós elkötelezést. Egész Európában növekszik a házasság nélkül együtt élő párok számaránya; az emberek idegennek érzik maguktól az iskolát, a gyárat, a hivatalt, a hadsereget; többet jelent számukra az együtt ujjongó tömeg, az együtt hallgatott zene ritmusának egyesítő ereje. A „tekintély" a mai kultúra egyik legnépszerűtlenebb fogalma. Messzemenően elfogadott vélemény: a felnőtté vált emberiséghez méltatlan dolog, hogy valaki egyéni képességeitől és környezetének beléje vetett bizalmától elvonatkoztatva, akár hivatalánál fogva, akár valami neki jutott felsőbb küldetés erejéből, parancsoló módon meghatározza a többiek magatartását.

A válság lényege talán éppen abban van, hogy a népesség nagy része meg van elégedve a jólétet biztosító és mindent megengedő társadalommal; ámde ez a társadalom csak akkor működhet, ha követel is valamit. A minden hit, ideológia és bölcseleti rendszerrel szemben bizalmatlan ember viszont nem talál olyan normát, ami alapján a társadalom követelményeit érvényesnek ismerhetné el.

A hivők közössége nem vonhatja ki magát a kultúra válságából, különben „ki kellene szöknie a világból" (vö. 1Kor 5,10). A kérdés az, hogy hogyan ítéli meg helyzetét a hit fényében, és hogyan igyekszik építeni az Isten országát a jelen történelmi körülmények között.

Megosztott Egyház

Az egyháztörténelem jelen szakaszára jellemző, hogy az Egyház állásfoglalása nagyon sok tekintetben nem egységes. Természetesen vannak alapvető megállapítások, melyeket minden katolikus elfogad, de több nagyon aktuális kérdésben megoszlik a hivők véleménye, eljárása. A belső ellentét nem csak földrajzi tereket különböztet meg, nem csak korosztályokat állít szembe egymással, hanem gyakran ugyanazon csoportok tagjait is elválasztja. Akármit is mondunk az európai egyházról, az ellenkezőjére is lehet példákat hozni; az összetett valóságot csak ellentétpárok objektív jellemzésével lehet leírni.

Az Egyház belső megosztottsága sajátosan elüt attól a képtől, melyet a három Piusz-pápa kora (tehát a XX. sz. első fele) mint ideált fogadott el, és meszszemenően meg is valósított. A katolicizmus jellegzetes vonásának számított az egész világot átölelő, a tanítás, a liturgia és az egyházfegyelem monolitikus egységében is megnyilvánuló egyöntetűség. Azok, akik ennek az egyházképnek a bűvkörében éltek, megdöbbenve állapítják meg, hogy az ő egyházukból is eltűnt az az egység, amit az igazi Egyház ismertető jelének tartottak; sőt, az Egyház nem is szorgalmazza annak az egységnek a helyreállítását. Az Egyház korunkban nem az egy tömbből álló sziklát, hanem a több különféle tagból

álló élő szervezetet látja egysége mintaképének. Ennek a modellváltozásnak több oka van.

Az első az, hogy a társadalom és az európai kultúra gyökeres változása következtében az Egyházra egész sor új elméleti és gyakorlati probléma megoldása vár. A felelet az új kérdésekre a történelem folyamán sohasem készen pattant ki, hanem fokozatos, több irányban folyó kutatás eredményeként. A krisztológiai dogmák megfogalmazásának idejében, a nikaiai, efezusi és khalkédóni egyetemes zsinatok körül egész sor egymásnak legalább is a szavakban ellentmondó helyi zsinat kavargott; nagytudású és szentéletű püspökök évtizedeken át kételkedtek egymás igazhitűségében. A reformáció korában legalább egy negyed századig nem volt világos, milyen tételek választják el Luther és Kálvin követőit a római egyház hitétől. Így érthető, hogy amint Krisztus Urunk kivette részét az emberi természet minden gyöngeségéből a bűnt kivéve, az európai társadalom mai válságában az európai egyház is megosztott utakon, tapogatózva keresi a megoldást. Persze, ez a meggondolás az Egyház megosztottságát csak mint átmeneti, és nem mint végleges állapotot igazolja. A különböző utakon folyó keresés életerő jele, de csak akkor, ha a belső ellentmondásokat nem végcélnak, hanem átmeneti állapotnak tekintjük.

Az Egyház megosztottságának másik magyarázata a kultúrák sokféleségében található. A kegyelem minden emberi közösségben más-más módon alkalmazkodik a természethez, az illető közösségek élettani, lélektani, társadalomtani adottságai, történelmi élményei és pillanatnyi helyzete szerint. A kinyilatkoztatás teljes valóságát különböző gondolatformákban fejezhetjük ki, különböző szempontok szerint foglalhatjuk rendszerbe, anélkül, hogy a különbözőség szükségképpen föladna valamit a hit igazságtartalmából. A kegyelem által felidézett élményvilág különböző szokásokban, műalkotásokban, életstílusban objektiválódhat; a Krisztus akaratából fakadó intézmények lényegük sérelme nélkül különböző módokon működhetnek. Amint a mai Európa, a tömegkommunikációs eszközök mindent egy szintre hozó hatása ellenére, elismeri a különböző tájak, társadalmi rétegek és korosztályok sajátos kultúrájának értékét és jogosultságát, úgy az Egyház is tudatára ébred annak, hogy a krisztusi értékteljességet csak sokrétű különbözőség szerves egysége tudja visszatükrözni. A különbözőségnek ez a másik fajtája megint csak fogyatkozás, de előnyös tulajdonság is lehet. Fogyatkozás, ha az Egyház egyik csoportja a többire való tekintet nélkül, vagy éppen a többi ellen harcolva akarja sajátosságát megszilárdítani, és mint föltétlenül vagy egyedül helyes természetfeletti életformát érvényesíteni. Előnyös, ha az egymással dialógusban élő, egymást kölcsönösen elismerő, kiegészítő és helyesbítő sokféleségben az organikus egyházkép szintézise valósul meg.

Az Egyház megosztottsága nem csak az európai katolikusok egymás közti viszonyát befolyásolja, hanem hatással van az európai egyháznak a többi földrész egyházaihoz való viszonyára is.

A kolonializmus korában az átlagos buzgó európai keresztény küldetésének érezte, hogy a többi földrészre is átültesse a keresztény hitet, és vele az európai kultúrát, melyet egyetlen igazi emberi kultúrának tartott, és mely nélkül el sem tudta képzelni a keresztény életet. Ez a fölfogás jelentős missziós tevékenységet eredményezett, de nem volt kellő megértéssel az európai kultúrától különböző keresztény életformák létjogosultságával szemben. A kolonialista missziológiát felváltotta egy másik, mely már felismeri: minden kultúrterület hivatva van arra, hogy a kereszténységet saját életformájának szerves részévé tegye, és annak megfelelően élje. A mai teológiai irodalom egyik legeredetibb, legtermékenyebb ága éppen az „inkulturáció" követelményeit, módozatait és határait tanulmányozza. Az „inkulturáció" légkörében élő európai katolikus felismeri, hogy nem az a hivatása, hogy a többi kultúrát a sajátjával helyettesítse, hanem hogy a többi kultúra homogén, de keresztény fejlődését szolgálja. Persze felvetődik a kérdés, hogy ez az alkalmazkodó magatartás nem csökkentette-e az európai egyház misszionáriusi buzgalmát. Amellett a különbözőség nem egyszer olyan mértéket ér el, hogy gyanút kelt, nem áldozza-e fel az éltető és azért szükséges egységet. A különféleség kiélesedése (vagy talán elmérgesedése) egyrészt arra viszi a fiatal egyházakat, hogy visszautasítsák az európai egyház szolgálatát, másrészt a történelmi egyházakban kelt polemikus magatartást, pl. a latin-amerikai „felszabadítási" teológia, az indiai katolicizmus szinkretizmusa, a keresztény házasság ideáljának az afrikai szokásokhoz való alkalmazkodása stb. esetében.

Európa jövendő egyházának az a feladata, hogy az egyformaság és a megoszlás ellentétpárját a különböző részek szerves egysége által oldja fel magasabb szintézisben.

Függőleges és vízszintes

A hatvanas években, a „szekularizáció" teológiai problémakörében lett divatossá megkülönböztetni a keresztény élet „függőleges" és „vízszintes" dimenzióját. A függőleges az Istennel, a vízszintes az embertárssal és a világgal való viszonyunkra utal. A függőleges tájolás a belső élet föladata, amennyiben az ember, a II. Vatikáni Zsinat kifejezése szerint, „Isten szeme előtt dönt a tulajdon sorsáról" (Gaudium et spes, 14). A vízszintes orientáció a külső magatartásban és tevékenységben nyilatkozik meg, amennyiben az egyes személy az emberi közösség egységében megváltoztatja a föld színét. A két vonatkozás az egyetlen valóság két elengedhetetlen kiterjedése, nem két lehetőség, amik között választani lehetne; csak mértéke és minősége változhat, csak a hangsúlyt lehet az egyikre vagy a másikra tenni. Az igazi keresztény tevékenység csak a szeretetben működő hit erejéből valósulhat meg. Nem igazi keresztény lelkiség az, ami nem nyilatkozik meg megfelelő tevékenységben. Így egy keresztény közösség életének jellemzéséhez elengedhetetlen a két dimenziónak és egymáshoz való viszonyuknak elemzése.

Az európai egyház belső élete a háborút követő évtizedekben több szempontból elmélyült. A legfeltűnőbb haladást az imaéletben figyeljük meg. Közvetlenül a háború után a monasztikus ideál vonzóereje hozott belső megújulást. A hatvanas években ez a befolyás gyengült. Viszont a liturgia reformja következtében széles rétegek nem csak „misét hallgatnak": tevékeny részt kezdettek venni a liturgiában. Nő azoknak a laikusoknak a száma, akik napjukat a zsolozsma bizonyos részeinek imádkozásával szentelik meg. Meglepő visszhangra talál a keleti egyház néhány hagyománya, pl. a „Jézus-imádság". A Szentírás és a liturgia ismerete sok hívőt segített abban, hogy bizonyos affektív személyes imában keresse és élje az Istennel való egységet. Különösen a közösségben végzett, hosszú személyes imádság gyakorol jelentős vonzóerőt, gondoljunk csak a katolikus karizmatikus mozgalom terjedésére. A belső életre, a vallásos élményre, az Istennel való egységre törekvő megújulás sürgetői nem egyszer rámutatnak arra, hogy Krisztus Urunk földi életében szinte semmit sem tett a társadalmi rend megváltoztatására, az anyagi jólét gyarapítására, a termelés fejlesztésére. Az egyletező, a statisztikai kimutatásokban, az intézmények növekedésében és hatalmában tetszelgő lelkipásztori irány pedig rendesen az egyháztörténelem sötét évszázadaiba vezette a hívők közösségét. A „függőleges" dimenziónak ez a tudatos és lelkes kihangsúlyozása alapjában véve meglepő jelenség, hiszen a szakteológia az utolsó évtizedekben tudatosan elhatárolta magát az „épületes" megfontolásoktól. Nem egyszer élesen bírálta a hagyományos formákat, melyekben a vallásos érzés a múltban testet öltött. Az egyházi „hatóságok" pedig nem egyszer bizalmatlanul figyelték a „karizmatikus", „lelkiző" mozgalmakat. A befelé fordulás, a fölfelé néző életforma spontán módon, belső szükségletként virágzott ki az egyházi életben.

Egy másik, a keresztény megújulást éppen olyan erélyesen sürgető mozgalom perbe száll ezzel az „intimizmussal". Senki se tarthat egyszerre két különböző dolgot a jelen pillanat legsürgősebb követelményének, mondják a keresztény élet „horizontális", a világ felé táruló irány hívei. Nem abban él az Isten, aki elszigeteli magát a világ szükségleteitől, hanem aki a teremtő Isten szakadatlan munkálkodásának tevékeny eszköze. Nem az találja meg az élő Krisztussal való egységet, aki a köldökét nézi, hanem aki az éhező, szomjazó, hajléktalan és a társadalom peremére sodort embert igyekszik megváltani. Az igazi imádság a világot építő munka. Aki csak a jó szándék tisztaságáért aggódik, és mellékesnek tartja, hogy jó szándékú fáradozásának van-e gyümölcse, hűtlen a szeretet parancsához, mert a maga tökéletességét és nem a felebarát javát keresi. Az evangelizáció nem csak igehirdetés; lényeges eleme az is, hogy a világ Istennek az evangéliumban megnyilatkozó akarata szerint alakuljon.

A gyakorlati tennivaló szempontjából, az áramlat ismét megoszlik. Egy, a hagyományos programokhoz közelebb álló irányzat azt tartja föladatának, hogy

a társadalom gazdasági, politikai, kulturális berendezkedését keresztény elvek alapján építse ki. „Istent akarjuk", énekelték a század első felében Európaszerte a katolikus férfiszervezetek és katolikus pártokba tömörültek. Ma is vannak csoportok, melyek „az Egyház szociális tanítását" tanulmányozzák, és azok alapján önálló, a nem-keresztény szervezetek programjától eltérő munkatervet követnek. Többen vannak azonban, akik arra az álláspontra helyezkednek, hogy a katolikus hit a nagy elveket és az indítóokokat jelöli meg, nem pedig azt, hogy e jelen történelmi pillanatban mit kell egyes helyeken megvalósítani. Ezen az alapon a hívők együttműködnek a nemhivőkkel közös szakszervezetekben, pártokban, és közös keretekben iparkodnak a katolikus hit fényében fölismert és elismert értékeket helyes szándékkal, áldozatos lélekkel előmozdítani.

Az Isten-keresés „függőleges" dimenzióját és a felebarát szolgálatának „vízszintes" tájolását természetesen nem volna szabad ilyen mesterkélt módon szétválasztani, egyiket a másik ellen kijátszani. Minden tárgynak különbözők a dimenziói, egyik nincs a másik kárára. Ahogy nincs élő test lélek nélkül, úgy igazi keresztény tevékenység sem lehetséges bizonyos „lelkiség" nélkül. Viszont, ahogy a szellemi tevékenységek az idegrendszer élettani folyamatai révén folynak le, úgy az igazi lelkiség is a mindennapi élet és a környezet megfelelő alakítása során nyilatkozik meg, sőt valósul meg. A hosszúság és szélesség aránya sokféle lehet. Kinyilatkoztatott igazság, hogy ugyanaz a Szentlélek a különböző személyeknek különféle adományokat ad. Van akit túlnyomóan szemlélődő életre hív a Lélek, van akinek elsősorban tevékeny élet a hivatása. Krisztus titokzatos testének tagjai sohasem mondhatják egymásnak, „nincs reád szükségem", mert a Test harmonikus teljessége kárát vallaná, ha minden tagja egyforma volna (v. ö. 1Kor 12,4-31). Az Egyházban az idők folyamán gyakran felvetődött a kérdés: Magában véve melyik adomány tökéletesebb, és egy bizonyos történelmi pillanatban melyikre van nagyobb szükség? A mai helyzet sajátos nehézsége abban áll, hogy a különböző adományok letéteményesei kölcsönösen kétségbe vonják a többi adomány létjogosultságát.

Hit és tudás

Mind a szemlélődő, mind a tevékeny hitélet belső szükséglete, hogy a hivő megértse hite tanítását, belássa annak egységét, ésszerű voltát, szépségét, számot vessen a belőle folyó következményekkel.

A hit tanításának bizonyos fokú ismerete a múltban az általános műveltséghez tartozott. Ma, mikor Nyugat-Európa tudománya és művészete messzemenően elveszítette kapcsolatát keresztény eredetével, ez a helyzet megváltozott. A szekularizálódás folyamán, különösen a nagy városok ipari övezetében, sok megkeresztelt ember olyan keveset tud a kereszténységről, mintha buddhista vagy mohamedán országban nőtt volna föl. A hitüket gyakorló, templomba járó emberek nagy része tanácstalanul áll az Egyházban lejátszódó vál-

tozások előtt. Nem érti, miért és milyen alapon helytelenítik a lelkipásztorok azokat a nézeteket és szokásokat, melyekben felnevelkedtek. A papság kulturális nívója erősen lesüllyedt. Bár az új egyházi törvényhozás hat esztendeig tartó főiskolai tanulmányokat követel meg a papságra való előkészítésre, a helyi egyházak nagy része öt, sőt négy esztendőre rövidíti ezt a tanmenetet. Amellett a tantárgyak száma úgy megnövekedett, a lelkipásztori gyakorlatra való előkészülés olyan igényes lett, hogy a papnövendékek átlaga nem tud magának átfogó és elmélyített összképet alkotni a keresztény tanításról. A papság száma erősen lecsökkent, a lelkipásztori tevékenység sokkal magasabb igényeket támaszt (gondoljunk csak a szentségek kiszolgáltatására, a szentségek felvételét előkészítő tanfolyamokra, a hitoktatásra, az egyes csoportok gondozására stb.), úgyhogy a papság általában elveszti az olvasásra való igényt és kedvet. Egy megbízható olasz fölmérés szerint, a papság művelődési foka nem az egyetemi tanulmányokat végzett emberekéhez, hanem a felső szakiskolát járt réteghez mérhető.

Mégis, ebben a „hittudatlan" környezetben kialakulóban van egy számszerűen is jókora réteg, melyben a hit ismerete és megértése jelentősen elmélyült. Meglepő újdonság, hogy ebben a rétegben a világiak és a klérus arányszáma az utolsó két évtizedben egyre eltolódik a világiak javára.

A teológiai kutatás súlypontja még mindig Európában van. A legtöbb, világviszonylatban elismert hittudós európai egyetemen végzett. A század második felének európai teológiája ellen sok vádat lehet felhozni. Túlzottan analitikus iránya, a különböző módszerek egymást figyelembe nem vevő kizárólagos használata, kimondottan intellektualista beállítottsága nem mindenütt segítette a természetfeletti valóság egységes szemléletét. Mégis meg kell hagyni, hogy a hagyományos fogalmak behatóbb elemzése, a hagyományos állítások bíráló vizsgálata, a többi keresztény egyházak gondolkozásának figyelembe vétele, a profán tudományok megállapításainak és módszereinek fokozottabb ismerete haladást is jelentett. Ez a teológia kezd kilépni elszigeteltségéből, nagyobb mértékben befolyásolja a hitüket élő világiak gondolkozását, mint a század elejének neoskolasztikus hagyományokat ápoló hittudománya. Az Egyház nem jelentéktelen részét eléri bizonyos kateketikai oktatás, mégpedig új módszerrel, mely talán kevésbé sürgeti a pontos teológiai formulák ismeretét és emlékezetben tartását, de igyekszik tudatos vallásos élményt kelteni. A közelmúltban több igényes teológiai mű jelentős könyvsikert ért el. Elég magas nívójú teológiai népszerűsítő folyóiratok széles körökben keltenek érdeklődést időszerű teológiai problémák iránt, pl. a nők helyzete az Egyházban. Mindenütt alakulnak intézetek, melyek azon fáradoznak, hogy az iskolázott keresztények kultúrnívójuknak megfelelő szinten értsék meg hitük tanításait is, és az aktuális világproblémákat a hit fényében lássák. A teológiai fakultások megnyíltak a világiak előtt. Több rangos egyetemen a laikus-teológusok száma és tanulmányi színvonala felülmúlja a klérushoz tartozó hallgatókét. A különböző moz-

galmak és csoportok, melyek az Egyház mai reményét alkotják, általában súlyt fektetnek tagjaik hittudományos képzésére is. A Szentírás tudományos fokú olvasása és a Szentatyák egyik-másik művének ismerete immár nem a klérus kiváltsága.

Közösségi életforma

Aligha van vallás közösségi vonatkozás nélkül. A kereszténység azonban lényegénél fogva közösségi mozgalom, mert az Istennel való kiengesztelődést úgy fogja fel, hogy a bűn révén elidegenedett egyén egy szőlőtőben válik veszszővé, egy nyáj része lesz, építőkő módjára egy építménybe illeszkedik, egy test élő egységében talál életet. Így nyeri el saját azonosságát, így járulhat Krisztus által a Szentlélekben az Atyához.

Mármost, az emberi csoportokban két alapvető típust különböztethetünk meg. Az első típus jellegzetes modellje a gúla, központi fogalma a tekintély, ami ebben az összefüggésben nem a vezető személyes kiválóságát jelenti, hanem a vezetésre való kötelességét és jogát. Az egyesek úgy válnak a szervezet részévé, hogy a csúcs alatt foglalnak helyet, alávetik magukat a vezetőnek. A tagok és a vezető között a viszonyt a személytelen törvény határozza meg. A vezető utasításokkal irányítja a csoportot. A meggyőzés csak akkor szükséges, ha a tagok még nem eléggé engedelmesek. A vezető nem fektet súlyt alárendeltjei kezdeményezésére, a velük való vitát nem látja kívánatosnak. Az egyes tagok, a vezetőtől való függéstől eltekintve, elszigetelten maradnak egymástól, esetleges részleges csoportok kikristályosodása gyanút kelt, mert ellenállási gócponttá válhatik.

A másik típust a rostély modelljével ábrázolhatnánk, középponti fogalma a „mi", a közösség, amit az egyes személy mint új, nagyobb ént él meg. Ebben az a fontos, hogy a tagok egységben éljenek, ami összetartozási tudatban, testületi szellemben nyilatkozik meg. Feltétele, hogy a csoport összetevői „szemtől-szembe" éljenek, ismerjék egymást, legyenek közös élményeik és érdekeik, támadjon bizonyos kölcsönös „rokon-szenv" közöttük. Jellemzi a formaságoktól mentes, keresetlen, tartózkodás nélküli együttlét. A közösség működésének elengedhetetlen követelménye a tagok kezdeményezése. A közös állásfoglalás útja az eszmecsere, a javaslatok szembesítése és megvitatása, ami rendesen több, a közösségen belül képződő, egyre szélesebb körű alcsoportokban folyik le. Az indítvány akkor lesz alkalmazásra érett, ha az egész csoport közvéleménye elfogadja értékét.

Két típusról van szó, nem két osztályról. A gyakorlatban létező csoportok sohasem mutatják fel csak az egyik típus sajátosságait és minden sajátosságát. De jellemző minden közösségre, hogyan helyezkedik el a két véglet között.

A katolikus egyház változhatatlan tanítása, hogy vezetőinek isteni küldetése és hatalma van az egyházi közösség életének irányítására. A püspökök, mint az apostolok utódai, és a pápa, mint Szent Péter utódja a római székben,

az Egyház látható fejei, tanítók akkor is, ha nem tanultak, mesterek akkor is, ha nem kiváló egyéniségek. Látszólag, ez a dogma meghatározza, hogy a katolikus Egyház közösségi élete szükségképpen tekintélyi alapon álljon. Ez a felfogás téves. Abból, hogy valakinek van hatalma, nem következik, hogy léptennyomon és pedig másokra való tekintet nélkül használnia is kell a hatalmát. A családapának sajátos szerepe van a családban, de tekintélye nem semmisíti meg a családanyának sajátos szerepét és kezdeményező feladatát. A plébános pásztor, de azért még a hívek (férfiak és nők) nem „juhok". Beleszólásuk van az egyházközség életébe. A pap a püspök segítője, de kívánatos, hogy a papi testületnek is legyen szava az egyházmegye életében. A pápa a püspökök testületének vezetője, de a püspök mégsem csak a pápa elhatározásainak kivitelező szerve. Ha a „lelkipásztori levelek" (1-2. Tim, Tit) hangsúlyozzák a tekintély szerepét, az evangélium néhány kifejezése mutatja, hogy ez a modell még kevésbé lehet egyetlen ideál az Egyházon belül, mint az Egyházon kívül (vö. pl. Lk 22,24-26). Az Egyházban alkalmazott vezetési stílusra mindig befolyást gyakorolt a kor csoportszervezési gyakorlata. Az ősegyház szervezete hasonlított a diaszporában élő zsidó gyülekezetekére. A középkor „egyházfejedelme" a feudális hűbérurak stílusára emlékeztetett. Az újkor egyházkormányzata nem egy közös vonást mutat fel az európai nemzeti államok bürokratikus berendezésével (a római kongregációk a minisztériumok rokonai, a püspökök szerepe gyakorlatban, minden elvi fenntartás ellenére, a megyefőnökök [prefektusok] alakját juttatja eszünkbe).

Korunkban az Egyház közösségi élete kimondottan tekintélyi alapon áll. Ez bizonyos idegenkedést kelt az európai átlagemberben. Ennek a földrésznek a közvéleménye ugyanis, a második világháború óta, a „demokratikus" vezetést magasabbrendűnek, a „felnőtt" emberiség igényeihez egyedül méltó közösségi életformának érzi. Nagyon sok gondolkodó azon a véleményen van, hogy kívánatos volna, ha az Egyházban, a vezetők isteni küldetésének és hatalmának elismerése mellett, a testületi önrendelkezés nagyobb teret kapna. Csakhogy eddig nem sikerült ennek a követelménynek eleget tenni. Ahol önkormányzati szerveket léptettek életbe, azok nagyrészt felelőtlen ellenzékieskedésben gyümölcsöztették befolyásukat. Ahol a vezető tartózkodott hatalma gyakorlásától, űr keletkezett, amit nem egyszer hivatlan elemek hatalmaskodása töltött ki. Valószínűleg csak akkor talál az Egyház új, korszerű közösségi életformát, mikor az engedelmesség egyoldalú sürgetésében felnevelkedett, és csekély csoportöntudattal rendelkező nemzedéket felváltja egy másik, felelősségre nevelt, magát az egyházi közösséggel jobban azonosító generáció. Nem csodálkozhatunk, hogy addig az egyházi élet bizonyos individualizmusra hajlik. Hiszen, ha egy bizonyos számú személy véletlenül ugyanabban a félórában, ugyanabban a templomban hallgat misét, azzal még nem válik élő közösséggé, ha nem éli meg viszonyuk közösségi jellegét, mint a kinyilatkoztatás és a természetfeletti valóság követelményét. Kézenfekvő dolog, hogy a hivők

más módon, pl. a báziscsoportok jelentőségének túlhangsúlyozásával, vagy akár szekta-szerű elhajlásával próbálják kielégíteni vallási életük közösségi igényét.

Zsinat-utáni Egyház?

A II. Vatikáni Zsinat 1965. dec. 8-án zárult le. Az egész világon megülik ennek az eseménynek huszadik évfordulóját, és igyekeznek felmérni, hogyan dolgozták fel az egyes egyházak a zsinati indításokat. Az európai közvélemény általában csalódást mutat. Egyik oka persze az, hogy túlzott várakozással tekintett a Zsinatra. Volt, aki XXIII. János pápa szavát az „új pünkösdről" és az „új epifániáról" (AAS. 54, 1962, 69) úgy magyarázta, mintha az lett volna a Zsinat rendeltetése, hogy az Ószövetség és az Újszövetség után megnyissa az üdvrend „harmadik korszakát". Ettől a teológiai szempontból abszurd gondolattól eltekintve, a kiábrándulás két, merőben ellentétes okra vezethető vissza.

Az egyik felmérés úgy ítélkezik, hogy az európai egyházakban, a központi egyházkormányzat fékező hatása alatt, kialudt a Zsinat megújító lendülete. Hogy csak egy sokat emlegetett példát idézzünk: a Zsinat elismerte és védelmébe vette a helyi egyházak különbözőségét és sajátos hagyományait (Lumen gentium, 13). Helyesnek tartotta, hogy mindegyik őrizze meg sajátos egyházfegyelmi berendezését, liturgikus szokásait, teológiai és lelkiségi örökségét (Lumen gentium, 23). Követelte, hogy a rész-egyházak ápolják sajátos hagyományaikat (Ad gentes, 22). Ezzel szemben, — így hangzik a vád — a Zsinat utáni gyakorlat, néhány oktalan túlzás orvoslásának ürügye alatt, igyekezett ismét csak uniformizálni az Egyházat. A Zsinat elismerte, hogy a véleményszabadság és a kutatás szabadsága feltétele a kultúra virágzásának (Gaudium et spes, 59). Ennek ellenére úgy tűnik, hogy több népszerű teológus megrendszabályozása címén megint csak egy teológiai iskola felfogását akarják ráerőszakolni a Világegyházra.

Ez a vád feltételezi, hogy a katolikus tanítás és gyakorlat fejlődése olyan egyenes vonalon haladó folyamat, melynek egyre jobban el kell távolodnia kiindulási pontjától. Jelentős gondolkodók, mint pl. C. Geffré, ki is mondották, hogy míg a Zsinat még a hagyomány egységében igyekezett az újításokat megvalósítani, most éppen a Zsinat szelleme követeli meg tőlünk, hogy túllépjük ezt az álláspontot, szakítsunk a hagyományokkal, és gyökeres változásokat léptessünk életbe. A haladás jellegzetes modellje a létra volna, mely egyenesen vezeti mindig magasabbra azt, aki használja.

A másik elmarasztaló ítélet szerint az európai egyház azzal árulta el a Zsinat szellemét, hogy lényeges pontokban túllépte a Zsinatban világosan megszabott határokat. A Zsinat kimondotta, hogy a nyugati liturgiában maradjon meg a latin nyelv használata (Sacrosanctum Concilium, 36. és 54. pp.); az utolsó húsz esztendő teljesen elfeledkezett a latin liturgikus szövegekről és énekekről. A Zsinat hangsúlyozta, hogy a katolikus és a nem-katolikus „egyházak"

között folyó párbeszédben fejtsük ki világosan a katolikus álláspontot, és kijelentette, hogy „semmi sincs távolabb az igazi ekumenizmustól, mint az a hamis irenizmus, ami meghamisítja a katolikus tanítás tisztaságát, és elhomályosítja annak igazi és szabatos értelmét" (Unitatis redintegratio, 11). Ennek ellenére egyes körökben manapság szinte tapintatlanságnak számít, ha valaki említi a trentói zsinat által meghirdetett dogmákat, mert azok nem tetszenek a protestánsoknak. A reformáció jellegzetes pápaellenes megnyilatkozásait is úgy magyarázzák, mintha azok a keresztény hit katolikus tanításával egyértékű változatai volnának.

Ez a felfogás, mely természetesen főként az idősebb, templomba járó hívők között talál visszhangot, feltételezi, hogy a dogma és az élet úgy fejlődik, mint az inga mozgása: egyik végletből a másikba csap, de a kilengés egyre rövidebb, míg megáll a középpontban. A hit megértése és gyakorlata is így halad, gondolják sokan: az új igazság akkor lesz szerves része a katolikumnak, mikor lefeslenek róla a túlzások, és „a hit mértéke szerint" (Róm 12,3) a többi igazság kiegészítő és korlátozó értelmezésében találja meg végső tisztaságát.

Az igazat megvallva, a történelem tanúsága szerint, egyik elgondolás sem alkalmazható a katolikus dogma és élet valóságos fejlődésére. A valódi haladást nem mutatja be sem a létra-, sem az ingamodell. Inkább a csigavonallal, a csavarmenettel ábrázolhatnánk. Az Egyház sohasem merevedik meg egy bizonyos kor formái között, mint ahogy az élő szervezet sem változatlan. De új álláspontját sem abszolutizálja az Egyház, hanem tovább halad. Nem tér vissza az előző álláspontra, hanem, okulva mind a két létforma igazságán és véges jellegén, mindkettőt új egységbe olvasztja össze. A tézist, az antitézis fényében, új módon fedezi fel és a szintézisben magasabb fokon, szervesen egyesíti. Az Efezusi Zsinat Nesztóriosz elítélésével meghirdette Krisztus egységét, Khalkédón elismerte Krisztusban a kettősséget, de nem a személy kettősségét nesztoriánus módon, hanem egy személyben a két természetet. Az Egyház Baiusz és Janzéniusz elítélése folytán nem tért vissza Pelágiusz álláspontjához, még Kasszián mérsékelt tanítása szerint sem, hanem új, eddig nem ismert módon tárta fel a természet és a kegyelem viszonyát. Az I. Vatikáni Zsinat meghirdette a pápai csalhatatlanság dogmáját, és a római püspöknek az egész Egyház vezetésére való küldetését és hatalmát. Ezt nem ismételte meg a II. Vatikáni Zsinat, de még kevésbé tagadta, inkább tovább vitte azt kiegyensúlyozva a testületiség gondolatával.

Zsinat-utáni az európai egyház élete? Bizonyosan nem az abban az értelemben, mintha egy elmúlt esemény fényében sütkérezne. De abban az értelemben sem, mintha egy elkövetett hibát akarna jóvátenni. Talán azt lehetne mondani: Tapogatózva keresi a közelmúltnak és a régmúltnak új egységét, hogy a neki jutott örök adományt a jelen idő követelményei szerint élje.

Pillantás a jövőbe

Aki a katolikus hit alapján áll, nem kételkedik abban, hogy az Egyház ezután is meg fogja találni az új életformát. Ebben az európai ember, — mint az Úr, és az Istentől támasztott apostolok követője —, élheti az evangéliumi tanítást „sok nehézség ellenére a Szentlélek örömével" (vö. 1Tesz 1,6). Optimizmusra bátorít a történelem tanúsága is. Az európai egyház nagyobb válságokat is átélt (gondoljunk pl. a gnoszticizmus krízisére, a reformációra, vagy a felvilágosultság korának vallási közömbösségére). Sőt, azt lehetne mondani, hogy az Egyház rendes életformája az alapjait megrázó válságokon fakadó új virágzás. Az utolsó fél évszázad emlékei csak megerősítik ezt a derülátó várakozást. Ötven esztendővel ezelőtt, az európai értelmiség körében sok meggyőződéses híve volt a liberális tőkegazdaságnak, és több ideológia mély hatást gyakorolt széles tömegekre. E sorok írója látta még Nürnbergben és Rómában a jól szervezett tömegek lelkes felvonulását. Ezek a nagy áramlatok ma teljesen elveszítették befolyásukat. Viszont ma is, legfontosabb ügyüknek tartják milliók, hogy a föltámadt Krisztussal eleven egységben élhessenek. Ennek a lelkes kisebbségnek vitalitását száz esztendővel ezelőtt senki se merte volna megjövendölni.

Más kérdés, hogy milyen lesz a jövendő Európa katolicizmusa. Az előző generáció érdeklődve olvasta Bangha Béla könyvét a „Világhódító kereszténység"-ről, mely azt javasolta, hogy okos tervezéssel előirányozva tervszerűen lehetne alakítani a jövendő kereszténység arculatát. Ez a felfogás végképpen elavultnak látszik. A trentói és az I. Vatikáni Zsinat nem tervbizottság volt. A XVI. és a XIX. század katolikus megújulása úgy jött létre, hogy a hit belső ösztöne új életformát fakasztott bizonyos, mély hitéletet élő egyéniségekben és csoportokban. Ez az életforma új krisztusképet, új egyházközösségi formát, új lelkiséget termelt ki magából. A jövő megsejtésének az útja nem racionális számítás, hanem az, hogy „akinek van füle, hallja meg, mit mond a Lélek az egyházaknak" (Jel 2,17). Az engedelmes oda-hallgatás összegyűjti a Szentlélek mai korban érlelt gyümölcseit, és ezek alapján igyekszik a jövő fejlődés vonalát megsejteni. Nézetünk szerint ez a fejlődés arra utal, hogy az európai egyházban új lelkiségi irány fog kivirágozni. Ez a lelkiség lehetővé fogja tenni, hogy a hivő összeegyeztesse, egységes életformában élje azokat a látszólag ellentétes kívánalmakat, igényeket, hajlamokat, amik ma megosztják földrészünk katolicizmusát. Egy időben úgy tűnt, hogy a Charles de Foucauld és René Voillaume körül csoportosuló baráti kör hozza meg ezt az új lelkiséget. Ma mintha csökkenőben volna ennek a iránynak a vonzóereje. Az európai katolicizmus továbbra is figyelmesen hallgatja a korunkban élő szentek hangját. Újra és újra fölteszi a kérdést: „Te vagy az eljövendő, vagy mást várjunk?"

Nemeshegyi Péter

KRISZTUS EGYHÁZA ÁZSIÁBAN

„Krisztus szeretete ösztönöz minket, hiszen arra a meggyőződésre jutottunk, hogy egy mindenkiért meghalt" (2Kor 5,14). Ez az „egy" nem más, mint Isten egyszülött Fia. Ő halt meg minden emberért, hogy így kinyilvánítsa nekünk az Atyaisten végtelen szeretetét, kinek minden ember drága kincs, hiszen ő teremti őket szüntelenül „saját képére és hasonlatosságára" (Ter 1,26). Isten teremtő szeretete soha el nem múlik, soha véget nem ér. Fia, az emberré lett örök Ige által hív és a minden ember szívében működő Szentlélek által vonz mindenkit láthatatlanul, hogy higgyen az Isten szeretetében, szeressen határtalanul, ahogy az Isten szeret, és bízva remélje: a szeretet által átitatott élet örök életté válik az Atya országában.

Ez a keresztények hite, ez a mi hitünk. És ezért, arra a „meggyőződésre jutottunk", mint Szent Pál, hogy ennek a hitnek az örömét kell sugároznunk az egész földkerekségen. Így gyűljön egybe minden nép és nemzet az Atyaisten családjaként — az Úr Jézus asztala köré. Az Isteni Bárány táplál ott bennünket szent testével és vérével, és küld, hogy hálás szívvel vigyük szeretetét mindenkihez, legyünk az élet barátjai, a világosság fiai, a béke munkásai.

Ha ezzel a hittel és meggyőződéssel keresztény szemmel nézzük ma Ázsia végtelen térségeit, elszorul a szívünk. Ezen az óriási földrészen, mely az Uralhegységtől a Fülöp-szigetekig terjed, él az összemberiség kb. fele: 2 milliárd 732 millió ember, de alig 2,5 %, vagyis 67 millió (1982 évi adat) az Úr Jézus asztala köré már összegyűlt keresztények száma. Még ha hozzávesszük a körülbelül 50–60 milliónyi protestáns és keleti egyházakhoz tartozó keresztényt is, számuk akkor sem haladja meg az összlakosság 4,5 %-át.

Miért van ez így? Hisz a kereszténység bölcsője egy ázsiai országban, Palesztinában ringott! Amint a nagy ázsiai vallások: hinduizmus, buddhizmus, taoizmus, iszlám stb. története mutatja, az ázsiai ember lelke korántsem érzéketlen a vallási értékek iránt. Akkor miért nem ütött még Ázsia népei számára a „kegyelem órája"? Miért nem ragadja meg őket tömegestől a Szentlélek szele, hogy ahhoz a Krisztushoz vigye, kinek ő az örök lehelete?

Hányszor tettem fel magamnak, mint egy Ázsiából Európába szakadt nép hithirdetőként megint Ázsiába szakadt fia, ezt a kérdést. De Jézus mindig csak azt feleli, amit már az apostoloknak mondott, amikor arról tudakozódtak nála, hogy mikor állítja helyre Izrael országát: „Nem tartozik rátok, hogy ismerjétek az időpontokat, melyeket az Atya szabott meg saját tetszése szerint. Ti csak menjetek és legyetek tanúim egészen a föld végső határáig" (vö. Csel 1,6-8).

Hiszem, hogy vannak ilyen „időpontok" és hogy eljön a kegyelem órája. Hiszem, nemcsak azért mert ezt Jézus mondta, hanem azért is, mert Ázsia kereszténységének történelmében többször felragyogtak már az ilyen kegyelmi

órák, mint számos hajnalcsillag, melyek mind a nap dicsőséges felkeltét jósolják. Csakhogy ezek a kegyelmi órák nem mérhetők e világ bölcsessége szerint, hanem csak a krisztusi kereszt balgaságának és gyengeségének mércéjével. Ha azonban ezzel a mércével mérjük, akkor a Krisztus keresztjében részesedő csöppnyi ázsiai kereszténység talán túlszárnyalja valamennyi többi földrész keresztény egyházát.

Tavaszi virágzás – hirtelen fagy; terméstől roskadozó cseresznyefa – borzalmas jégverés. Ez az ázsiai kereszténység életének képe. Amint lapozgatjuk az ázsiai egyháztörténelem könyvét, sokszor sírni szeretnénk, mint a gazda, aki komor szemmel nézi a késői fagytól tönkretett vetést; mint a gazdasszony, aki kezeit tördelve siránkozik a jégtől elvert gyümölcsöskertje láttán. De ez a sírás hálaadás himnuszává változik, amikor megjelenik szemünk előtt az a csodálatos tény, hogy az Isten ereje épp a gyöngeségben diadalmaskodik. A vértanúk meghaltak. De vérük vetés, melyből új élet sarjad. Lássuk az ázsiai országok történelmében ezt a furcsa isteni logikát, az Istennek bölcsességét, aki görbe sorokon is tud egyenesen írni.

Kórea

Kezdjük a legfeltűnőbb történettel, Kórea kereszténységének történetével. Ennek az ősrégi kultúrával dicsekvő kelet-ázsiai félszigetnek lakói hosszú történelmük alatt rengeteg szenvedésen mentek keresztül. Hosszú belső viszályok; a 16. századi japán uralkodó, Toyotomi Hideyoshi nagyzási hóbortjából keletkezett borzalmas, vérengző, a fél országot elpusztító japán-dúlás; a szomszédos kínai birodalom túlerejétől való félelem. A sok fájó tapasztalat miatt a 17.–18. század kóreai uralkodói teljesen elzárták országukat a külvilágtól. Csak a szomszédos Kínával tartották fenn a kényszerű kapcsolatot és küldték követeiket megszabott időben a beijingi (pekingi) császári udvarba.

Itt történt 1783-ban, hogy a követség egyik tagja, Yi Sung Hun, megismerkedett egy ott működő katolikus pappal. Ez a pap mint jezsuita került a kínai misszióba, de minthogy XIV. Kelemen pápa, 1773-ban eltörölte a jezsuita rendet, világi papként működött tovább a kínai fővárosban. Nem tudjuk részletesen, hogy milyen beszélgetések folytak le Yi és pap-barátja között. Minthogy Yi művelt ember volt, a pap valószínűleg elolvastatta vele a nagy jezsuita tudós, Ricci Máté, kínaiul írt műveit. Tény az, hogy Yi megkapta a Szentlélektől a keresztény hit kegyelmét, megkeresztelkedett és, mint egykor az Apostolok Cselekedeteiben (8,39) szereplő etiópiai udvari tiszt, Isten gyermekeként „boldogan" tért vissza hazájába, hogy honfitársai között a keresztény hit terjesztője legyen.

Kóreába tehát nem külföldről jövő hithirdetők vitték el a keresztény hitet, hanem ennek a nemzetnek egyik fia lett népének első apostola. Működése eredményes volt és néhány év alatt 4.000-re emelkedett a hívők száma. Nem volt papjuk; nem tartotta számon őket semmi egyházi statisztikai hivatal; de éltek hittel, reménnyel, szeretettel.

Alig kezdődött meg azonban az a tavaszi virágzás, máris beköszöntött a fagy. Az ország uralkodói nem jó szemmel nézték az új vallás terjedését. Ők Konfucius tanítása szerint igyekeztek az országot egy politikailag és szellemileg egységes néppé formálni. A konfucianizmus nem vallás, hanem igen magas színvonalú erkölcstan, mely az együttműködést, a kötelességtudást, az emberiességet, az idősek és feljebbvalók iránti tiszteletet, illedelmes viselkedést, engedelmességet, és a közérdeknek a magánérdek fölé helyezését hangsúlyozza. Ennek az erkölcstannak vannak igen nagy értékei; azért becsülte nagyra Ricci Konfuciust és igyekezett tanítását a kereszténységgel egybehangolni. De az is tény, hogy abszolút hatalomra törekvő uralkodók kezében a konfucianizmus alkalmas eszköz volt a népesség kordában tartására és az osztálytársadalom megmerevítésére. A keresztény hit minden egyes embert közvetlen kapcsolatba hoz az Istennel. Hirdeti az emberi lelkiismeret szabadságát és minden ember sérthetetlen méltóságát. Az ilyen tanítás természetesen szálka volt a kóreai uralkodók szemében. Így hát megkezdődött a keresztényüldözés.

A kereszténveket bíróság elé hurcolták, kínzásokkal próbálták őket a hittagadásra kényszeríteni. A hitükhöz ragaszkodókat kivégezték. Egész családok szenvedtek vértanúhalált. A megmaradt keresztények eldugott falvakba, a hegyekbe menekültek. Néhány éve adtam 30 napos lelkigyakorlatot egy kóreai papnak, kinek keresztény ősei 200 éve menekültek egy terméketlen földű hegyi faluba és ott éltek több mint száz éven át a legnagyobb szegénységben, amíg ismét lemerészkedtek a többi emberek közé.

Az üldözött keresztények segítségére 1801-ben tette először lábát Kórea földjére egy katolikus pap. Kínai nemzetiségű volt, ezért remélték, hogy feltűnés nélkül működhet. De hamarosan felfedezték, elfogták és kivégezték. 1836-ban érkeztek Kóreába az első francia hithirdetők, akik közül többen szintén vértanúhalált szenvedtek. 1845-ben érkezett az országba az első kóreai katolikus pap, Kim András, akit Shanghaiban szenteltek fel, de már egy évre rá elfogják és kivégzik. Az 1866–69-es években éri el tetőfokát az üldöztetés. Három francia missziós püspök, számos pap és több mint tízezer kóreai áldozza fel életét hitéért. Az üldözésnek csak akkor szakad vége, amikor 1883-ban megváltozik az ország politikája: megnyitják a nyugati hatalmak számára a kikötőket és vallásszabadságot engedélyeznek.

Ettől kezdve rohamosan terjed a kereszténység. Újra beköszönt egy keresztény tavasz. Kóreában a kereszténységen kívül nincs erős vallás. A régi népi formák, ünnepek, táncok, sámánizmus stb. virulnak ugyan, de nem tudják betölteni a mai ember vallási igényeit. A buddhizmus Kínából Kóreába is behatolt, de a régi kóreai uralkodók buddhistaellenes politikája miatt nem vert gyökeret a nép között. A konfucianizmus befolyása is nagyon legyöngült. Így hát az emberek szeme önkéntelenül a kereszténység felé fordult.

Sajnos persze Kóreában is, úgy mint egész Ázsiában, a nyugati keresztények között keletkezett áldatlan egyházszakadások gátolják a hit terjedését.

Ha egy utazó ma meglátogatja Seult, vagy Dél-Kórea bármely másik nagyvárosát, eláll a lélekzete az ámulástól a számtalan templomtorony láttára. Egymás mellett sorakoznak a katolikus templomok szomszédságában a számtalan protestáns felekezet templomai hatalmas kereszttel tornyaik ormán. A különböző templomok kora reggeltől egymással versenyezve zengetik harangjaikat. A koreaiak ezt nem érzik egy idegen vallás nagyzoló befurakodásának. Hiszen nem külföldi hithirdetők, hanem országuk egy fia hozta először a keresztény hitet népükhöz. Tudják azt is, hogy ez a hit számtalan koreai vértanú szent vére árán lett elidegeníthetetlen tulajdonukká. Hozzá kell még venni azt, hogy az 1910-től 1945-ig tartó rosszemlékű japán megszállás alatt a koreai keresztények, főképp protestánsok, igen, tevékenyen, áldozatkészen és sikeresen működtek az az ország függetlensége érdekében.

A második világháborúba akarata ellenére keveredett ez a nemzet, és nagy megpróbáltatásokon ment keresztül. Németország módjára, Koreát is ketté osztották. Észak-Koreában a kereszténység gyümölcsöskertjét ismét jégverés érte. Dél-Koreában vallásszabadság van, de a katona elnökök alatt nemigen virágzik a demokrácia. Így hát a koreai kereszténveknek változatlanul szükségük van hagyományos bátorságukra, hogy kiálljanak az emberi jogok és a társadalmi igazság védelmében. XII. Piusz óta egymást követi a koreaiak püspöki kinevezése. Ma, kettő kivételével valamennyi egyházmegye élén koreai püspök áll.

A II. Vatikáni Zsinat megnyitásakor már kb. 300.000 a koreai katolikusok száma. A Zsinat elhárította a katolicizmus terjedésének utolsó akadályait. Már nem latinul folyik a mise, hanem koreaiul, úgyhogy mindenki tudatosan vehet részt a szentmisén és szívvel-lélekkel járulhat az Úr asztalához. Vasárnap zsúfoltak a templomok és még hétköznap is szép számmal vesznek részt istentiszteleten a hívek. Egymás után keletkeznek új apácarendek és az újoncházak alig képesek befogadni a jelentkezőket. Mikor néhány éve Koreában jártam, és 300 apácának adtam egy előadássorozatot, az előadások szünetében megszólított németül egy kedves arcú, fiatal koreai szerzetesnő. Kiderült, hogy új szerzet alapítónője. Főmunkájuk a börtönben levő rabok testi-lelki istápolása. Mosolyogva mondta nekem: „Páter, ha tudtam volna, hogy ennyi nehézséggel jár a szerzetalapítás, sohasem mertem volna belefogni. De most már egyenesben vagyunk." Az ilyen új rendek mellett a régi alapítású bencés nővérek, karmelita apácák, Chartres-i Szent Pál nővérek, a japán alapítású Miyazaki-i Caritasnővérek stb. is virágzanak és részt vesznek a koreai egyház hithirdető, katekizáló, szociális és jótékonysági munkáiban. Az egyházmegyés kispapok papneveldéi zsúfolásig telve vannak, és bár két éves katonai szolgálatra hívják be a kispapokat is, kevesen vannak, akik emiatt elvesztik hivatásukat. A férfi szerzetesrendek közül a bencéseknél van a legtöbb hivatás. Egy-két év óta a többi rend (jezsuiták, ferencesek, szaléziak stb.) is nekilendült a fejlődésnek.

Ilyen formán, 1978-ban a koreai katolikusok száma elérte az egymilliót. És ekkor kezdődött egy nekiugrás. Olyan ez az esemény, melynek tanúi vagyunk,

mint a tavasz hirtelen érkezése. Már duzzadtak a rügyek, a bimbók, és egyszerre csak, a tavaszi nap áldott melegére, kipattannak a rügyek, ezerszínű virágok pompájába öltözik a rét. Évente több mint 100.000 a felnőtt-keresztség, sőt a szám 200.000 felé halad! 100 év kellett hozzá, hogy az üldözött kis nyájból egymilliós egyház legyen. Alig tíz év kellett, hogy ez a szám megkétszereződjék. Valószínűleg idén (biztosan jövőre) a kóreai katolikusok száma meg fogja haladni a kétmilliót.

Hogy történt ez? Sokszor tettem fel ezt a kérdést kóreai barátaimnak, de nem tudnak kielégítő választ adni. Persze felsorolhatnánk sok részleges okot: a bizonytalan politikai helyzet arra ösztönzi az embereket, hogy valami örök, megingathatatlan értéket keressenek. A társadalom már nem annyira nyomorult, hogy az emberek csak a mindennapi kenyérre tudnának gondolni, de még nem annyira jómódú, hogy az anyagelvűségbe ragadjanak. A katolikus egyház vezetői, Kim biborossal élükön, bátran kiálltak a politikai üldözöttek védelmében és a társadalmi igazságosság mellett. Kóreában nincs elterjedve másik világvallás, mely a kereszténység fellépése előtt már elfoglalta volna a terepet. A rámenős, bátor, áldozatkész kóreai jellem jól reagál Jézus felhívására, a hősies életre. A püspökök, papok, szerzetesek és szerzetesnők túlnyomó többsége kóreai, úgyhogy a katolikus egyház nem tesz külföldies benyomást stb. De mindezek az okok nem elegendőek. Hasonló helyzetben levő más ázsiai országban nem tapasztalunk ilyen hirtelen keresztény tavaszt. A végső ok csak az lehet, hogy eljött az „időpont", eljött „a kegyelem órája, melyet az Atya szabott meg saját tetszése szerint".

Mikor tavaly II. János Pál pápa Kóreában járt, mindenki érezte a kereszténytavasz fuvallatát. Az ötnapos látogatás csúcspontja a seul-i szabadtéri mise volt. Közel egymillió ember gyűlt össze a hatalmas téren. Az első sorokban ültek annak a 103 kóreai vértanúnak leszármazottai és rokonai, kiket a pápa ez alatt a mise alatt avatott szentté. A lelkes tömeg, a rengeteg áldozó, a meghatottságát elrejteni nem tudó pápa, a számtalan pap, kispap, apáca, a hívők dörgő szenteneke, felejthetetlen élmény volt. Tudták-e, sejtették-e a vértanúk, kiket 100–200 évvel ezelőtt börtönbe vetettek, ütlegeltek, fojtogattak, hazaárulóként becsméreltek és végül lefejeztek vagy agyonvertek, hogy áldozatuk százszoros termést hozó búzaszem halála lesz? Szenttéavatásuk után rohamosabban gyarapszik a hitoktatásra jelentkezők száma. Ezért, ha így megy tovább, Dél-Kórea nemsokára keresztény ország lesz.

Ha így megy tovább... De tudhatjuk-e ezt? Ennek csak Isten a tudója. Újra lecsap-e a hirtelen fagy erre a friss vetésre? Ázsia országai kereszténységének múlt és jelen történelme bizonyság arra, hogy ez nem irreális feltevés. Csak egyet kell billennie a politikai helyzetnek és mindent pozdorjává zúzhat egy könyörtelen hatalom. De azt is bizonyítja az ázsiai kereszténység története, hogy az ilyen jégverés sem lesz végleges pusztulás. Búzaszem halála volna ez, mely valahol, valamikor, valamiképpen ismét „sok termést hoz"

(Jn 12,24). Mert e világ urai jönnek, mennek. De „aki Isten akaratát teljesíti, az megmarad örökké" (1Jn 2,17).

Kína

Ázsia 2 milliárd 732 milliónyi népessége közül 1 milliárd 2 millió a Kínai Népköztársaság lakosa. Így hát világos, hogy mind a múltban, mind a jelenben és jövőben, Ázsia kereszténysége szempontjából Kína és a keresztény egyház viszonya döntő fontosságú. A kínai kereszténység ősrégi. Egy 781-ben, Kína akkori fővárosában állított keresztény emléktábla felirata szerint, 635-ben jöttek az első keresztény hithirdetők Perzsiából a Középső Birodalomba. Érkezésüket egy első kínai tavasz követte, de néhány évszázados virágzás után a fagy és jégverés hirtelen véget vetett ennek a reményteljes kezdetnek. Tavaszi virágzás — hirtelen fagy; dúsermésű gyümölcsöskert — könyörtelen jégverés: Ázsia kereszténységeinek ez a törvénye nemcsak egyszer, hanem kétszer-háromszor is megvalósult Kína egyháztörténelmében. És ami a legszomorúbb: ezekben a csapásokban többször bűnrészes volt a keresztények magatartása is.

Kína első perzsa hithirdetőit a történelemkönyvek „nesztoriánusok"-nak szokták nevezni. De az őhozzájuk közelálló mai közel-keleti keresztények hevesen tiltakoznak az ellen, hogy őket és elődeiket Krisztus isten-emberségét tagadó „nesztoriánus" eretnekeknek minősítsék. Igaz, hogy az akkori perzsa egyház főkép politikai okokból szakított a bizánci egyházzal és nagyra becsülte a szíriai származású Nestoriust. Tanait azonban nem eretnek módon, hanem a khalkedóni zsinattól is követett hithű keresztény formában értelmezték. A 9. században egy elnyomás fagya ugyan megcsípte a zsenge vetést, de a 11. században új erőre kapott és a 13. századi mongol uralkodóház korában virágkorát élte. A Kínát meghódító mongol vezér Kubilai anyja keresztény volt. Ennek a császárnak hívására érkezett 1294-ben Beijingbe egy csoport ferences, kiknek egyike, Monte Corvinoi János, lesz Kína első katolikus püspöke. Sajnos azonban, a ferencesek érkeztével beköszönt Kínába is az ázsiai keresztény missziók egyik rákfenéje: a keresztények közötti egyenetlenkedés. Az újonnan jött ferencesek és a régi „nesztoriánus" keresztények egymást kritizálták, egymás ellen dolgoztak. Mindkét fél azonban egyképpen elkövette azt a hibát, hogy a kínaiakat elnyomó mongol uralkodó réteg jóindulatára támaszkodott. Így aztán, amikor a kínaiak 1386-ban lerázták a mongol igát és a nemzeti Ming-uralkodóház vette át a hatalmat, könyörtelen jégverés zúdult a keresztségre. Nincsenek történelmi adataink arról, hogy miként folyt le ezeknek a keresztény közösségeknek kiirtása, de tény az, hogy sem a régi perzsiai eredetű kereszténységnek, sem a ferencesek által teremtett újabb keresztény közösségeknek hírmondója sem maradt, Kína pedig minden külföldi behatástól elzárkózó Tiltott Birodalommá vált.

Amikor a 16. században megjelentek Távol-Keleten a portugál felfedezők hajói, új lehetőség nyílt a kereszténység elterjedésére. Csak az volt a nagy

baj, hogy az újonnan felfedezett világ missziózásáról a spanyolok és portugálok saját elképzelésük szerint akartak gondoskodni. Hihetetlen önteltséggel csak az európai kultúrát tartották értéknek és a kereszténységet európai kulturális formáiban akarták rákényszeríteni az egész világra. Közép- és Dél-Amerikában ez az eljárás sikerrel is járt, bár a helyi kultúrák csaknem megsemmisültek. De az akkori európai kultúrával legalábbis egyenrangú hatalmas Kínai Birodalommal szemben az ilyen térítő módszer nem volt eredményes.

Az imperialista hittérítő módszer fonákságát felismerték egyes katolikus hithirdetők, köztük Xavéri Szent Ferenc, aki azért vándorolt mindig keletebbre, hogy kiszabaduljon a portugál gyarmatosítók befolyásköréből. A portugálok ugyanis erőszakoskodásaikkal és kereszténytelen viselkedésükkel akadályozták apostoli munkájukat. Szent Ferenc, miután Japánt megjárta, elérkezett egészen Kína kapujáig és 1552-ben ott halt meg, fiatalon, egy partmenti szigeten, hiába várva a megígért kínai hajóra, mely őt a Tiltott Birodalomba csempészte volna. Életáldozata azonban nem volt hiábavaló. Példáján felbuzdulva, az általa képviselt missziós módszert még következetesebben alkalmazó olasz jezsuitának, Ricci Máténak, sikerült 1583-ban engedélyt kapnia a Kínában való megtelepedésre. 1601-ben már a fővárosban, Beijingben találjuk őt. Tökéletesen megtanulja a kínai nyelvet és jelírást; kínai tudósok ruházatát viseli; csodálattal és tisztelettel tanulmányozza a kínai bölcs, Konfucius, írásait; kínai nyelven írt könyvei általános elismerést aratnak. A nyomában érkező jezsuita misszionáriusokat a kormány szívesen látja. Többen közülük csillagászati ismereteik és egyéb szakképzettségük jóvoltából vezető állásokat töltenek be a császári udvarban. A kínai megtérők száma egyre növekszik és a 17. század végén eléri a 300.000-t. Ricciék nem követelték meg a kínai kereszténytől, hogy elhagyják kultúrájukat. Még azt is megengedték nekik, hogy a Kínában szokásos szertartásokat elvégezzék, Konfucius és őseik tiszteletére.

Kezdetben a római Szentszék támogatta ezt az eljárást. A Hitterjesztési Kongregáció által 1659-ben kiadott utasítás arra buzdítja a hithirdetőket, hogy ne kívánják meg a megtérőktől szokásaik, szertartásaik és életmódjuk megváltoztatását, hacsak ezek nem ellenkeznek világosan a keresztény hittel és erkölccsel. Óvakodjanak attól, hogy a helybeli hagyományos szokások elvetésével elidegenítsék maguktól és felbosszantsák az embereket; téves felfogásokat és szokásokat pedig csak nagyon óvatosan és fokozatosan küszöböljenek ki. Még arra is megjött a Szentszék engedélye, hogy a misét kínaiul mondják. Sajnos azonban egyes szűklátókörű hithirdetők vakbuzgó ellenkezése miatt a római hatóságok nemsokára megváltoztatták álláspontjukat. XI. Kelemen pápa, 1715-ben, majd XIV. Benedek pápa, 1742-ben, betiltotta a Konfúcius és az ősök tiszteletére tartott „kínai szertartások" végzését.

Ez a döntés végzetes csapást mért a kínai missziókra. Megint fagy dermesztette meg a viruló vetést. A kereszténység iránt eddig jóindulatot tanúsító császár, Kang-shi, elidegenült a kereszténységtől és elnyomásához fogott. Már

szó sem lehetett a kínai művelt vezető réteg keresztény hitre térítéséről. A legnagyobb baj pedig az volt, hogy Ázsia népeinek szemében a kereszténység egy öntelt, idegen kultúrákat lenéző, meg nem értő „nyugati vallás" képét öltötte magára.

A „kínai szertartások" vitája azonban nem állította le teljesen a hittérítő munkát. A buzgó misszionáriusok sikeresen dolgoztak tovább főképp a szegényebb néprétegekben. Egy új kor kezdődött 1858-ban, amikor a nyugati nagyhatalmak nyomására a kínai kormány ezeknek kiváltságokat, a kereszténységnek pedig teljes vallás- és működési szabadságot biztosított. A katolikus misszziók védnökségét a nagyhatalmak közül Franciaország vállalta. Számos misszionárius özönlött az újonnan megnyílt terepre és buzgó munkájuknak meg is volt az eredménye. Az 1940-es években több mint 3 millió volt a kínai katolikusok száma, és mellettük virágzott számos protestáns közösség is. Ennek az új tavasznak azonban nagy árnyoldalai is voltak. A nyugati nagyhatalmak önző, erőszakoskodó, imperialista politikája mélyen megalázta a kínai népet és kiváltotta jogos gyűlöletét. A misszionáriusok pedig, bár jóakaratú, buzgó emberek voltak, nem tudtak kilépni a nagyhatalmak árnyékából. Ugyanakkor az egyházon belül is érvényesek voltak még a „kínai szertartásokat" tiltó rendelkezések. Minden Kínába induló hithirdetőnek meg kellett esküdnie arra, hogy ezeket a szertartásokat elveti. Az egyház vezető állásaiba csak európaiak kerültek, az egyre gyarapodó kínai papság pedig csak alárendelt szerepet kapott, ami persze ellentéteket váltott ki. Így az idegenek iránt érzett jogos ellenszenv egyben elkerülhetetlenül a kereszténység iránti ellenszenvvé is lett.

Azonban a katolikus egyházon belül is, habár túl későn, megindult egy mozgalom ennek a fonák helyzetnek megváltoztatására. A nagy fordulat XI. és XII. Piusz korában következett be. XI. Piusz felszenteli az első kínai püspököket. Ezek száma a következő években rohamosan gyarapszik. 1936-ban és 1939-ben a római Hitterjesztési Kongregáció két rendelete engedélyezi a „kínai szertartások" végzését és eltörli az azok elvetéséről szóló eskü kötelességét. Franciaország lemond védnökségi tisztéről. Egy kínai bíboros és számos kínai püspök vezetésével, a külföldi hithirdetők mellett, 2.700 kínai pap, 5.100 kínai szerzetesnő és nagyszámú katekéta és katekétanő dolgozik a missziós munkában: plébániákon, katolikus iskolákban, kiváló katolikus egyetemeken és számos jótékonysági intézetben.

Így végre megvalósult minden feltétel arra, hogy a kínai katolikus egyház gyümölcsöskertje dús termést hozzon. Azonban éppen ekkor köszöntött be egy új jégverés. A második világháború és a kínai polgárháború megtépázza a missziókat és egy új társadalmi és politikai rend veszi kezdetét. Minden külföldi misszionáriust kiutasítanak az országból, számos kínai pap kerül börtönbe, megszerveznek egy Katolikus Hazafias Társulatot, mely szakít a pápával és római engedély nélkül szentel püspököket. A katolikus Egyház elnyomása az úgynevezett Kulturális Forradalom éveiben érte el tetőfokát. Célja az volt, hogy a kereszténység minden emlékét kiirtsa.

A Kulturális Forradalom bukása után új helyzet keletkezett, melyről nehezen tudunk magunknak világos képet alkotni. II. János Pál pápa ismételten fordult nyilatkozataiban Kínához. Dicséri Ricci eljárását, mint az egyetlen helyes hithirdető módszert. Kifejezi az Egyház tiszteletét és csodálatát a kínai kultúra iránt. Hangoztatja továbbá, hogy a katolikus Egyháznak nincs semmiféle hatalmi törekvése, csak Krisztus evangéliumának akar tanúja lenni. A pápa szavainak azonban nincs még visszhangja. Taiwanban 291.000, Hong-Kongban pedig 267.000 katolikus szabadon gyakorolja hitét, de hogy mi lett a szárazföldi Kínában élő 3 millió katolikussal, arról semmi biztos hírünk nincs. Látogatók úgy mondják, hogy a kínai katolikusok nagy többsége minden külső nehézség ellenére, papjaitól, püspökeitől csaknem megfosztva, mégis szívében hűségesen őrzi hitét, sőt másokat is annak követésére vonz. Néhány protestáns felekezet újra megkezdhette működését. Hogy a jövő mit hoz, annak egyedül Isten a tudója. De ha meggondoljuk, hogy mennyi-mennyi kínai katolikus hittestvérünk osztozik ma Krisztus keresztjében, akkor komolyan remélhetjük, hogy amint Krisztus keresztje az Úr feltámadásához vezetett, úgy a kínai egyház mai telét is újra követi egy minden eddiginél nagyszerűbb kínai keresztény tavasz.

Ázsia többi országa

Tavaszi virágzás — hirtelen fagy; dúsermésű gyümölcsöskert — irgalmatlan jégverés! Az ázsiai kereszténységnek ezt a törvényét számos változatban megtaláljuk Ázsia egyéb országaiban is. Röviden vázoljuk még néhány ország keresztény múltját és jelenét.

Az úgynevezett K ö z e l - K e l e t Ázsia legnyugatibb része és egyben a kereszténység bölcsője. A római birodalom korában, a Krisztus utáni első századokban virágzott itt egy csodálatos keresztény tavasz. Az első fagy a 4. és 5. századi egyházszakadásokkal jelentkezik: egy egységes keresztény egyház helyett egymásra acsarkodó egyházi csoportokra oszlik a kereszténység. Az iszlám harcias terjedésével azután beütött a jégverés. A kereszteshadjáratok kudarca után az egész Közel-Kelet mohamedán uralom alá kerül. Az iszlám törvénye megtűri ugyan a keresztényeket, de másodrangú polgároknak bélyegzi őket. A hajdani virágzó kereszténységnek csak az árnyéka maradt meg. Jelenleg a Közel-Kelet 138 millió lakosából 2,300.000 a katolikus, közülük 1,420.000 libanoni, akiknek sorsáért ma különösen aggódunk. Adja Isten, hogy ne jussanak azoknak a keresztény örményeknek sorsára, akiket az első világháború alatt irtott ki az akkori mohamedán vezetőség. Egy kis reménysugár a nagyon is reménytelen helyzetben csak az, hogy a II. Vatikáni Zsinat óta a különböző keresztény egyházak közötti viszony megjavult és a hagyományos ellenségeskedés immár testvéri együttműködésnek adott helyet.

I n d i a az az ázsiai ország, ahol szinte töretlen a kereszténység történelme. A hagyomány szerint Szent Tamás apostol hozta Krisztus evangéliumát Indiába. Mindenesetre tény az, hogy az indiai egyházak története a keresz-

ténység első századáig nyúlik vissza. A kereszténység lassan terjedt, főképp Dél-Indiában. Észak-Indiában az iszlám rohamos terjedése okozott új nehézségeket. A 16. században érkező portugálok nem törekedtek az ország meghódítására, csak katonai és kereskedelmi támaszpontokat teremtettek, ahonnan a hitterjesztést is szorgalmazták. Sajnos azonban, egyes kivételektől eltekintve, az indiai kultúra értékei iránt semmi érzékük nem volt. Ugyanilyen szellemben XIV. Benedek pápa itt is megtiltotta a liturgia alkalmazkodását az indiai szokásokhoz. Az angol gyarmati uralom az anglikán és protestáns felekezetek terjedését segítette, de nem akadályozta a katolikus missziók munkáját sem. Lehetővé vált egy kiváló katolikus iskolahálózat kiépítése. Gandhi, India függetlenségének kivívója, nem volt ugyan keresztény, de mélyen tisztelte Jézust és a hegyi beszéd elveit igyekezett a politikába átültetni. Így a függetlenség kihirdetése sem hozott magával kereszténységellenes hullámot, sőt egy új, szokásaiban és gondolkodásában indiai katolicizmus születését segítette elő. India 683 millió lakosa közül ma több mint 12 millió a katolikus, közülük 2,800.000 az ősi, sziro-malabár és malankár rítus követője. Az indiai katolikusok egyrészt arra törekednek, hogy indiai püspökeik vezetésével szervesen egyesítsék a keresztény hitet India kultúrájával, másrészt pedig buzgón veszik ki részüket India nehéz társadalmi és gazdasági problémáinak megoldásában. Sok a papi és szerzetesi hivatás és a fiatalos lendülettel dolgozó indiai egyházban tavaszi rügyek és bimbók duzzadását érezzük. Reméljük, hogy nemsokára itt is tanúi lehetünk egy új keresztény tavasz beköszöntésének.

Sri Lanka (Ceylon) kereszténységének helyzete Indiáéhoz hasonló, azzal a különbséggel, hogy itt a holland gyarmati uralom (1641—1824-ig) jelentett hosszan tartó fagyot a katolikus egyház számára. 1824-ben, amikor az angolok vették át az uralmat, még mindig több volt a katolikus, mint protestáns a ceyloni keresztények között. Ma Sri Lanka 15 millió lakosa közül 1 millió a katolikus, akik tevékenyen vesznek részt nemzetük életében.

A mohamedán államvallású Pakisztánban, Bangladesben, Malayziában, valamint a buddhista államvallású Burmában és Thaiföldön kevés a keresztény, de a bennszülött püspökök és papok vezetése alatt álló katolikus közösségek bátran élik keresztény életüket és bizakodással néznek a jövőbe.

Indonéziában új keresztény tavasznak vagyunk tanúi. Ezt a szigetvilágot, ahol 153 millió ember él, a kereszténység odaérkezése előtt nagyrészt meghódította az iszlám. Azonban Indonézia mohamedánjai többnyire nem olyan odaadással gyakorolják hitüket, mint arab vagy iráni hitsorsosaik. Így némi eredményt értek el a 16. században portugál védnökség alatt működő hithirdetők, megalakultak Indonéziában az első katolikus közösségek. A 17. században ezeket a szigeteket is elfoglalják a hollandok és elnyomják a katolicizmust, de 1800-ban engedélyezik a vallásszabadságot. Ettől kezdve szépen terjed az egyház, a függetlenség 1945-ben történt kihirdetése sem hozott törést. A püs-

pökök nagy része indonéz, a papi és szerzetesi hivatások száma nagy, sok a keresztség. 1923-ban 275.000 volt az ottani katolikusok száma; 1964-ben számuk másfélmillióra, 1982-ben pedig 3,660.000-ra növekedett. Úgy látszik, hogy úgy mint Kóreában, Indonéziában is most érkezett el egy olyan „időpont, melyet az Atya szabott meg saját tetszése szerint". A jövőt persze itt is csak Isten tudhatja. A gazdasági nehézségek és a mohamedánok között itt is jelentkező radikális mozgalmak aggodalomra adnak okot. Adja Isten, hogy ne jöjjön új jégverés, hanem beérjenek a gyümölcsök.

V i e t n a m b a csak a 17. században jutott el a kereszténység, de az elvetett mag jó talajba hullt. Néhány évtized alatt többszázezerre növekedett a katolikusok száma. A vietnami egyháznak az a sajátossága, hogy kezdettől fogva a pápai Hitterjesztési Kongregáció irányítása alatt állott és misszionáriusai nagy súlyt fektettek vietnami papok kiképzésére. Ők jelentik, a vietnami apácákkal együtt az ország kereszténységének gerincét.

Fagyhullámok kezdettől fogva látogatták ezt a virágzó egyházat is. Az uralkodók a konfuciánus társadalmi rend megbolygatóit látták a keresztényekben. Több mint százezerre becsülik a 200 éven át folytatódó zaklatások alatt életüket áldozó vértanúk számát. Főképp Ming-Mang (1820—41) és Thu Duk (1847—83) császárok alatt folyt véres keresztényüldözés, melynek számos áldozatát az egyház a boldogok soraiba iktatta. Az 1883-tól 1954-ig tartó francia gyarmati uralom vallásszabadságot hozott ugyan és segítette az egyház intézményeinek kiépítését, de a vietnami háború és annak kimenetele új fagyhullám beköszöntését jelentette. Az egyház tevékenységét szigorúan korlátozzák; csak nagy ritkán sikerül engedélyt kapni papszentelésre. Vietnam 2,800.000 katolikusa azonban ma is hűségesen éli és vallja hitét. Osztályrészük most Krisztus keresztje is, melyből azonban biztosan megint, valamikor, valahogyan feltámadás sarjad.

A F ü l ö p - s z i g e t e k r ő l hosszabb tanulmányt közölt már folyóiratunk (l. Szolgálat 51. sz.).

Utoljára maradt J a p á n, mely élő példája az ázsiai kereszténység sorsának. Xavéri Szent Ferenc hozta az evangéliumot ebbe az országba, 1549-ben. Érkezését egy csodálatos keresztény tavasz követte: 100 év alatt 400.000-re emelkedett a keresztények száma. De nemsokára beköszöntött és 300 évig tartott egy borzalmas jégverés. A 26 szentté avatott és 221 boldoggá avatott vértanú csak kis töredéke annak a seregnek, mely a 16. századtól a 19. század végéig szűk börtönökbe zsúfolva, lassú tűzön égetve, forró kénes vízzel öntözve, jeges vízbe fagyasztva, napokon át fejjel lefelé bűzös verembe lógatva maradt hű mindhalálig Krisztus-hitéhez. Japán 1869-től kezdi megtűrni a kereszténységet, és 1945-től teljes a vallásszabadság. A századokon keresztül titokban hitüket megőrző keresztények leszármazottai, valamint számos új keresztény megtérése folytán ma ismét 420.000-re emelkedett az itteni katolikusok száma. Protestánsok is kb. ugyanennyien vannak. Ebben az ultramodern,

a technikai haladás élén járó országban ugyanúgy vonzza Jézus az embereket, mint mindenütt a világon. Az elmúlt két évben sokszor volt meg az örömöm, hogy japán hitújoncaim az én kezem által születtek újjá „vízből és Szentlélekből" a keresztség szentségében. Amikor egyszer a keresztségi szertartás alatt három kérdésemre: „Hiszel-e a mindenható Atyaistenben?" „Hiszel-e egyszülött Fiában, Jézus Krisztusban?", „Hiszel-e a Szentlélekben?" szemét rám emelve mondta nagy meggyőződéssel a 17 éves középiskolás fiú és a 65 éves nagypapa, a 21 éves egyetemista lány és az 50 év körüli háziasszony, a 60 éves orvos és a 25 éves munkás a többiekkel együtt: „Hiszek!", akkor én is éreztem, tapasztaltam, hogy ma is él az Isten, ki meghív bennünket Fiának „dicsőséges országába" (1Tessz 2,12).

Keresztény teológia és lelkiség Ázsiában

A II. Vatikáni Zsinat óta a katolikus teológia egyik alapvető feladata az inkulturáció megvalósítása. Vagyis, végre ráébredtünk arra a tényre, hogy a görög-római kultúrán alapuló nyugati kultúra nem az egyetlen, és a kereszténység nincs sem ehhez, sem más kultúrához kötve. Ugyanakkor azonban szükséges, hogy a kereszténység minden kultúrát áthasson, minden kulturális kincset magáévá tegyen, semmit le ne romboljon azokból az értékekből, melyeket a teremtő Isten és a mindenütt működő Szentlélek a világ valamennyi népében megérlelt. Ellenkezőleg: fejlessze tovább ezeket a talentumokat, és foglalja össze az Atya, Fiú és Szentlélek szeretetegységébe.

Ezt az inkulturációs elvet persze már Ricciék is képviselték, de csak napjainkban lett az Egyház hivatalosan elfogadott álláspontja. Ezért se szeri, se száma azoknak a könyveknek és dolgozatoknak, melyek ennek az inkulturációnak a szükségességét hangoztatják. De sokkal nehezebb feladat az inkulturáció konkrét megvalósítása. Hiszen sem a szinkretizmust, vagyis a kereszténység és más vallások egybekeverését nem akarjuk, sem a kereszténység lényegének megmásítását. A nemzetek sajátos kultúrkincseinek keresztény mázzal való bevonása sem lehet célunk. Ha visszagondolunk arra, hogy mennyi nehézséggel, harccal, küzdelemmel, tévedéssel járt az Izrael népében született kereszténységnek a görög kultúrába való átültetése és mennyi egyházatya fáradhatatlan munkájára volt szükség, akkor nem türelmetlenkedünk az inkulturáció kérdésében, de nem is elégedünk meg felületes szólamokkal.

Ázsia keresztényei természetesen tudatában vannak az inkulturáció fontosságának és szükségességének, és – bár óvatosan – igyekeznek megvalósítani. Döntő fontosságú lesz az inkulturáció szempontjából az a tény, hogy ma az ázsiai egyház vezetői: bíborosok, érsekek, püspökök, szerzetes-tartományfőnökök és főnöknők, újoncmesterek és mesternők, hittudományi főiskolák és papneveldék vezetői stb. szinte kivétel nélkül ázsiaiak. Ugyanis a Riccihez hasonló egészen kivételes zseniktől eltekintve, csak olyan emberek lesznek képesek

igazán nagyot alkotni az inkulturáció terén, akik a kérdéses kultúrát az anyatejjel szívták magukba.

Vannak-e már látható eredményei? Kétségkívül! Mindenekelőtt hangsúlyoznunk kell, hogy a dél-amerikai felszabadítás teológia Dél- és Délkelet-Ázsia nagy társadalmi nyomorral küszködő országaiban (főleg a Fülöp-szigeteken) nagyon aktuális, és sokan képviselik. Azonban az ázsiai teológusok a kereszténység társadalmi elkötelezettsége mellett nagyon erősen tudatában vannak annak a feladatnak, melyet a nagy ázsiai vallások, főképp a hinduizmus és buddhizmus jelenléte ró a kereszténységre. Ázsia népeinek túlnyomó többsége mélyen vallásos. Ezért itt Ázsiában egy csupán evilági igazságosságért küzdő kereszténység nem tudná kielégíteni az emberek vallásos igényeit. Az ázsiai ember tudatában van az Isten kimeríthetetlen és kimondhatatlan titkának (akkor is, ha azt nem „Isten"-nek nevezi). Egy ázsiai teológia sohasem merülhet ki valami elvont, csalókán világos fogalomrendszer kiépítésében. Az ázsiai teológia inkább egy útmutató feladatát tölti be, annak a kalauznak a szerepét, aki az Isten kimondhatatlan csendjének a világába élményszerűen vezeti be az embereket.

Ezért fektetnek az ázsiai keresztény írók olyan nagy hangsúlyt az elmélyülő imádságra. Indiában a hindu aszkéták közösségeinek, az úgynevezett Asramnak mintájára itt-ott megalakultak a keresztény Asram-ok, ahol csak az Istent keresők élnek együtt nagy egyszerűségben, szegénységben és állandó imádságban. Japánban főleg a zen-buddhistákkal való érintkezés hatott megtermékenyítőleg a kereszténységre. Zen-szerzetesek töltöttek több hetet európai bencés kolostorokban és mély benyomást tett rájuk a bencések, főképp a szerzetes-testvérek imádságos élete. Viszonzásul egy csoport bencés látogatta meg a japán zen-kolostorokat és vett részt nagy buzgalommal a zen-szerzetesek elmélkedésében. A zen-elmélkedés nem helyettesítheti ugyan sem Krisztust, sem a Szentírást, de segíthet abban az elmélyülésben, lelki-testi koncentrációban, benső kiüresedésben, mely szükséges a végtelenül egyszerű Istennel való kapcsolathoz. Nem csoda tehát, hogy a karmelita Okumura és a jezsuita Kadowaki — a Zen-ben tapasztalatilag is nagyon járatos japán szerzetesek — imádságról szóló remek könyveit lefordították számos európai nyelvre is.

Az ázsiai teológia, Ázsia nagy vallásaitól tanulva, nagy súlyt fektet az Isten immanenciájára. Az Isten természetesen kimondhatatlanul transzcendens, minden teremtményt végtelenül meghaladó Valaki. Ugyanakkor, mint Szent Pál hirdette, mi mindnyájan az Istenben élünk, mozgunk és vagyunk, és Szent Ágoston mondja: „az Isten bensőségesebben van mibennünk, mint legbensőbb énünk" (intimior intimo meo). Ez az igazi Isten nem a világot távolról kormányzó Isten, hanem már a teremtés által is, de még inkább a Fiú és a Szentlélek küldetése által e világnak önmagát adó, a világba önmagát beleoltó Isten. Ezt az Istent imádhatják együtt Kelet és Nyugat népei.

A japán protestáns hittudós, Kitamori Kazó, már 40 évvel ezelőtt igen figyelemre méltó könyvet írt „Az Isten fájdalma" címmel. Azt fejtegeti, hogy az Atyaistennek nem lehetett közömbös, hogy Fiát a keresztfán szenvedni látta. A szeretetre méltatlan emberek iránti isteni szeretet vitte Jézust a keresztre. Ez olyan fájdalmat okozott az Atyának, mint amilyen fájdalmat Ábrahám érzett, amikor fiát, Izsákot, feláldozni készült. Jóval később figyeltek fel európai teológusok, mint Moltmann, von Balthasar, Varillon az „Isten fájdalmára", „szenvedésére". Meg kell vallanunk, hogy ez az istenkép sokkal jobban megfelel az evangéliumi kinyilatkoztatásnak, mint a görög filozófia „változatlan, örök Létező" fogalmára hivatkozó, az Isten fájdalmát és szenvedését tagadó hagyományos teológiai eszmélődés. Ázsia teológusai nem vetik el ugyan az Isten filozófiai megközelítését, de előnyben részesítik a krisztusi kinyilatkoztatás állításait. „Az Isten szeretet – írja egy indiai hittudós. Inkább szeretet az Isten, mint hatalom, vagy bölcsesség. Istennek ezt a benső életét és lényegét nyilatkoztatta ki Jézus élete és főképp halála." Egy másik indiai hittudós pedig így vall: „Az önmagát kiüresítő és föláldozó jézusi szeretet nyilatkoztatja ki az Isten természetét. Az Istenség valamennyi egyéb tulajdonságát, például a mindentudását, mindenhatóságát stb. ennek a végtelenül szerető Lénynek fogalmából kiindulva kell értelmezni".

Ázsia keresztény teológiája nem annyira gondolatrendszerek kiépítésében, mint inkább az Isten szépségének és jóságának élményszerű felragyogtatásában alkot nagyot. A szabályokból és rendelkezésekből álló vallás helyett a tettet, az emberi viszonyok ápolását, sürgető, a megértő, meg-nem-ítélő, inkább a minden egyes személyt irgalmas szeretettel átfogó kereszténység kezd épülni Ázsia egyházaiban. Még csak a kezdet kezdetén vagyunk, de megnyílt az út, mely nagyszerű jövő felé vezet.

Krisztus Egyháza Ázsiában. Sok százezer vértanú dicsőségétől ragyogó egyház. A nyugati keresztények gőgjétől és viszályaitól sokat szenvedett egyház. Egyre új tavaszok szelétől éltetett egyház. Az emberiség jövőjétől terhes világban kis nyájként nagy reményekkel élő egyház. Az evangélium fiatalságát duzzadó életerejével tükröző egyház. Szenvedés ennek az egyháznak a múltja; számtalan problémával terhes a jelene; de reménnyel teljes a jövője. Adja Isten, hogy mint a keleten felkelő nap, úgy árassza el Krisztusnak, a szeretet napjának fénye ezeket a népeket, kikért Krisztus – mint mindenkiért – meghalt és feltámadt.

Babos István

A KATOLIKUS EGYHÁZ ÉSZAK-AMERIKÁBAN
(Az Egyház az Egyesült Államokban)

I. TÖRTÉNELMI VISSZAPILLANTÁS

Első lépések az Újvilágban

Megbocsátható a magyar szerzőnek, ha Amerikáról írva a Tiszával kezdi. A Tisza most Szegednél folyik, de amikor őseink Ópusztaszeren a vérszerződést kötötték, a Tisza partján tanyáztak. Ha űrhajóról lefényképeznénk a Tisza egész árterületét, a fénykép segítségével nyomon követhetnénk, hogy milyen természeti akadályok kényszerítették a folyót medrének változtatására. — Ilyen űrhajós képet szeretnénk bemutatni az amerikai katolikus egyházról. Röviden visszatekintünk a múltra, megfigyeljük iránykeresésének főbb állomásait, hogy jobban megértsük jelenlegi helyzetét, sőt talán közeljövőjét is.

Az Újvilág első plébániáját St. Augustine-ben (Florida) alapították 1542-ben. Vezetését spanyol világi pap látta el. A spanyol telepesekkel több világi és szerzetes pap jött, akik nem csak a telepesek lelki gondozásával foglalkoztak, hanem a benszülött lakosságnak is hirdették az evangéliumot. Az első kísérletek sok esetben nem voltak hosszú életűek. A legsikeresebb volt a ferences misszionáriusok munkája, akik Puerto Ricótól Kaliforniáig működtek. Az általuk alapított missziók azonban csak később egyesültek az északkeleti partokon, angol (és francia) fennhatóság alatt kiépülő missziós területtel.

Északkeleten 1611-ben kezdték meg missziós működésüket a jezsuiták. Tevékenységük egyre jobban kiterjedt délre (Kansas felé) és nyugatra aszerint, hogy a telepesek hol hódítottak el mind nagyobb területet a természettől és az őslakó indiánoktól. A missziós tevékenység hirtelen megtorpant, 1773-ban a jezsuita rend betiltásával.

A Társaság feloszlatásának hírét az amerikai (Maryland) születésű John Carroll Brugge-ben (Belgium) hallotta meg. Mindössze 38 éves volt, és elhatározta, hogy visszatér hazájába, ahová 1774-ben érkezett meg. Oly sikeresen szervezte meg a Marylandban élő papokat, hogy a Hitterjesztés Kongregációja, amihez a missziós terület tartozott, 1784-ben kinevezte az amerikai missziók főnökévé. Hat évig működött ebben a beosztásban, majd papjai kérésére, Róma hozzájárulásával kinevezték Baltimore-i püspökké. Püspöki székét 1790 december 12-én foglalta el és joghatósága kiterjedt az egész országra, ami ekkor már mint Amerikai Egyesült Államok volt ismeretes. Az ország négymillió lakosa közül 35.000 katolikus, akik főleg Marylandben éltek, és többnyire szegények voltak.

Ez a kis csoport a 19. században hirtelen gyarapodni kezdett két forrásból. Egyrészt az európai bevándorlók, másrészt az Unióhoz csatolt déli területek,

Louisiana, New Mexico, spanyol katolikusai 1860-ban 3.313,000-re növelték a katolikusok számát. Ezek fele, 1.685,973 bevándorló. A hívek számával gyarapodtak a gondok is.

Az egyik ilyen gond a sajátos egyházszervezetből fejlődött ki. Ez szembeállította a püspököket papjaikkal és az általuk vezetett hívekkel. 1700 után ugyanis az anglikán egyházat tették államvallássá, aminek következtében a katolikusok elveszítették szavazati jogukat, állami hivatalt nem vállalhattak, sőt nyilvános istentiszteletet se tarthattak és nem alapíthattak iskolákat. A függetlenség kikiáltása után (1776) az angol törvények érvényüket vesztették és az új alkotmány garantálta a szabad vallásgyakorlatot. Carroll püspök ezt kihasználva minden egyházi intézményt a világiak bevonásával jogi személlyé nyilvánított. Az így szervezett, az állam által is elismert jogi személy, gondnoki testület birtokolta az egyházi intézményeket. Feladata volt, hogy ezek anyagi alapjait megteremtse. A megoldás megfelelt az uralkodó demokratikus szellemnek, és sokban hasonlított az amerikai protestáns egyházak szervezetéhez. A gyakorlatban azonban ez a megoldás nem mindenütt vált be és savanyú szőlőt termett. Több esetben a gondnoki testület túllépte hatáskörét: az anyagi gondok vállalása mellett, vagy azt elhanyagolva, a püspökök jogait igyekezett bitorolni. Pl. a testület akarta kinevezni, elbocsátani a plébánosokat. Ha az ír bevándorlók ír, a németek német (és így sorolhatnánk az összes európai nemzetiséget) papot kaptak és azt el akarta mozdítani a püspök, nem egyszer a hívek és velük együtt a pap is ellenállt. Előfordult, hogy el is szakadtak a püspöktől.

A másik nagy gond inkább anyagi, szociális forrásból eredt. 1808-ban Baltimore-t érseki rangra emelték és négy új püspökséget szerveztek: Bardstown (Kentucky), Boston, New York és Philadelphia. Ezekbe a keleti városokba telepedett le a nincstelen bevándorlók özöne. Hamar kiéleződött az ellentét a nincstelen katolikusok és a tehetősebb, többnyire protestáns őslakók között, akik kezükben tartották a közéleti hatalmat. Philadelphiában 1844-ben véres összeütközésre került sor: 13-an meghaltak, több mint ötvenen megsebesültek, két katolikus templom leégett. Kenrick püspök félve, hogy jelenléte még jobban felszítaná az ellentétet, eltűnt a színtérről. John Hughes New York püspöke viszont amikor megtudta, hogy a várost nem lehet semmiféle kártérítésre kötelezni, megszervezte híveit. Ezek körülvették az egyházi intézményeket és készek voltak megvédeni minden támadással szemben. A bátor kiállás egyrészt összefogta a katolikusokat, másrészt elijesztette az őslakókat minden további erőszaktól.

A harmadik gond szintén szociális jellegű volt. A nincstelenség és a kapitalizmus tulkapásai arra késztették, sőt kényszerítették a munkásokat, hogy jogaik védelmére titkos szervezetekbe tömörüljenek. A kimondottan egyházellenes titkos tömörüléseket Róma elítélte. Úgy látszott, hogy az amerikai katolikusok titkos szervezetei is ez alá a tilalom alá esnek. De az amerikai püspökök nem voltak hajlandók minden titkos szervezetet elítélni, amit az ország

második zsinata így okolt meg: „Nincs okunk elítélni minden titkos szervezetet a munkások között, főleg azokat nem, amelyeknek egyetlen céljuk az, hogy a tagok egymást segítsék és lehetővé tegyék mesterségük gyakorlását". Így a Munka Lovagjai néven ismert titkos társaság s első munkásszervezet megmenekült Amerikában az elítéléstől. Az egyház vezetői pedig megnyerték a munkások bizalmát.

Missziós területből szervezett egyház

1908. június 29-én X. Pius pápa kivette az amerikai egyházat a Hitterjesztés Kongregációjának hatásköre alól és vezetését a helyi hierarchiára bízta. Az amerikai egyház ekkor még mozaiknak tűnt, benne Európa összes nemzetei képviselve voltak. Annak ellenére, hogy anyagi gondokkal, nemzeti feszültségekkel, szociális problémákkal küzdött, húsz évvel önállósulása után mégis egységes egyházzá fejlődött. Hirtelen átalakulásának két fő oka az első világháborúval kapcsolatos. Egyrészt megszűnt a bevándorlás. Így a régi ír, lengyel, magyar, német, olasz, szlovák szülők gyermekei már angolul hallgatták az Isten igéjét; nemcsak jogilag, hanem nyelvükben és érzelmileg is amerikaiakká váltak.

Másrészt, a háború okozta problémák megoldására és sebei gyógyítására megalakult a „National Catholic War Council" (Nemzeti Katolikus Háborús Tanács). Olyan eredményesen működött, hogy a háború után újraszervezték. Mint „National Catholic Welfare Conference — NCWC — Nemzeti Katolikus Jóléti Tanács" ma is jelentős. Kezdetben azonban több püspök és egyesületi vezető ellenezte a Tanács jóváhagyását. Attól féltek, hogy az ilyen átfogó, egész országot magában foglaló szervezet akadályozza egyéni felelősségüket és joghatóságukat. Félelmük alaptalan volt. A Tanács a mai napig megmaradt csupán tanácsadó testületnek, a végrehajtás teljesen az egyházmegyék vezetőitől függ. Nyolc szakosztálya (nevelés, jog, szociális, sajtó, bevándorlási és menekült ügyek, laikus intézmények, ifjúsági, missziós) felöleli az élet minden területét. A Tanács munkáját szakemberek végzik a püspöki kar által kinevezett ellenőrző bizottság felügyelete alatt. Külön fejezetet lehetne írni a szociális szakosztály munkájáról, amit Monsignore John A. Ryan vezetett, és ő dolgozta ki első programját. Ennek köszönhető egy sor munkásokat védő törvény: a kötelező legalacsonyabb bérről, a betegségi és munkanélküli biztosításról, a gyermekek üzemi alkalmazásának megtiltásáról, a nőknek férfiakkal egyenlő fizetéséről stb.

A kis patak sok kanyargás után nagy folyóvá duzzadt. A nincstelen bevándorlók, akarva-akaratlan, katolikus azaz általános és mindenkit befogadó egyházzá szerveződtek. Gondoskodtak a rászorulókról, egyre nagyobb szavuk lett a közéletben, befolyásolták a szociális törvényhozást. Alig hogy megszűntek missziós terület lenni, elkezdték küldeni saját misszionáriusaikat a tengeren túlra. Az első világháború kényszerítette ki a fejlődést; új lendületet adott neki

az NCWC sikeres működése. De mindezek mögött ott volt az egyházi vezetők tapintatos, türelemre, megértésre és mérsékletre intő irányítása.

A II. Vatikáni Zsinat idején az amerikai egyház lendülettel ment előre a kitaposott úton: 45.000,000 a katolikusok száma; 13,655 iskolában — az elemitől az egyetemig — 5.918,424 fiatalt neveltek. 112 szemináriumban 48,750 kispap készült szentelésre és közel 5,000 pap, nővér és testvér dolgozott a külföldi missziókban.

Újabb forduló a Zsinat után

Két évtizeddel a Vatikáni Zsinat után, 1985 tavaszán, az egyik tekintélyes televíziós adó „Élvonalban" sorozata egész órás műsort sugárzott: Katolikusok Amerikában címmel. A sajtó elvét követve: „Ami nem rendkívüli, az nem hír, így nem érdemes közölni" nem az egyházról adott összképet, hanem két, ellentétes végletben mozgó csoport tagjait szólaltatta meg. A „Catholics United for the Faith" — CUFF — (A hit védelmére tömörült katolikusok) képviselték a hagyomány őrzőit. Mint régen, imádkozzák a rózsafüzért, iskoláikban megkövetelik a katekizmus régi, kérdés-felelet formában való tanítását, nem szeretik a szembemisézö oltárt, papjaiktól és a szerzetesektől elvárják a „szent ruha" viselését. A legapróbb részletekig ragaszkodnak Róma irányításához, ellene vannak minden helyi újításnak. Számukra az egyház egysége azonos az egyformasággal. Ezért, akik nem követik felfogásukat, kívül állnak az egyház egységén.

A „haladók csoportját" néhány világi hivő, különleges munkát végző papok, kiábrándult, a papságot elhagyott nős teológusok és elkeseredett szerzetesek képviselték. Bemutatták nem könyvre épült hitoktatásukat; kis csoportokba osztva „beszélték" meg a problémákat, világi ruhába öltözött nővér és pár szülő vezetése alatt. A feltett kérdések között ott szerepeltek a sajtóban tárgyalt társadalmi és politikai problémák: szexuális felvilágosítás, a magzatelhajtás, az alkohol- és kábítószerhasználat. Egy másik mozzanatban homoszexuális beállítottságú csoport ünnepelte az eucharisztiát. Akik megszólaltak, csak arról beszéltek, hogy mi rossz az egyházban. Természetesen ők is lemosolyogták a másik szélsőséges csoport tagjait.

A nézőket igen kiábrándította a program. Főleg azt hiányolták — visszatérve a Tisza hasonlatához —, hogy a folyó mellékágait azonosította a hatalmas folyammal. Ez ugyanis a régi ingoványok vagy féktelen kiáradások ellenére, mint a Zsinat előtt, ma is útban van a tenger, a Végtelen felé. Mi is most erre a nem zajongó, a mindennapi életet becsületesen élni igyekvő „csöndes többségre" fordítjuk figyelmünket. Négy tartóoszlopát vizsgáljuk meg.

II. JELENKORI HELYZET

A statisztikai adatok szerint a katolikusok száma 1985-ben az első alkalommal csökkent. Sokan azonban kétségbe vonják a számok hitelességét. Rámu-

tatnak, hogy nem minden templomba járó személy iratkozik be a helyi plébánián. Áll ez főleg a ma oly nagy számban törvénytelenül bevándorló délamerikai spanyolokra, akiknek legnagyobb része katolikus. A lefelé mutató statisztikai adatok nem jelentik azt, hogy akik nem szerepelnek a hivatalos listán, azok minden kapcsolatot megszakítottak az egyházzal és a vallással. A princetoni kutatóintézet adatai szerint (America, 1985. jún. 1. 443 o.), arra a kérdésre: Imádkozik rendszeresen? az amerikaiak 85, írek 81, olaszok 72, franciák 44, svédek 33 százaléka válaszolt igennel.

Plébániák szerepe

Az Egyesült Államokban jelenleg kb. 7,000 felszentelt diakónus működik. Az állandó diakónusok száma az elmúlt évben 502-vel és a plébániák száma 126-al emelkedett. A két adat szoros kapcsolatban van egymással. Az állandó diakónusok kisegítenek a plébániákon, de vannak olyanok is, akik egy kisebb plébániát vezetnek. Van ahol kedvesnővérek vezetik a plébániát. Előkészítik a híveket a szentségek vételére, hitoktatnak, szociális, karitatív, vallásos egyesületeket vezetnek. Mindkét helyen az időnként megjelenő környékbeli pap ünnepli a liturgiát a hívekkel és szolgáltatja ki a szentségeket.

A liturgia ünneplése, a hitoktatás és nevelés mellett (amiről később szólunk) mi történik még a plébánián? Lehetetlen lenne felsorolni mindazt a tevékenységet, amelyet kifejtenek. Egyetlen példa érzékeltesse a fontosabb működési területeket:

A Szent Leo Plébánia (Nort Carolina), két, egy heti és egy havi értesítőt ad ki. A heti értesítő fedőlapja felsorolja a plébánia állandó személyzetét. Állandó személyzet: plébános, káplán, hétvégi kisegítő pap és diakónus. Következik a liturgia ünneplésének időrendje. Ezután: iskolaigazgató (nővér), hitoktató (nővér) a nem katolikus iskolába járó 4–12 évesek számára, felnőtt hitoktatási programvezető (nővér), fiatalok csoportvezetője (nővér), betegek és mozgássérültek látogatója (nővér) és a liturgia és egyházi zene vezetője (világi).

A havi értesítőben többnyire az önkéntes munkatársak által vezetett programokról van szó.

A „családi szakosztály" vezetője meghívja ismerkedésre és kávéra az újonnan beköltözött családokat csütörtökön.

A fiatalok csoportvezetője Jézus nevében felteszi a kérdést: „Szeretsz te engem?" Ha igen, akkor csatlakozz hozzánk 30 órás böjtre szombat de. 11-től vasárnap du. 5-ig. Egyrészt, hogy megtapasztald, mi az éhség, másrészt, hogy a pénzt, amit élelemre költöttél volna ezidő alatt, adományozd a világ éhezőinek. (A legutolsó ilyen összejövetelen 1,700 dollárt gyűjtöttek össze a plébánián.)

Az iskolatestület vezetője meghívja a híveket vásárra, ahol a plébánia tagjai által adományozott tárgyakat elárverezik. Belépődíj 3 dollár. Az előző évben ez az esemény 5.196 dollárral járult hozzá az iskola fenntartásához.

Felhívás az „Értékeld az életet" – Respect Life – csoportvezetőjétől: Ha valaki idejéből feláldozhat egy-két órát hetente, jelentkezzen kisegítésre a lábadozó betegek otthonában.

A Kolumbusz-lovagok nagymestere (céljuk, hogy a hívőket vezető szerephez segítsék a társadalomban) ismerteti, hogy az egyházközségben az önkén-

tesek 40 százaléka tagjaik közül van. Kéri a hívek ötleteit, hogy a Kolumbusz-lovagok még miben lehetnének a plébánia vagy a város segítségére.

A plébánia ötéves építési tervéről olvashatunk egy beszámolót. Arról panaszkodik, hogy az építkezések csigalassúsággal mennek, ennek ellenére szép eredményeket ismertet.

A nyugdíjasok klubja legközelebbi heti gyűlésén diavetítés lesz és, mint ez már szokásuk, nagyböjtben péntekenként együtt végzik a keresztutat.

A plébánia, a protestáns egyházakkal közösen, a téli hónapokban menedékhelyet tart fönn otthontalanok részére. Havonta egy-egy héten át a plébániáról 4 önkéntes látja el ezt a szeretetszolgálatot. Névsorukat közli az értesítő.

A Páli Szent Vince Társulat elszámolása kimutatja, hogy az elmúlt négy hónapban 5.664 dollár erejéig segítették a rászorulókat.

Közlik az újonnan megkereszteltek, új házasok és a halottak névsorát, majd a tervezett események dátumát. Találunk még az értesítőben több rövid cikket is a hívektől.

Említésre méltók a házi lelkigyakorlatok, amelyek a Rockville Center-i (N. Y.) egyházmegyében kezdődtek 1972-ben. 1979-ben már 150 lelkigyakorlatadó személyt képeztek ki, akik többezer személynek adtak lelkigyakorlatot 14 állam területén. A vezetők, mindig egy nővér és egy világi, követik Loyolai szent Ignác lelkigyakorlatos könyvének 19. megjegyzését, ami szerint a lelkigyakorlatot hosszabb időre lehet nyújtani olyan esetekben, amikor valaki nem tud megválni rendes elfoglaltságától, de hajlandó idejének egy részét a lelkigyakorlatoknak szentelni. Az itt említett vezetők 13 hétre tervezik az egész lelkigyakorlatot és kisebb, 5—10 személyből álló csoportoknak adják.

Külön fejezetet írhatnánk a plébániák kórházakban és szegényházakban kifejtett szeretetszolgálatáról. Minthogy a magzatelhajtás kérdésében a Legfelsőbb Bíróság határozata a döntést egyszerűen az anyára bízza, igen elterjedt a magzatelhajtás a fiatal leányanyák között is. Több egyházmegyében otthont létesítenek számukra, anyagi és erkölcsi segítségben részesítik őket és lehetővé teszik, hogy gyermeküket megszüljék. A New York-i egyházmegyében két ilyen otthon létesült az idén 41 személy számára.

Szépen megy a plébánia élete ahol a pásztor és a hívek között megvan az összhang. Ha hiányzik, akkor az anyagi gondok mellé beférkőzik a pártoskodás és széthúzás, a lelki és a liturgikus élet nem kis kárára. Sajnos, sajátos amerikai jelenség, hogy ezeket a pásztor és hívek közötti esetleges vitákat még a világi sajtóban is szellőztetik. Ezért sürgetik egyesek, hogy — demokráciához szokott országukban — ezeknek a hibáknak a kivizsgálására és a felelősség megállapítására állítsanak fel megfelelő egyházi fórumot. Hiányolják, hogy a Zsinat és ezt követően az új kánonjog összefoglalta ugyan a hívők jogait (208—231 cc), de nem gondoskodott arról, hogy ezeket egy megfelelő fórum megvédje.

Katolikus iskolák — hitoktatás

A katolikus iskolák száma is megcsappant az utóbbi években. Ennek ellenére még mindig igen nagy számú fiatal kap a katolikus iskolákban kiváló neve-

lést. Megváltozott a tanári kar összetétele is: 1962-ben a tanári kar 70 %-a szerzetes és pap, a többi világi. Ma fordított a helyzet, de örvendetes, hogy a katolikus középiskolák tanárai vallásosabbak – több közöttük a hivő, templomba járó és imádkozó ember –, mint a katolikus vagy össznépesség átlaga.

A tanári kar összetétele és a hit átadásának formája megváltozott az elemi iskolákban is. Pl. a hangsúly az elméleti tudásról áthelyeződött a helyes magatartásra és cselekvésre. Statisztikai adatok rámutatnak, hogy a katolikus iskolákban nagyobb a fegyelem, kedvezőbb a légkör a tanulásra, és a példával való nevelés hatékonyabb. Éppen ezért a legtöbb katolikus szülő vállalja az anyagi áldozatot: Mint az ország polgárai fizetik az iskolaadót, de ezen felül viselik a katolikus iskola fenntartásának a terheit is. Tudják, hogy ezekben az iskolákban se minden rózsás. Itt is felüti fejét az alkohol és kábítószerek élvezése, fegyelmi kilengés, nemi szabadosság. De azt is látják, hogy az ilyen problémák is könnyebben kezelhetőek, ha több a személyes kapcsolat a tanárok és a diákok, illetve szüleik között, ami jellemző az amerikai katolikus iskolákra.

A plébánia az állami és nem-katolikus privát iskolák katolikus növendékeit sem hanyagolja el. A „Hitoktatás Műve" tagjai ingyen nyújtanak nekik katolikus hitoktatást. A nagyobb plébániákon képzett, főfoglalkozású hitoktató készíti elő az anyagot és képezi az önkéntes hitoktatókat. A kisebb plébánián a pap, vagy egy önkéntes munkatárs vezeti a hitoktatási munkát. Az oktatás maga történhet a tanulmányi idő alatt (release time), amikor az állami iskolából átengedik a fiatalokat a plébániára vagy a katolikus iskolába hittanra. De történhet az iskolaidő után is, vagy a plébánia keretén belül, vagy a hitoktatók lakásán, kisebb csoportokban.

A hitoktatás területén sok a tennivaló, de sok a lehetőség is. Tankönyvek, oktatási eszközök bőségesen állnak rendelkezésre. Mindjobban látják azonban, hogy több gondot kell fordítani a hitoktatók képzésére, hogy ne csak jóakarat legyen bennük, hanem értsék is a mesterségüket. Egyre inkább hangsúlyozzák, hogy a plébániáknak vállalni kell az anyagi áldozatot ezen a téren. Le kell mondaniok esetleg olyasmiről, ami jó és szép lenne (művészibb oltár, miseruhák stb.), és figyelmüket elsősorban az ifjúság nevelésére kell fordítaniok.

Az egyház vezetői: a püspökök

„Az ilyen kedves ember, mint Weakland érsek jobban tenné, ha továbbra is imádkozna és ránk hagyná az üzleti és gazdasági ügyeket." Így fakadt ki egy Milwaukee-i ékszerész, amikor megtudta, hogy Weakland érsek tagja annak a bizottságnak, amelyik az egyház szociális tanításáról szóló püspöki körlevelet fogalmazza. Az ilyen hangok már a második, kisebb erejű hullámból jöttek. Az első hullám mennydörgésszerű egyetértés volt a hívek részéről: „Kihívás a békére: Isten ígérete és a mi válaszunk" című pásztorlevéllel.

A pásztorlevél megjelenése előtt sem töltötték az amerikai püspökök minden idejüket a térdeplőn. A II. Vatikáni Zsinat előtt sok időt fordítottak „a tégla

és malter" megszerzésére: építették a templomokat, iskolákat és a többi egyházi szeretetintézményt. A Zsinat alatt együtt elmélkedve, imádkozva, vitatkozva igyekeztek szembenézni a világegyház gondjaival. Így tárult föl előttük egy új látóhatár és ennek következtében más hangsúllyal fogalmazták meg szerepüket.

Joseph O'Hare SJ, az America hetilap volt szerkesztője és jelenleg a Fordham Egyetem elnöke egyik előadásában így világít rá a múlt és a jelen különböző stílusára: „A Zsinat előtti pásztorlevelek útmutatást adtak és előírták a helyes katolikus magatartást. És az újabb pásztorlevelek? Az első a békéről jelent meg, a második készülőben van a szociális igazságosságról és a harmadik a nők szerepéről, amihez gyűjtik az anyagot. Egyik sem tételes tanítás, hanem kihívás arra, hogy a hívek a püspökkel együtt keressék a megoldást. A békéről és a szociális igazságosságról szóló pásztorlevél legnagyobb eredménye, hogy megindította a párbeszédet olyan kérdésekben, amelyek az egész országot, sőt a világot érintik... Sokszor a vallási motívumok által fűtött aktivisták és kritikusaik csak saját követőikhez beszélnek. Itt az ideje, hogy egymással és minél szélesebb körben folytassuk a párbeszédet. Ezt valóban elérték a püspökök a már kiadott és a most kiadásra készülő pásztorleveleikkel."

Hasonló módon nyilatkozik John Tracy Ellis kiváló egyháztörténész. A Zsinat előtt a püspökök itt-ott megkérdeztek világi szakértőket bizonyos részletkérdésekben, „de 1983 májusában a Chicágóban tartott püspökkari konferencián (ami a békéről szóló pásztorlevéllel foglalkozott) a legkiválóbb szakemberek egész sora állt a püspökök rendelkezésére... Igaz, nem mindenkit elégít ki a végső megfogalmazás. Ennek ellenére (ez a dialógus) sok kritikusra mély benyomást tett. Ez a dokumentum nem lett volna ilyen nagy horderejű, ha a püspökök csak maguk között, saját tapasztalatukra és tudásukra támaszkodva keresték volna a választ".

A szociális igazságosságról szóló pásztorlevéllel kapcsolatban több ezer észrevétel érkezett be katolikus és nemkatolikus részről. Figyelembevételükkel készült az első fogalmazvány. Szerzői, az America folyóirat egyik cikke szerint, többször hangsúlyozták, hogy a dokumentum első része a fontosabb, mert ez erkölcsi elveket akar megvilágítani; a második rész pedig jobbnak látszik, bár nem szükségképpen a legjobb választ adja meg a gyakorlati problémákra.

A püspökök magatartását jól jellemzi Daniel E. Pilarczyk cincinnati érsek egy képzeletbeli kúriai tisztviselőnek írt levele az amerikai hívek életstílusáról. Egyik pontjában megemlíti a püspökök dilemmáját Róma és híveik között: „Két malomkő között őrlődnek. Az egyik, amit Róma megkíván, a másik, amit híveik elvárnak tőlük. Sok türelemre, megértésre és találékonyságra van szükség ahhoz, hogy a kettő között fennálló kulturális és stílusbeli különbséget megmagyarázzák." – Íme egy példa a probléma szemléltetésére: „Amerikai elv – senkit se várakoztassunk. Azért, hogy időt nyerjenek, Amerikában automatákat használnak a bankokban, a kevés cikket vásárlóknak express pénztár áll ren-

delkezésére az üzletekben. Ha a vasárnapi mise a szokottnál hosszabban tart, a plébános a haját tépi, mert a következő misére jövők nem parkolhatnak időben. Ezek után meglepő-e az, hogy az amerikai hivő megbotránkozik és igazságtalannak tartja, hogy hat hónapig kell várni egy döntésre a római kúriától, és kényelmetlennek tartja az egyórás várakozást a gyóntatószék előtt." (Daniel E. Pilarczyk: Domestic Manners of the American People, America, 1985. május 25.)

Papi, tanítói, pásztori feladatukat a püspökök új stílusban igyekeznek betölteni, és egyre jobban alkalmazkodnak a helyi körülményekhez. Emellett a vállukon van a sok intézmény anyagi alapjainak a megteremtése. Ennek ellenére, azt hiszem, egyetértenek Pilarczyk érsekkel, aki szerint a katolikus egyház Amerikában most lépett át a „gyerekkorból az ifjúkorba", és „kitüntetésnek veszi, hogy itt és most vezető szerepe van".

Hivatások

Az egyház ifjúkorába lépett, de papjai öregszenek és soraik egyre jobban megfogyatkoznak. Ezt a tényt akarta dramatizálni a brooklyni érsek Francis Mugavero, aki 1985. március 7-én papnélküli napot rendezett egyházmegyéjében. Reggel a nyolcórai szentmise után bezártak minden templomot és az egyházmegye 615 papja találkozót rendezett, hogy megtárgyalja a hivatáskérdést. (A szomszéd egyházmegyéből 30 pap tartott ügyeletet Brooklynban a találkozó alatt.)

Vitaindító előadásában P. Burghart jezsuita teológus kiemelte, hogy a világban és az egyházban tapasztalt változások sok papot elkedvetlenítettek. De nem minden változott. A Szentírás ugyanaz, főleg az Isten és embertársaink szolgálata, s szeretete. Ezután arra buzdította a résztvevőket, hogy legyenek tudatában hivatásuknak és legyenek meggyőződve munkájuk fontosságáról és értékéről, mert az ilyen magatartás teszi vonzóvá a papságot a fiatalok előtt.

Az előadás után kis csoportokban tárgyaltak a hivatásokról. A világi újságírók ismét a szenzációt keresték. Így pl. az egyik csoportban megemlítették, hogy a krízis megoldására nős embereket is szenteljenek papokká. A másik résztvevő az anglikánok példájára mutatott, ahol tíz éve nőket is papokká szentelnek; ott most sorban állnak, hogy papok lehessenek. „Tudom, hogy a Szentatya erről nem akar hallani, de kénytelenek vagyunk beszélni róla" — mondotta a hozzászóló.

Az egyházmegye szóvivője és hivatásfelelőse óvatosabban összefoglalja: „A megbeszélés célja az volt, hogy a papok megtárgyalják, mi módon tudnának több hivatást toborozni az egyházmegyében. A nők papságának és a papok nősülésének a kérdése Rómától függ."

Hadd idézzem újra Pilarczyk érseket, hogy jobban megértsük az itt felmerült megoldáskeresést, amit a világi sajtó úgy állított be, mint „ellentétet" Róma és az itteni egyház között.

A fent említett levelének harmadik pontja a következő elvet magyarázza: „Ha egy dolgot meg lehet változtatni, mindent meg lehet változtatni." Az utóbbi huszonöt évben a katolikusok szemtanúi voltak annak, hogy az egyház bevezette a helyi nyelvet a liturgiába, nős embereket diakónussá szentelt. Megengedte, hogy laikusok olvassanak és áldoztassanak, rábízta a plébániák vezetését szerzetes testvérekre és nővérekre. A papoknak megengedte, hogy bérmáljanak. Egy kifinomult érzékkel rendelkező teológusnak mindez érthető, de másokat meglep. Ez utóbbiaknak azt mondani, hogy egyes eljárások bevezetése (pl. hogy a diakónus feloldozást adjon) képtelenség, önkényesnek látszik".

Vannak, akik nem látják a hivatáskrízist olyan sötéten. Az America lap egyik vezércikke szerint „A hivatásfelelősök az ország különböző részeiről úgy vélik és abban reménykednek, hogy a papság számának a csökkenése különleges alkalom arra, hogy a világiak egyre nagyobb szerephez jussanak az egyházban. Több megnyilatkozásból az tűnik ki, hogy jelenleg az együttműködés a papság és a világiak között — ami hozzátartozik az egyház lényegéhez — kezdeti és bizonytalan stádiumban van. A probléma megoldását talán elősegíti a hivatáskrízis".

Ennek az együttműködésnek egyik formája a jezsuita önkéntesek mozgalma, amit más szerzetesrendeknél is megtalálunk. A jezsuiták iskoláikban és a plébániákon sok nagylelkű fiatallal találkoznak, akik hajlandók egy-két évre bekapcsolódni apostoli munkáikba: akár a külföldi missziókban, akár a belföldi szociális, karitatív vagy nevelő vállalkozásaikba. Ez a pár év szolgálat döntően befolyásolja azok életét, akik továbbra is világiak maradnak. Másrészt, ha nem is tömegesen, de néhányan beléptek a Társaságba. Ez is igazolja P. Burghart fent említett tételét: A hivatását szerető és azt meggyőződésből végző pap példája vonz.

III. MOZGALMAK, TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ, TEOLÓGIAI IRÁNYOK

Az amerikai püspökök körleveleit tárgyalva láthattuk már, hogy tevékenységük nemcsak a jelent befolyásolja. Sejteti a jövő irányait is. A következőkben kifejezetten ki akarunk emelni néhány olyan tényezőt, amely — véleményünk szerint — jelentős szerepet tölt be az amerikai katolikus élet közeli jövőjében is.

Mozgalmak — küzdelmek

Virágzanak a különböző lelkiségi m o z g a l m a k. Ezek között külön fejezetet érdemel a katolikus karizmatikus mozgalom. Amerikából indult útjára és kifejezi az igényt, hogy megtapasztaljuk és megtapasztaltassuk másokkal is a Lélek erősítő, vigasztaló, szeretetbe torkolló működését. Ennek ellenére csak említést teszünk róla, mert több tanulmány és könyv ismertette már kialakulását, fejlődését (l. Takács J.: Karizmatikus megújulás az Egyházban, 22. Szol-

gálat; Kereszty R.: A karizmatikus mozgalom Amerikában, 66. Szolgálat; Suenens L. J.: Új Pünkösd).

A Cursillo (Kis Kurzus) és a Marriage Encounter (Egymásra találás a házasságban) spanyol eredetű mozgalmak, de igen termékeny talajra találtak Amerikában. Mindkettőben aktív szerep jut a pappal együttműködő világi vezetőknek. Ez utóbbiak előadásai, tanúságtételei, lelkes részvétele külön mély benyomást keltenek az új tagokban, érdeklődőkben. Mintegy tüzet gyújtanak a hasonló problémákkal küszködő világi emberek szívében. — A Kis Kurzus a lelkigyakorlatból indult ki, és a „személyes megtérés" rendkívülien hatékony eszközének bizonyul. A résztvevők között nem szakad meg a kapcsolat a kurzus befejezése után. A Marriage Encounter pedig kifejezetten célozza a házastársak együttes lelki elmélyülését, fejlődését. Módszerében központi helyet foglal el a házastársak közötti párbeszéd újjáélesztése, megvilágosítása, hogy így jobban szerethessék egymást, gyermekeiket és megfelelhessenek Isten elvárásainak.

Ezeknek a mozgalmaknak hatását nem lehet számokban kifejezni. Tagadhatatlan azonban, hogy ahol gyökeret vernek, az egyházközségi élet megújulását lényegesen segítik.

A jóléti társadalom, ellenhatásként, gyakran kiváltja a hívekben az elnyomottak, az útszélre sodortak utáni érdeklődést, a velük való törődést. Ez Amerikában az eddig elnyomottak (kisebbségek) jogaiért való harcba szállást is jelentette. K ü z d e l e m indult meg az indiánok, a négerek, a nők jogaiért. Ami a társadalomban történik, hat az egyház életére is. Sok katolikus csoport fáradozik azon, hogy biztosítsák a kisemmizettek jogait. A nők egyenjogúságának előmozdítása mintegy zászlóvivője ezeknek a küzdelmeknek. Annyira központivá vált, hogy az amerikai püspökök új pásztorlevelet terveznek a kérdésről. Mit szólnak mindehhez a hívek? Az America című lap teljes számot szentelt ennek a kérdésnek. Erre alapozva igyekszünk a probléma mai helyzetét összefoglalni.

Itt is, mint majdnem minden kérdésben a két szélsőséges csoport a leghangosabb. Az egyik oldalt a nők jogaiért „férfiasan" harcolók csoportja alkotja. Úgy vélik, hogy anatomiájuk más végzetet adott nekik és ezért olyan forradalomról álmodnak, amely új, nőknek megfelelő vallást, erkölcsi elveket, tudományt és történelmet teremt, aminek vezérelve inkább a tudatalatti, nem pedig az okoskodás. Ezzel szemben a második csoport a régi „házi erényeket" védi, amit romantikus színekben mutat be, elfeledkezve arról, hogy nem is olyan régen valóban elnyomás alatt éltek a nők. Ezért tanácsolja Sydney Callahan pszichológus a püspököknek: kövessék a középutat, amit ő képvisel. Ez kiszélesíti a nők jogait, de elkerüli a túlzásokat, mert megerősíti, hogy „Krisztusban nincsen férfi és nő". Sally Cunneen újságíró-nő szerint a nők mozgalma két fontos dologra akarta felhívni az egyházi vezetők figyelmét. „Először, nem lehetünk igazán Isten népe, ha előbb nem vagyunk képesek emberi módon

megérteni egymást, jól bánni egymással. Másodszor, küldetésünk, hogy másokon segítsünk, hiányos lesz, ha fel nem ismerjük és tiszteletben nem tartjuk mindazoknak a szabadságát, akik az egyház tagjai". Majd hozzáfűzi: „Ha valaki a családban szem elől téveszti a különbözőséget, ha mindig csak feltételezi, hogy mások mit gondolnak, ha rájuk erőszakolja saját elképzeléseit, annak igen rossz eredménye lesz. Egyedül a hosszú, türelmes párbeszéd biztosítja a családban a helyes kapcsolatot. Ez viszont elősegíti az egységet és a gyógyulást. Ezzel szemben az uralkodó magatartás törést és sebet okoz". „A püspökök pásztorlevele indítsa meg ezt a gyógyulást és harmóniát teremtő párbeszédet az egyház vezetői és a nők között".

Monika K. Hellwig, teológiai professzor a múltba tekint és megállapítja, hogy mivel a nők ki voltak zárva az egyházi vezetésből, inkább Krisztus prófétai küldetését gyakorolták. Rámutattak arra, amire szükség lett volna, de nem valósult meg. Ehhez a prófétai küldetéshez tartozik a béke szolgálata és az atomfegyverek betiltásáért folytatott küzdelem. Ebben a kérdésben az édesanyák jobb szakértők, mint a bomba tervezői. Ők a legdrágábbat, gyermekeiket veszíthetik el, és éppen ezért különös feladatuknak tekintik a béke szolgálatát. Kéri a püspököket, hogy mutassanak rá arra, hogy az emberiség vándorúton van Isten felé. Krisztus arra hív, hogy minden válaszfalat leromboljunk.

Az amerikai egyházban nehéz kérdés, állandó vita tárgyát képezi a nők papsága. Az anglikán és több protestáns egyházban nőket is szentelnek pappá. Miért nem tehetik meg ugyanezt a katolikusok? Harsogva kérdezi ezt egy kisebb, de növekvő csoport. Mások, és ezek sokkal nagyobb számban vannak, keresik a kérdés teológiai alapjait. Vannak olyanok is, akik ugyanolyan hangerővel, mint az első csoport, ellene vannak a nők papságának. A kérdés tehát felszínen van anélkül, hogy a kivezető út „sejtéséről" álmodni is lehetne.

Tömegkommunikáció

Aránylag kevés az egész országra kiterjedő katolikus lap. A legtöbb katolikus könyvkiadó megszűnt a II. Vatikáni Zsinat után. A Zsinat előtt ezeknek a kiadóknak fő bevételi forrása a liturgikus könyvek és a Szentírás újranyomása volt. Manapság nagyobb anyagi alappal rendelkező általános kiadók vették át a sok pénzt igénylő jelentősebb sorozatok kiadását, mint a New Catholic Encyclopedia, Jerusalem Bible, 20-th Century Catholic Encyclopedia.

Sokkal jobb a folyóiratok és hetilapok helyzete. A Zsinat ideje alatt 121 egyházmegyei hetilap jelent meg. Számuk 1984-ben 151-re emelkedett. Emellett még kiadásra kerül 354 folyóirat. 1964 után ezek közül is több megszűnt, de az olvasótáboruk növekedett.

Ma a sajtónál is nagyobb befolyással van az emberek gondolkodására a rádió és televizió. Így nem véletlen, hogy az amerikai egyház mindkettőt erősen igénybe veszi, főleg az igehirdetés és a nevelés terén. 1920-ban jelentek meg az első katolikus programok a rádióban. A 60-as években többszázra

emelkedtek. A második világháború után a televizióban is jelentek meg vallásos programok. Számuk egyre jobban növekszik. A rádió és televizió katolikus programjai három forrásból táplálkoznak:

1. Az országos hálózattal rendelkező nagy TV-vállalatok (ABC, CBC, NBC) nemcsak beszámolnak nagyobb egyházi eseményekről. A lakosság felekezeti számarányának megfelelően (3 protestáns, 2 katolikus, 1 zsidó) időt adnak vallásos programok terjesztésére. Katolikus részről a püspökök a Katolikus Férfiak Társulatát bízták meg az összes rádió és televíziós program előkészítésével és ellenőrzésével.

2. Különböző egyházi szervezetek: szerzetesrendek, a „Katolikus híradó szövetség" (Catholic Broadcasting Association) stb. készítenek programokat vallásos témákról; pl. Jézus Szíve, Szűz Mária, Szent Kristóf, Szent Ferenc... program. Ezeket felajánlják a helyi állomásoknak. Több mint 1.000 rádió és 500 televíziós állomás sugároz hetente 15–30 perces ilyen programot.

3. Se szeri, se száma a helyi egyházmegyékben készült programoknak, amit a helyi állomások közvetítenek. Programjukon szerepelnek a nagyobb egyházi események: templom-, püspökszentelés; vasárnapi szentmise és homília a betegeknek és mozgássérülteknek; karácsonyi, húsvéti program stb. A Katolikus Férfiak Társulata gondozza a filmkölcsönzőt, ahol megtalálható a legtöbb katolikus film és televíziós program. Tavaly közölte az America című hetilap (1984. nov. 10.), hogy Fulton J. Sheen püspök 1952–57 közötti nagysikerű heti előadásait: „Érdemes élni", modern technikával újramásolják és hozzáférhetővé teszik.

A programok előállítására, és a filmkölcsönző fenntartására évente gyűjtést rendeznek minden plébánián. A befolyt összeg felét az egyházmegye, a többit a központ használja föl rádió és televíziós programok előállítására és terjesztésére.

Az első televíziós oktató programot 1945-ben Fr. Franklin Dunham SJ készítette biológusok és orvosok képzésére. Ma az egész országban elterjedt és nagy sikernek örvend a televíziós oktatás, amit zártkörű, kábeles vevőkészülékeken követnek a tanulók. De felhasználják iskolán kívül is, a hitoktatásban, a felnőttek továbbképzésében.

Az amerikai teológia

Az amerikai egyház fiatal. Így teológiája se nézhet vissza hosszú és gazdag múltra. A századfordulóig főleg európai misszionáriusok tanítottak a felsőbbfokú iskolákban. A katedrán és írásaikban európai alapokra építettek. Az európai befolyás ma annyiban folytatódik, hogy minden nevesebb európai teológus könyve fordításban elérhető. – Beszélhetünk szorosan vett amerikai teológiáról? Igen, amennyiben a teológia az itteni kulturális, politikai és szociális tényezőket figyelembe véve igyekszik a hit fényénél irányt mutatni a híveknek. Közli velük Isten jó hírét. A teológiát tehát annyiban tekinthetjük, amerikainak, amény-

nyiben az amerikai egyházat szolgálja és annak sajátos problémáira ad választ.

Az adott keretek között csak egy-két jellemzőbb szempontot említünk meg és ezzel kapcsolatban pár nevet, akik ezt az irányt képviselik. Nem törekedhetünk teljességre. Az amerikai Katolikus Teológiai Társaság (1961-ben alapították) 1983-ban 12.000 taggal büszkélkedett.

Az amerikai teológia, közéleti teológia. Erre talán legjellemzőbb példa Fr. John Courtney Murray SJ vitája a washingtoni Katolikus Egyetem teológusaival a II. Vatikáni Zsinat előtt. Fr. Murray eleinte a Theological Studies, az egyik nívósabb teológiai folyóirat lapjain, majd könyveiben vitázott a Katolikus Egyetem teológusaival, akiknek írásai a „The American Ecclesiastical Review"-ben jelentek meg. Ez utóbbi csoport védte a hagyományos tanítást, miszerint csak az igazságnak van létjogosultsága, a tévedést ki kell gyomlálni. Ezt az önmagában igaz elvet úgy magyarázták, hogy maga az államhatalom álljon ki az igazság mellett, amelyet — szerintük — a katolikus álláspont képvisel. A vita a napi sajtót is érdekelte. Felvetették a kérdést, hogy mi lesz akkor, ha a katolikusok többségbe jutnak? Ráerőszakolják vallási meggyőződésüket a többiekre?

Fr. Murray a washingtoni csoporttal szemben nem elvontan, hanem történelmi helyzetében szemlélte az embert, aki egyrészt Isten gyermeke, másrészt az állam polgára. Az egyénnek mindkét szerepben vannak elidegeníthetetlen jogai, amelyeket gyakorolhat egy demokratikus társadalomban. Az állam és az egyház közötti harmónia az egyénben valósul meg: mint polgár gyakorolja és tiszteletben tartja az állam biztosította jogokat, mint a vallási közösség tagja (hívő) pedig tanúságot tesz az evangélium tanítása mellett.

Fr. Murray egy ideig magára vonta az egyházi hatóságok nemtetszését. Később Spellman kardinális ajánlatára XXIII. János pápa kinevezte zsinati szakértőnek. Mire azonban Rómába érkezett, a vallásszabadságról szóló tervezet lekerült a napirendről. Fr. Murray meggyőzte az amerikai püspököket a kérdés fontosságáról. Így nagyrészt Fr. Murraynak köszönhető a vallásszabadságról szóló zsinati nyilatkozat.

Két dolog jellemző a közéleti teológiára: Az egyik, hogy a mindennapi életből felmerülő kérdésekkel foglalkozik; a másik pedig, hogy nyelvezete nem az örök igazságot akarja egyszer és mindenkorra kifejezni, hanem a rádió, televízió és sajtó köznapi nyelvén a mai emberrel megértetni. Erre szintén példa Fr. Murray munkássága. Inkább szélesebb rétegeknek érthető nyelven, és nem vallásos szimbólumokban fejezte ki mondanivalóját.

A közéleti kérdések többször kapcsolatfelvételre késztetik a különböző egyházakat. Így könnyű volt számukra követni XXIII. János pápa tanácsát: ne az elválasztó falakat emeljük egyre magasabbra, hanem keressük az egybekötő szálakat. A kölcsönös megértést szolgálja az ökumenikus teológia. (Pl. „Journal of Ecumenical Studies", amit a Duquesne Egyetem ad ki.) Katolikus részről kiemelkedő munkát végez ezen a téren Fr. Avery Dulles SJ, aki

jelenleg a washingtoni Katolikus Egyetemen tanít. Ő maga is konvertita, tehát ismerős területeken jár; résztvett több ökumenikus találkozón, köztük az ún. limai dokumentum előkészítésében.

Az együttműködésre példa az egyházak reakciója az 1960-as években kifejlődött ún. radikális teológiára. Képviselői (William Hamilton, Paul van Buren, Thomas J. J. Altizer) nem törődtek a túlvilággal, és teljesen evilági, főleg szociális problémák megoldásában látták a vallás jelentőségét. Ennek az iránynak befolyását akarta ellensúlyozni a hartfordi kiáltvány, amelyik 13 pontban foglalta össze a radikális teológia tévedéseit. 18 teológus írta alá: 6 luteránus, 5 katolikus, 2 orthodox, 2 református, egy-egy metodista, presbiteriánus és (United Church) Egyesült Egyházhoz tartozó.

A protestáns egyházakkal való kapcsolat serkentette a Szentírás tanulmányozását és a bibliikus teológiát. Ennek újabb lendületet adott XII. Pius „Divino afflante Spiritu" enciklikája 1943-ban. Az 1936-ban szervezett „Catholic Biblical Association"-nak 1983-ban majdnem 1.000 tagja volt. Folyóiratuk „Catholic Biblical Quarterly" nagy tekintélynek örvend protestáns körökben is. A katolikusok között kiemelkednek: Msgr. Myles Bourque, Raymond E. Brown SS, aki jelenleg a protestáns Union Theological Seminaryban tanít Szentírást, Joseph A. Fitzmyer SJ, Fr. John L. McKenzie és Roland E. Murphy OCarm.

A gyakorlati, pasztorális teológiát három rövid ponttal jellemezzük.

A liturgia területén: főleg a Collegeville-i (Minnesota) bencés apátság tüntette ki magát. 1926-ban alapított havi folyóiratuk „Orate Fratres" 1951 óta „Worship" címen azt tűzte ki célul, hogy a liturgiát és a köznapi életet szorosabb kapcsolatba hozza. Cikkei ma is ugyanezt az irányt folytatják.

A morális terén sok gyakorlati és vitatott kérdés merül föl a pluralista társadalomban. Pl. a nemi erkölcs, születésszabályozás, magzatelhajtás, szervátültetés stb. Fr. Richard A. McCormick SJ a Theological Studies-ben megjelenő cikkei örvendenek igen nagy tekintélynek.

A kánonjogászok szövetsége nagy segítséget nyújtott az egyháznak azzal, hogy több teológiai tárgyból összevont szemináriumokat szervezett az egyház megújulásáról. Normákat állítottak föl az egyének jogai védelmére és kidolgozták az amerikai egyházra érvényes szabályokat a házassági perekben, amit a Vatikán 1970-ben jóváhagyott.

Végül jelezzük, hogy nem csak papok, hanem szerzetes testvérek, nővérek és nagyszámú világi férfi és nő is tanít teológiát a főiskolákon és egyetemeken. Sokan közülük pl. Monika Hellwig, Michael Novak jelentős írásokkal gyarapították a teológiai irodalmat.

Összefoglalás

Az olvasztókohó jól működött. A sok bevándorlóból alakult egyház rövid idő alatt nagy utat tett meg. Az egyszerű, sokszor írástudatlan bevándorlók össze-

adták filléreiket és abból először iskolát s templomot építettek, ami egyrészt híd volt az óhaza felé, ugyanakkor egyengette fiaik útját a jövőbe. Az újabb generációnak egyre erősebb lett a szava az üzleti, politikai és szociális életben. Kiemelkedő volt a szerepük a jóléti törvényhozásban, és annak ellenére, hogy a négerek között kevés a katolikus, a jezsuita John La Farge az elsők között harcolt a négerek egyenjogúságáért. A Saint Louis-i (Missouri) érsek már 1947-ben megszüntette a faji megkülönböztetést az egyházmegye iskoláiban, amit a bíróság csak 1954-ben mondott ki alkotmányellenesnek.

Nemcsak itthon, hanem világviszonylatban is egyre nagyobb befolyása van az amerikai katolikus egyháznak. Nemcsak szociális és jótékonykodási téren, hanem a teológiában is felbukkanak amerikai nevek. A II. Vatikáni Zsinaton az amerikai püspökök és Fr. John Courtney Murray teológus egyengették a Vallásszabadságról szóló nyilatkozat útját.

Tagjai, vezetői tudatában vannak annak, hogy a földi országot szebbé, igazságosabbá téve jutunk el az Isten országába.

Felhasznált irodalom: Hennesey James SJ: American Catholics, Oxford University Press, New York, 1983. — Ellis John Tracy: American Catholicism, University of Chicago Press, Chicago, 1985. — Örsy M. Ladislas: From Vision to Legislation: From the Council to A Code of Laws, Marquette University Press, Milwaukee, Wis. 1985. — The Official Catholic Directory, P.J. Kenedy and Sons, New York, 1985. — A New York Times napilap és az America folyóirat különböző számai.

Benkő Antal – Jálics Ferenc

A PRÓFÉTAI EGYHÁZ

Az Egyház Dél-Amerikában

„Az aranyat és a gyors meggazdagodást tartották egyetlen céljuknak. Ezért gyilkoltak meg illetve tettek tönkre végtelenül sok értékes embert (lelket) a kereszténység." – Ezeket a megdöbbentő szavakat 1542-ben vetette papírra Bartolomé de Las Casas, Chiapas (Mexikó) püspöke. Így akarta érzékeltetni a spanyol királlyal és udvarával, hogy milyen gyászos következményei vannak a „kereszténységet" terjesztő konkvisztádorok tevékenységének és velük kialakuló rendszernek. Mintha ma írta volna le valaki ezt a vádat. Nem jellemzi-e Dél-Amerikát napjainkban is egyik oldalon a gyors meggazdagodás és embertelen kizsákmányolás, a másikon pedig milliók nyomora? Ugyanakkor – hála Istennek – nem hiányzik az Egyház prófétai hangja, mely ostorozza az igazságtalan állapotokat és minden – evangéliumhoz illő eszközzel gátat akar vetni az áradatnak.

I. Közös eredet

Las Casas 1502-ben, alig pár évvel Amerika fölfedezése után, hajózott a mai Venezuelába. A „megbízottak" (encomendeiros) közé tartozott. Feladatuk volt, hogy meggyökereztessék a kereszténységet: a portugál király hatalma alá vessék és megkereszteljék a bennszülötteket. Az Ibériai-félszigeten a mórokkal folytatott százados harcok folyamán hitük és nemzetiségük egybeforradt. Mindannyian tagjai voltak az egyháznak és az államnak, mindkettő — legalábbis elvben — egyet akart: keresztény társadalmat építeni. A pápai bullák megerősítették ezt a tudatot a vezetők és a nép lelkében. A kereszténység terjesztése érdekében a portugál király, Krisztus-rend Nagymestere, s nemsokára a spanyol uralkodó is, birtokába vehette az újonnan felfedezett területeket.

A gyakorlat azonban hamarosan más képet mutatott. A fiatal Las Casas megrökönyödve látta, hogyan kényszerítik rabszolgasorsra az indiánokat. Az ürügy sokszor a kereszténység volt: csak erős kézzel taníthatják meg azokat az alacsonyrendű vadakat a keresztény hit elemeire! A valóságban ingyenes munkaerőt akartak maguknak a hódítók. Bartolomé azt gondolja, hogy mint pap hatékonyabb munkát végezhet. Visszatér Európába. Rómában pappá szentelik; később belép a domonkosok rendjébe és püspökké is kinevezik. Valja, hogy az indiánok éppúgy értelemmel bíró emberek mint mi, tehát „meggyőző érvekkel és az érzelmek finom megmozgatásával, hívogatásával" kell megtéríteni őket. De mint pap és főpásztor is kevés eredményt ért el honfitársai között. Lemond egyházmegyéje vezetéséről, ismét Európába jön. Közvetlen közelről próbálja befolyásolni a spanyol királyt írásaival, tanácsaival.

A felfedezés korának egyháza megosztott. A portugálok és spanyolok Krisztus nevét hordják ajkukon. Legtöbbjüknél azonban az arany, ezüst, vagyon a cél. Cortez (Mexikóban), Pizarro (Peruban) és Martim Alfonso de Sousa (Brazíliában) nem válogatnak az eszközökben. Még kevésbé az alantas tisztek és a legénység. Amikor a törvény csak a háborúban ejtett indiánok rabszolgasorsba vetését engedélyezi, könnyű portyázásokkal összeütközéseket kiváltani. Az igazságosság és szeretet hírnökei — mint Las Casas — kisebbséget alkotnak. Mellette legendás nevek, Brazíliában, P. Nobrega és Boldog Anchieta jezsuiták. Életüket szentelik az indiánok védelmére, a hódítók és bennszülöttek békítésére, a hit tanítására és terjesztésére. A már krisztushívő európaiaktól lelki megújulást követelnek, a kormányoktól pedig az indiánok tényleges védelmét.

Szavuk, sajnos, alig talál visszhangra. Tovább folyik az embervadászat: a nagybirtokok üzemben tartáshoz ingyen munkaerő kell. Hiába III. Pál „Veritas ipsa" bullája, amely megtiltja az indiánok rabszolgaságát. Liszabon és Madrid is távol vannak: a királyi rendeletek leginkább csak holt betű maradnak. Egyetlen megoldás: az indiánokat külön, népi hagyományaiknak megfelelőbb közösségekbe, redukciókba csoportosítani. A ferencesektől kezdeményezett vállal-

kozás kiépítői főleg a jezsuiták. A kontinens több pontján keletkeznek ilyen falvak.

De ezeknek a még ma is megcsodált településeknek sincs nyugalmuk. A felderítő útra induló, vagy a közelben lakó telhetetlen „fehérek" és „mamelukok" (félvérek) kirabolják a redukciókat, elhurcolják a lakókat. Máskor, a rabszolgasorsra kényszerített indiánok lázadnak fel, követelik szabadságukat. A redukciók sorsát megpecsételi a jezsuiták kiűzése. Virágkorukban még kb. 150.000 indiánnak nyújtottak békés keresztény otthont ezek a közösségek. A XVIII. század végén már alig 30.000-en élnek bennük. A XIX. század elején pedig teljesen megszűnnek. Az indiánok tetemes hányada nem éli túl a viszontagságokat. Másik része beolvad, összeházasodik a fehérekkel. Főleg azonban az Andesekben és a Rio del Plata környékén megőrzik nyelvüket és szokásaikat, jóllehet a társadalom szélére szorulnak. Nem beszélik az urak nyelvét, a spanyolt; a birtok a hódítók leszármazottjainak kezében maradt. Bolívia lakosságának több mint a fele ma is indián (kecsuát és aymarát beszélnek), 30 százaléka pedig mesztic. Ecuadorban kb. 35 százalék az indián és ugyanannyi a mesztic. Paraguayban pedig a lakosság 95 százaléka mesztic/indián; majdnem mindenki beszéli a guaranit. Peruban a lakosság kb. fele indián és 30 százalék a mesztic. Itt a kecsua 1975 óta hivatalos nyelv a spanyol mellett. Chilében kevés a tisztán indián eredetű lakos, jóllehet kb. 40 százaléknál érezhető az indián beütés.

Időközben a nagybirtokok üzemeltetésére Afrikából hurcoltak be rabszolgákat. Ezt még Las Casas is megtűrte! Később a folyamat borzalmas méreteket ölt. A becslések szerint csak Brazíliába 3,600.000 néger rabszolgát hoztak be kb. három évszázad alatt. Leszármazottaikat (nagyrészük „mulatt") ma 35 millióra becsülik Brazíliában. De erős az afrikai eredetű népréteg Kolumbiában és Venezuelában is. Csaknem tisztán európai leszármazottak lakják Argentínát és Uruguayt. — Az Afrikából behurcoltak sorsa még borzasztóbb volt az indiánokénál. Gyakran megesett, hogy a behajózottak fele már a tengeri úton elpusztult. A legtöbbjüket kíméletlenül adták el embervásárokon. Testi-lelki segítséget próbáltak nekik nyújtani megérkezésükkor a szeretet hősei, mint pl. Claver Szent Péter Carthagénában (Kolumbia). A keresztvízzel szinte kivétel nélkül minden négert leöntöttek. A hit elemei azonban csak a felületen maradtak náluk. A keresztény szentek és szertartások védelme alatt máig folytatják Afrikából hozott vallási életüket, vagy legalábbis egy erősen keverék (szinkretista) vallásosságot gyakorolnak. Brazíliában külön vallási közösséget is alkotnak (umbanda), amelynek szertartásait sok katolikus is látogatja.

II. Különböző utak

A gyarmatosítás idejének egyháza alapjában véve egységes képet mutat Latin-Amerikában, jóllehet egyik részét a portugálok, a másikat a spanyolok vették birtokukba. A XIX. század elején függetlenítik magukat a kolóniák, új

államok alakulnak. Múltjuk és legtöbbjének nyelve is közös, de a nemzeti függetlenség egyre érezhetőbb különbségeket eredményez. Így pl. a századfordulón milliók vándorolnak be Argentínába (1914-ben a bevándorlók a kb. 7,800.000 lakos egyharmadát teszik ki!) és Brazíliába. Viszonylag kevesen keresnek új hazát Peruban és Bolíviában. Az egyház és állam szétválasztásáért vívott küzdelmek folyamata sem volt egységes. A dél-amerikai egyház helyes megértésének egyik előfeltétele éppen az, hogy elfogadjuk: az egyes országok, sőt vidékek különböznek egymástól.

A régi, koloniális korban kialakult rendszer sokban még ma is rányomja bélyegét a földrészre. A nagybirtok, a gazdaság most is kevesek kezében összpontosul. A mészticek, indiánok, mulattok, s a bevándorlottak kevésbé szerencsés rétege kiáltóan igazságtalan nyomorban, szegénységben él. A hatalmasok minden eszközzel biztosítani, sőt növelni akarják vagyonukat. „Az ember nem tudja, melyik nagyobb: a szegénység-e, vagy a vezetők korruptsága" – írja egy inkább konzervatív beállítottságú pap. 1982 és 1984 között Argentínában 280 százalékos volt az átlagos évi infláció, Brazíliában pedig 170 százalékos; Kolumbiának sikerült évi 20 százalék alatt maradnia, Venezuelában pedig „alig" 10 százalékot ért el. Az igazságtalan helyzet következményeként napirenden vannak az erőszakosságok. Egymást váltják a forradalmak és a diktatúrák. A kisemberek személyi méltóságát lábbal tiporják.

Medellinben (1968) és Pueblában (1979) az egész latin-amerikai egyház vállalta, hogy küzd ez ellen az igazságtalan helyzet ellen. Elkötelezte magát a szegények mellett. Amikor azonban a kivitelezésre kerül a sor, különböző utakat, modelleket találunk. Céljuk egy: hitelesen, élő példával és prófétai kiállással tanúskodni az evangélium megváltó, felszabadító ereje mellett. Módszereik, gyakorlatuk azonban különböznek országok, felfogások szerint. Néha feszültség támad az egyház aktív tagjai között is: hogy, s miként kell ma Dél-Amerikában megvalósítani Krisztus örömhírét. Ezekről a különböző utakról szeretnénk röviden beszámolni a következő sorokban. Az ismertetést egy-egy országgal kapcsoljuk össze.

1. A népi vallásosság teológiája

Latin-Amerika a felszabadítási teológia szülőföldje. Nagy jelentőségű nemcsak a földrészen; hatása kiterjed az ún. harmadik világ többi egyházára is. Téves volna azonban azt gondolni, hogy Dél-Amerikában csak a felszabadítási teológia létezik. Argentínáról joggal állítják, hogy igen komolyan foglalkozik korunk problémáinak evangéliumi kiértékelésével, de ezt sajátos, a brazil illetve perui utaktól eltérő módon teszi. Egyesek ugyan még a nevesebb argentín teológusok munkáját is a felszabadítási teológiába sorolják. De ahogy J. C. Scannone: La Teologia de la Liberación (Medellin, vol. 9. n. 34, Junio de 1983) című átfogó tanulmánya kifejti, helyesebb megkülönböztetni a kettőt.

Argentínának egyéni iránya van a teológiában, amit helyesen a népi vallásosság teológiájának, nem pedig felszabadítási teológiának kell nevezni. Vannak érintkezési pontok a kettő között, főleg a módszertanban. De ez sem teljesen azonos. Jelentős a különbség a kiindulópontnál.

Elindítójának és legismertebb képviselőjének Lucia Gera, Buenos-Aires-i dogmatika-tanárt tekinthetjük. A hatvanas években többekkel együtt kereste, hogyan mozdíthatnák elő a hivő, de sokszor tanácstalan nép lelki fejlődését. Úgy látják, hogy az eddigi, Európából hozott, elvont teológiai fogalmakat nehezen érti meg a nép. A püspökök nyilatkozatai is a feje felett hangzanak el. Ugyanakkor mély, bár nem egyszer kiforratlan hitről tanúskodik, hisz a kereszténység átitatta a nép egész történelmét.

A teológiai reflexió kiindulópontjának tehát a népnek kell lennie, amennyiben az egy közös történelem és kultúra alanya. Ilyen értelemben beszélhetünk Gera szerint lengyel, aymará, angol, argentin ... népről. Ennek a népnek az életében kell kutatni az Isten, a megváltás megnyilvánulásait. Az igazságtalan helyzet fontos tényező az argentín kultúrában és történelemben. De legalább olyan fontos a nép sajátos vallási szimbolikája is. Bölcsen fel kell tehát tárni a nép életének vallásos gyökereit, s ezekből kiindulva kell tisztogatni, ami férges, erősíteni, ami értékes, s így jutni el a keresztény élet teljességéig.

A felszabadítási teológia a nép egyik — bár nagyobbik — részére: az elnyomottakra, kizsákmányoltakra összpontosítja figyelmét. A népi vallásosság teológiája az egész népet, az egész helyzetet veszi tekintetbe. Egy példán illusztrálhatjuk kettőjük különbségét: A családban az anya és a lánya közti viszonyt nem lehet pusztán az elnyomás és a felszabadítás kategóriái alapján vizsgálni. Így a hit analízisének is az egész helyzet vizsgálatából kell kiindulnia. A népi vallásosság teológiájában igen fontos szerepet kap az elnyomás és a felszabadítás, hiszen valóban a nép húsába, vérébe vágó kérdésekről van szó. De a nép élete nemcsak ekörül forog. A többi értékre épp annyira kell figyelni, mint az igazságosság és felszabadulás igényeire.

Módszertanilag mind a népi vallásosság teológiája, mind pedig a felszabadítási teológia a tényleges helyzet elemzéséből indul ki. Ebben rejlik a fő különbség az ún. európai teológiával szemben. Nem principiumokból próbálják levezetni, hogy mit tegyen a nép. A dél-amerikai teológiák nem a dogmákból, nem a szentírási szövegekből indulnak ki, hanem a konkrét szituációból. Természetesen a hittel átélt, vagyis a Szentírás, az egyházi dokumentumok és hitünk dogmáiból éltetett népi helyzetből. Ez feltételezi, hogy a nép életében (kultútárában és történelmében) valamint a teológus szívében, eszében valamiképpen már gyökeret vertek ezek a szentírási, dogmatikai és erkölcstani elvek, igazságok. Ki kell tehát fejteni és ki kell teljesíteni őket.

Ennél a kifejtésnél, s főleg az elvont elemzéseknél a felszabadítási teológia mindenekelőtt — egyes szerzőknél pedig kizárólag is — szociológiai és politikai, mégpedig marxista kategóriákat alkalmaz. A népi vallásosság teológiája itt is

a teljesebb látásra törekszik. Egyrészt sürgeti a többi „szellemtudományok": a történelem, népi kultúra és embertan felhasználását. Másrészt elengedhetetlennek tartja, hogy a nép helyzetét kezdettől fogva vallásos szituációnak tekintsük, sajátosan kereszténynek — ami az argentín népnél éppen történelmi fejlődése folytán „természetes" adottság.

Abban azonban hasonlítanak egymásra a felszabadítási teológia és a népi vallásosság teológiája, hogy mindkettő a praxisra irányul. Fő feladat: a mindennapi élet megélése a hit, remény és szeretet alapján. De amíg az első igen könnyen a politikai tevékenységre helyezi a hangsúlyt, a népi vallásosság teológiája különös figyelmet szentel a felszabadító praxis v a l l á s o s dimenziójára. Ezért ez utóbbi módszerét „theo-praxis"-nak nevezhetjük. Úgy akarja felülmúlni „az új-kereszténység" és az evilági javak szekularizációja közötti ellentétet, hogy a lelkipásztorkodás központi és sürgető feladatának a kultúra evangelizálását tekinti.

A népi vallásosság teológiája és a püspökök között kezdetben feszültség mutatkozott a tekintély, az auktoritás kérdése körül. Gera és társai szerint fontos, hogy ne csak a teológia, hanem a püspökök is közvetlen kapcsolatban álljanak a hívő néppel. Főleg pedig a papsággal, akik együtt élnek a néppel. Ez a feszültség nem éleződött ki, mert a püspökök belátták a népi vallásosság teológiája célkitűzésének és módszereinek helyességét.

Személyesen azonban nehézséget tapasztaltam a módszer alkalmazásánál. Mint tanár igyekeztem hallgatóim vallási szituációjából kiindulni, s onnét haladni velük a kitűzött anyag feldolgozása felé. A módszer szépen, de csak lassan hozta meg gyümölcseit a résztvevőkben. A Fakultás viszont sürgette az előírt tételek rendszeres átvételét. A két módszert nem mindig sikerült összekovácsolni.

Argentínában azért épült ki a népi vallásosság teológiája, mert a peronizmus bizonyos alapot teremtett hozzá. Peron populista rendszert hirdetett. Ebből sok elem visszhangra talált a nép körében.

Az előző sorok megértetik az argentín püspöki kar mai irányát is. Nyitva áll a szociális problémák felé, de tagjai — dél-amerikai viszonylatban — inkább mérsékelt álláspontot foglalnak el. Van, aki nehezményezte is, hogy az utolsó katonai diktatúra alatt (1976—1983) a püspökök nem elég élesen emelték fel szavukat az embertelenségek ellen. Többezer ember (10—20.000?) egyszerűen „eltűnt", a szélsőséges katonai csoportok áldozata lett! Az 1981-ben közölt igen nyílt és kemény pásztorlevél megcáfolja azt az állítást. Másrészt tény, hogy a peronizmus óta a püspöki kar magatartása általában óvatosabb politikai és szociális kérdésekben. Peron első uralma elején ugyanis úgy tűnt, hogy kéz a kézben halad az Egyházzal. A végén az Egyház ellen fordult: megszűntette az addig érvényben levő iskolai hitoktatást, támadta a papságot . .,. Az argentín katolikusok valóban elég érettek politikailag is, hogy ne várják mindenben püspökeik irányító szavát. Mind az első (1966—1972) katonai diktatúra, mind

pedig a második után, eddig nem tapasztalt mértékben emelkedett a papi hivatások száma! A bázisközösségek nincsenek úgy elterjedve, mint Brazíliában, de virágzanak a Katolikus Akció szervei, a különböző katolikus családi mozgalmak, csoportok és egyesületek.

A katolikus egyház és a nép jó kapcsolatára jellemző, hogy az argentínok is készséggel fogadták el a Vatikán közvetítő szerepét a Chilével fennálló területi vitájuk rendezésére. A CELAM (A Latin-Amerikai Püspöki Tanács) pedig argentín püspököt választott jelenlegi elnökének, Msgr. Quarracinót.

Állíthatjuk, hogy az argentín egyháznak — az előző korokat jóval meghaladó mértékben — szerentsés ozmózist sikerült megvalósítania a nép igényeivel és élményvilágával.

2. A bázisközösségek

A bázisközösségeket a brazil egyház fejlesztette ki. Ott erősödtek meg, hírük áttörte az ország határait, serkentette az egyebütt csírázó kezdeményezéseket. Brazil adomány a világegyháznak. — A becslések szerint ma kb. 80.000 működik belőlük a kontinens-nagyságú országban. Ha mindegyikben 20—25 ember vesz részt, 2 millióra tehetjük a mozgalomban tevékenykedők számát. A 30 éve vetett magból hatalmas, a 125 millió lakosú Brazília viszonylatában is terebélyes fa nőtt ki.

„A hit fűzi össze a — nagyrészt szegényekből álló — közösségek tagjait, akik megosztják problémáikat, nehézségeiket, küzdelmeiket, örömeiket és reményeiket; Isten szavának lényében együtt keresnek megoldásokat és lehetőségeket méltóbb és emberibb életre." Így jellemzi lényegüket egy, ez évben Rómában megvédett teológiai doktori tétel.

Isten szavának át kell járnia az életet. Az ember élete pedig mindig a test és lélek egységében folyik, legyenek a körülmények kemények és igazságtalanok vagy símák és örvendetesek. Személlyé pedig csak a közösség keretében válhatunk. — Az egyre szorongatóbb és embertelenebb körülmények között megelégedhetne tehát a brazil egyház egy pusztán egyéni lelki üdvösséget hirdető kereszténységgel? Elhanyagolhatná az igazságtalanságok keresztény szellemű orvoslásának rendíthetetlen hangoztatását? Nyugodt maradhat, amikor több mint 10 millió a munkanélküli? Amikor a dolgozók háromnegyed része a létminimum alatti szinten, éhbéren tengeti életét? A gyermekek 70 százaléka alúltáplált, és 20 százalékáról senki sem gondoskodik, mert a szülőknek se pénzük, se idejük nincs rájuk. Még mindig csaknem 35 millió az analfabéta és 1000 újszülött közül kb. 100 nem éri meg az egy esztendőt!

Ilyen viharfelhőktől terhes körülmények között születtek és születnek meg egyházi bázisközösségek. Valaki azonban megkérdezheti: Működésük nem egy csepp a tengerben? Érnek el valami eredményt?

Tagadhatatlan, hogy ezek a bázisközösségek a keresztény élet prófétai jelei. Mindenekelőtt reménysugárt jelentenek sok embernek. Érzik, hogy nem

állnak egyedül; vannak, akik megértik őket, törődnek, sorsukkal, emberként kezelik. Társaikon keresztül megtapasztalják, hogy — minden szenvedés ellenére — Isten szeretete, az Egyház gondoskodása nem üres szó. Tudatosulnak problémáik és lehetőséget kereshetnek megoldásukra. Egymást védik, támogatják, ami nem egyszer igazi segítség forrása munkahelyükön, egy-egy elemi egészségügyi intézmény megszervezésénél. Máskor pedig intő jel a könyörtelen nagybirtokos, az erőszakos katonai kirendeltség felé: a másik oldalon többen vannak! Főleg pedig megtanulják vállalni szerepüket az egyház építésében. Átélik, hogy az egyház mi vagyunk, testvéreinkért felelősséggel tartozunk. — Röviden: őszintén próbálják élni a kereszténységet a mindennapi életben, annak minden területén.

A bázisközösségek kezdetben saját, közvetlen problémáik megoldásán fáradoztak; nem törődtek a társadalmi rendszer megváltoztatásával. Ma sem akarnak részt venni a pártpolitikában. Nincs is központi irányításuk, hiszen nem alkotnak szervezetet vagy egyesületet. Egyik jellemzőjük, hogy spontánul születnek és működnek.

Ennek ellenére a politikai pártok figyelmét nem kerülhették el. Van amelyik jövendő közreműködést remél tőlük, van amelyik eddig megszerzett helyzetének elvesztését félti. A felszabadítási teológia egyes teoretikusai szorgalmazzák is a bázisközösségek tagjainak politikai elkötelezettségét — jóllehet ugyanők a közösségeket mint közösségeket apolitikusnak tekintik. Hangoztatják, hogy csak az küzd valóban az igazságtalanságok ellen, aki az igazságtalan rendszerek megváltoztatására törekszik. Ez pedig, végeredményben, politikai állásfoglalást jelent. Csak azok lennének igazi bázisközösségek, amelyek nemcsak tagjaik „lelki életét", hanem társadalom-politikai elkötelezettségét is fejlesztik.

Érthető, hogy ez az újabb irányzat aggodalomra ad okot sok komoly, de a jómódú réteghez tartozó katolikusnál is. Féltik, hogy a helyzet változásával az ő sorsuk is változik. Főleg akkor emelik fel tiltakozó szavukat, ha felfedezik, hogy egyházi bázisközösségek soraiba néha ateisták is befészkelik magukat.

A bázisközösségek elsősorban az ország északi, szegényebb vidékein alakultak meg, s ma is ott vannak többségben. Szépen működnek a metropolisok: Sao Paulo, Rio de Janeiro, Brasília peremvárosaiban és nyomortelepein. Itt, a paphiány miatt erősen burjánzó szekták leghatásosabb ellenszereit alkotják.

Brazília déli részein és a jobbmódú plébániákon kevés bázisközösséget találunk. De azért itt is vannak lelkes és aktív egyházi közösségek. A papok nem is bírnák egyedül a munkát. Átlagban 10.000 hívő esik egy papra! Fő munkatársaikat a különböző mozgalmakból és csoportokból toborozzák. P. Kögl Szeverin OSB 15 évig volt Nova Santa Rosa (Paraná államban) plébánosa. Ez év elején készült zárójelentésében írja: „Éveken keresztül együtt képeztük a liturgikus, hivatástoborzó, családpasztorációs, ifjúsági, kateketikai... csopor-

tokat. Ezenfelül működtek az Imaapostolság, a Mária Kongregáció, a Katolikus Nőegylet, Hivatás-klubb, cursillisták stb." Másutt aktívan tevékenykednek a Szűz Mária családcsoportok (Equipes de Notre Dame), Krisztus szerinti házastársak (Casais de Cristo), Hit és öröm (Fé e allegria) közösségei. Sok helyen virágzanak az ifjúsági csoportok is. – Ezeknek a csoportoknak az élete alapjában véve hasonlít a bázisközösségekéhez, mégis különállóknak tekintik őket. Kisközösségeknek, nem pedig bázisközösségeknek szokták őket nevezni. A legfontosabb különbség éppen a társadalmi elkötelezettség terén található. A kisközösségeknél nem oly fontos elem, mint az egyházi bázisközösségeknél.

Fontos szerepet töltenek be a plébániákon a katekéták. P. Szeverin így számol be képzésükről: A katekétaképző kurzus tartama egy hét. Általában vasárnap du. kezdjük kis „lelkigyakorlattal". Utána egész héten reggel 8-tól délig elméleti órák. Délután csoportmunka, majd gyakorlati órák (15 gyerekkel), este bibliai jelenetek. A költségeket az egyházközségek fizetik. Kurzusainknak nagy sikere volt. Minden évben telt ház: 60 személy. – A katekéták nem kapnak fizetést. Ez komoly probléma, mert könnyen megunják a munkát. Ezért kell állandóan újakról gondoskodni. Minden plébánián van egy katekétikai megbízott; általában apáca. Rendszeresen látogatja a filiákat, időnként gyűlést tart a katekétákkal. Nálunk még komolyan veszik a szülők a hitoktatást. Kurzusainknál használt tankönyvünket P. Tóth Veremund OSB írta, s a Sao Pauló-i Loyola kiadónál jelent meg (Curso para formáçao de catequistas, 1985, 208 o.).

A bázis- és kisközösségekben az egyház laikus hívei fejtik ki prófétai tevékenységüket. Ez jellemző vonása a brazil püspöki karnak is. Megnyilvánulásaik sokban emlékeztetnek az Ószövetség rendíthetetlen prófétáira.

1964-ben, a 20 évig tartó katonai diktatúra kezdetén, szimpatizáltak az új kormánnyal. Az előző évek fejetlensége után reménységet keltett az új vezetők komolysága, puritán élete. Rövidesen azonban súlyos hibák jelentkeztek. A gazdasági kérdések megoldatlanok maradtak, elharapózott a korrupció, s főleg: lábbal tiporták az egyéni és a közéleti szabadságot. Következésképpen a szegények és a gazdagok közötti szakadék még tátongóbb lett. A püspöki kar pásztorlevelei és egyéb nyilatkozatai nyíltan és határozottan mutattak rá az eltévelyedésekre, a nép szenvedésére. Az emberiesség és a kereszténység nevében – hisz a vezető réteg szintén keresztény volt! – sürgették a reformokat, az igazságosságot és szabadságot. Ezekben az években az egyházi vezetőség kiállása öntött reményt sokak lelkébe. Sokszor egyedül ők lehettek a brazil társadalmi élet pusztába kiáltó szavai. Okosan, de érthetően hirdették Krisztus és az Egyház tanítását. A katonakormányok gyakran éreztették nemtetszésüket. Pl. nem adtak beutazási engedélyt papoknak, akik a brazil egyházmegyék segítségére kívántak sietni. (1983-ban a 164 kérvényező közül 30-at vetettek vissza; 1984-ben pedig 35-öt a 241 közül, és 55-re nem is feleltek). – Néhány kiadott dokumentum címe szemlélteti milyen aktuális kérdésekről nyi-

latkozott az utóbbi 5 évben a brazil püspöki kar: Az Egyház és a földkérdés, Az élet és a család alapértékei, Keresztény megfontolások a politikai helyzetről, Városi telkek és a lelkipásztorkodás, Az egyházi bázisközösségek a brazil egyházban, Észak-Kelet: kihívás a brazil egyház küldetésében (Észak-Kelet, a „Nordeste" Brazília legszegényebb része).

A püspöki kar szoros kapcsolatot tart fenn mind a lelkészkedő papsággal, mind pedig a hívekkel. A brazil egyházi élet nagykorúságára, valamint a püspöki kar beállítottságára jellemző, hogy havonta 80—100 oldalas füzet közli az elmúlt hetek eseményeit. S ebben a legnagyobb helyet a püspöki kar teljes vagy bizottsági gyűléseinek kimerítő jegyzőkönyve foglalja el. 10—20 sorban hozza, névszerint, az egyes püspökök hozzászólását, véleményét. Az érdekelt olvasó világosan követheti a különböző csoportok felfogását, a közös vélemény kialakulását, megszavazását. Egy több mint 300 tagú karnál nem csodálkozhatunk, hogy eltérő vagy egyenesen ellentétes felfogások merülnek föl. Az a reményt keltő, hogy ezt népükkel is tudatják. Függetlenségük kinyilvánítása nagyban hozzájárul, hogy a hívek, a bázisközösségek is vállalhassák feladataikat.

3. A felszabadítási teológiák

„Egy szegény arcon felismerni a szenvedő Krisztus vonásait, aki azon keresztül szólít és kérdez minket." A pueblai dokumentum szavai jól foglalják össze a felszabadítási teológiák misztikáját, lelkiségét, valamint jelzik kiindulópontját s módszerét.

Hol lenne fontosabb erről elmélkedni, gondolkozni mint a legkatolikusabb földrészen, Dél-Amerikában, amely azonban egyszersmind kiáltó nyomort és igazságtalanságot tár a szemlélő elé.

Peruban székelt a spanyol gyarmatok egyik alkirálya. Fővárosában gazdag templomok, régi egyetem. Az Andesek alacsonyabb részén azonban nyomorgó indiánok tömegei. Régi faluközösségeiket máig megőrizték, de nincstelenek; a föld nem az övéké. Az országot az egyik forradalom rázza meg a másik után. Az egyház vezetői, az értelmiség komolyabb tagjai kiutat kerestek a káoszból. 1968-ban Juan Alvarado Velasco tábornok ragadja magához a hatalmat. Új hangokat üt meg első beszédében: Nacionalista, humanista, keresztény, népi és felszabadító programot hirdet. Az ember lesz az új társadalom alapértéke. Nem akar sem kapitalista, sem kommunista rendszert, hanem olyat amelyikben a nép részvétele biztosítva van, s amely az igazságért és szabadságért küzd. Földreformot hajt végre, államosítja a bankokat, fontosabb vállalatokat... A papság egyik része, az UNIS mozgalom tagjai mégis sok mindent kritizálnak, mert a szép kezdeményezések és tervek a végrehajtók merevsége és önzése miatt zátonyra futnak.

Ilyen környezetben született és dolgozott Gustavo Gutierrez. 1968-ban előadásra hívják meg. Témája: a fejlődés teológiája. Ekkor még ezt tartották a

legfontosabbnak Dél-Amerikában. Vagyis azt kutatták, hogyan kell a kereszténynek közreműködnie, hogy a nép, a szegények fejlődhessenek. Gutierrez a készület közben belátja, hogy nem elég a fejlődés, a népet fel kell szabadítani az igazságtalan helyzetből. Lassan kiérlelődik benne 1971-ben megjelent könyve: A felszabadítás teológiája.

A könyvnek óriási sikere lett, főleg Dél-Amerikában. Gutierreznek sikerült kifejezni, rendszerezni, amiről már sokan gondolkoztak, aminek megoldását keresték, de eddig nem tudták helyesen megfogalmazni.

Az előző években ugyanis így értelmezték az Egyház tanítását a szociális kérdésről: kiindulni a meglevő helyzetből s ezt kifejleszteni igazságosabb rendszerré. A 60-as évek végén azonban egyesek már sürgették: nem elég a fejlődés. Magát az igazságtalan rendszert kell megváltoztatni. Hogyan? Forradalommal? Mi legyen itt a keresztény szerepe? Gutierrez nem tartja alkalmazhatónak az Európában dívó „forradalmi teológiát". Ez csak egy idegen ideológia átültetését jelentené dél-amerikai földre. Tehát ismét, habár szellemi, de tényleges „gyarmatosítást". A keresztény teológusnak a dél-amerikai helyzetből kell kiindulnia s egy igazi változásban, felszabadításban közreműködnie.

Minden szűkre szabott összefoglalás torzíthat. Mégis megkíséreljük pár sorban ismertetni a felszabadítási teológia alapgondolatait és főbb irányait.

Tulajdonképpen azért törekszik segíteni az egyház s benne a hivő a szegényen, mert megéli, hogy rajta keresztül Krisztus szól hozzá. Hív, sürget, emeljük ki elnyomott, igazságtalan helyzetéből. A keresztény szeretetgyakorlat és maga a teológia is felelet erre a felhívásra. Ezért mondhatjuk, hogy a szegény a felszabadítási teológia helye és kiindulópontja (locus theologicus, ahol a teológia „történik"). Kiterjed az egyház praxisára, mert a (dél-amerikai) szegény már keresztény, tagja ennek az egyháznak, amely elkötelezi magát mellette. Mindkettő: szegény és egyház része a történelemnek, amelyben Isten terve valósul meg. A szegény tehát cél is, mert a praxis hozzá tér vissza, miután megtalálta a helyes feleletet. — A szegény nemcsak egyes személyt jelent itt. Szegény az egész közösség, az osztály, amelyhez tartozik. A hit csak akkor érti meg igazán a szegényt s rajta keresztül a krisztusi tervet, ha látja, mi teszi és tette szegénnyé, mi tartja az igazságtalanság börtönében. Ki kell szabadítani ebből a börtönből, a bűnös rendszerből (szociális bűn).

A szegényben kérdező Krisztusnak hármas szinten felelhetünk. Az első „szapienciális" felelet: a hitből fakadó bölcsességé. Ez a lépés nélkülözhetetlen minden továbbihoz. Teljes valónkkal a szegény felé kell fordulni, behatolni életébe, átélni helyzetét: megtérni, elkötelezni magunkat a szegényeknek. Ez a találkozás még nem tudományos szint s így a válasz is a mindennapi élet nyelvét használja. Ilyen szinten élik a felszabadítást pl. a bázisközösségek. Kifejezésformájuk prófétikus. Ezt a szapienciális, bölcs találkozást dicséri a Hegyi beszéd.

A második szint filozófikus. Pontos fogalmazást keres a szegénység megértésére, a praxis értelmezésére. Kritikusan vizsgálja az ideológiákat, amelyek megakadályozzák a szegénység teljes felismerését és az igazságtalan helyzetet állandósították. Ez a szint alkalmazza a tudományos: szociológiai, történelmi kategóriákat.

A harmadik a szorosan vett teológiai szint. A hitre támaszkodik, Isten szavától kapja a világosságot. Felhasználja az előző két szint válaszait, de túlmutat ratjuk. Azok pedig segíthetnek, hogy hitünk szabadabb, kevésbé ideologizált legyen.

Ez a rövid összefoglalás érezteti, hogy a felszabadítási teológia mindenekelőtt új hozzáállást és új utat jelent. Nem egy vagy néhány új „tétel" kidolgozásáról van szó, hanem az egész hittartalom új szemszögből való megértéséről, éléséről. Röviden: a felszabadítási teológia a hit fényében vizsgálja az Egyház felszabadító praxisát valamint a hitet, amennyiben ez felszabadító praxis.

Gutierrez rendszerező munkája nyomán igen sok tanulmány, könyv jelent meg a teológia különböző traktátusairól — a felszabadítási teológia szemszögéből. Az alapvető, hermeneutikai kérdéseket is mélyítették.

Felix Pastor SJ, a római Gergely Egyetem és a Rio de Janeiró-i Katolikus Egyetem dogmatikatanára nyomán két ismérvet alkalmazunk a felszabadítási teológia főbb irányainak szemléltetésére. Az egyik a tárgyra vonatkozik: hitünk melyik kérdését (teológiai traktátusát) tartja a szerző központinak. A másik az alanyt figyeli: kikről tárgyal (hová helyezi a „locus theologicus"-t).

I. A teológusok első két csoportjának alaptárgya a teremtés rendje (De Deo creante). Fő kérdésüket így fogalmazhatjuk meg: kutatják, hogy miért teremtette Isten a világot, mit akar vele, a történelemmel, az emberrel.

1. A felszabadulás alanya a nép, a nemzet. Az Ószövetséghez hasonlóan most is kutathatjuk, miként szabadulhat meg a bűntől, igazságtalanságtól ez vagy az a nép; miként felelhet meg Istentől rendelt szerepének. — Ebbe a csoportba sorolhatjuk a nevesebb argentín teológusokat: Lucio Gerát, J. C. Scannonét. — Egyesek szerint azonban helyesebb ezt a csoportot nem is a felszabadítási teológiába sorolni (amint már tanulmányunk előbbi pontjában említettük), mert alanyuk nem kifejezetten csak a szegények.

2. A második csoportnál az alany nem a teljes nép, hanem ennek egyik rétege, egy kisebbség. Ez vezeti ki majd a népet az elnyomatásból a szabadságra. A kisebbségben tudatosult a feladat, ők képesek a szükséges lépések megteremtésére. — Egyik fő képviselője H. Assmann, volt katolikus pap. — Sokan kifogásolják, hogy ez a felfogás a politikai értelemben vett forradalmat akarja felhasználni, mert mindenek előtt evilágon akarja megteremteni „Isten országát".

II. A harmadik és negyedik csoport fő kérdése: hogyan szabadulhatunk meg a bűntől, a igazságtalanságtól. Központi problémája tehát a megváltástan (De Deo Redemptore) és a kegyelemtan (De gratia).

3. Ennél a csoportnál a felszabadulás alanya az egész Egyház. Ennek kell megszabadulnia a bűntől — mind az egyéni, mind az társadalmi bűntől. Az igazságosság és a szeretet lényeges elemei ennek a folyamatnak. — Ide sorolhatjuk Medellin és Puebla dokumentumait, a teológusok közül pedig pl. S. Galileát. — A második és negyedik csoport képviselői elfogadják és becsülik ezeket a dokumentumokat, de tovább akarnak menni a praxis terén, konkrétabb megoldásokat keresnek.

4. A negyedik csoportnál az alany az elnyomott hívő nép. Fontos mind a három szó: a szegény az elnyomott, s ellenkezőleg is: az elnyomott az szegény; hívő, vagyis aki alapjában már elfogadta az evangéliumot; nép: nem a vezetők, mert ezek ideológiák szolgálatában állnak (hacsak meg nem térve el nem kötelezik magukat a szegényeknek). Ide sorolhatók G. Gutierrez, L. Boff, J. Sobrino.

Kényesebb kérdést érintünk, amikor az egyes csoportok szociológiai kapcsolatát vizsgáljuk. Vagyis amikor azt akarjuk megérteni, hogy filozófiai szinten milyen társadalomtudományi eszközöket alkalmaz s milyen politikai, társadalmi rendszert értékel. Ez utóbbinál azért nem könnyű ítéletet alkotni, mert nem mindig kifejezetten világos ez a szerző irásaiból; gyakran csak burkoltan jelzi vagy következik soraiból.

Felix Pastor szerint a következő irányokat találjuk. Az első csoport a történelmet és az antropológiát tartja a legfontosabb tudományos eszköznek kutatásaihoz, s szimpatizál a populizmussal és az ún. keresztény demokrata pártokkal. A második marxista szociológiára támaszkodik analíziseiben; utópikus messianizmus vezeti, s ennek megvalósítására a legszélsőségesebb politikai szervezetekkel akar együtt dolgozni. A harmadik csoport lényegében a fejlődésteológia változata: keresztény haladó elemektől és a nép tudatosításától várja a változást. A analíziseinél különböző társadalomtudományi módszereket vesz igénybe. A negyedik felhasznál marxista, és egyéb szociológiai módszereket; politikailag nem kívánja magának a hatalmat, de sürgeti, hogy a bázisközösségek tagjai aktívan vegyenek részt a politikai életben.

Ebből a rövid áttekintésből sejthetjük a felszabadítási teológiák roppant jelentőségét a dél-amerikai egyház életében. Sejthetjük azonban azt is, hogy ez a teológiai irány nem örvend általános és osztatlan kedveltségnek.

A szegények, a bázisközösségek tagjai és a velük foglalkozó papság lelkesedéssel fogadják a felszabadítási teológia szellemében írt könyveket, kiadványokat. A szegények értékelik ezeknek a teológusoknak megértő, biztató megnyilatkozásait. A papság teológiai és lelkiségi irodalmat talál pasztorális tevékenységéhez. Elmélyül a közvetlen kapcsolat a hívek és a lelkészek között.

Ugyanezt mondhatjuk a felszabadítási teológiát értékelő püspökök viselkedéséről is a néppel szemben.

Más teológiai irányokat követő írók és tanárok azonban kifogásolják, hogy nagyon sokszor csak népszerű és lelkesítő szólamokkal vagy jámbor utalásokkal vannak tele a felszabadítási teológiát terjesztő könyvek, hiányzanak a pontos fogalmak. Kifogásolják a vallási élet és a politika túlságos összekapcsolását. Komoly lelkipásztorok féltik, hogy az evangéliumi örömhír birtokosainak csak a szegényeket tekintik a felszabadítási teológusok, s evvel szakadást okoznak az egyházközségekben. Mintha egy gazdag eleve nem lehetne jó keresztény.

Valóban egyes vidékeken feszült a helyzet a felszabadítási teológiát sürgető hívek, papok, püspökök és az egyéb lelkipásztori s teológiai utakat követő hívek, papok, püspökök között. Tagadhatatlan, hogy ennek egyik oka a pozíciók féltése. Az ellentét főleg a jobbmódú és a szegényebb osztályú hívek, illetve lelkészek és püspökök között tapasztalható. Fennáll a veszély, hogy a radikalizálódás még jobban kiéleződik. A félelem nem jó tanácsadó a megkülönböztetésre. Pedig igazságtalanul járnánk el, ha summásan elítélnénk a felszabadítási teológiát azért, mert egyes szerzői a keresztény tanítással és praxissal összeférhetetlen utakat ajánlanak, követnek. Ugyanúgy helytelen volna egy írót, vagy könyvet csak azért elfogadni, mert a felszabadítási teológia zászlaját lobogtatja.

A fenti sorok azt is megsejtetik, hogy általánosságban miért értékeli a Hittani Kongregáció 1984. szeptemberében a felszabadítási teológiáról kiadott utasítása, instrukciója ezt a teológiai irányt. Egyrészt tudatában van annak, hogy ez a teológia mily fontos megnyilatkozása a prófétai és hiteles egyháznak Dél-Amerikában. Másrészt a kiadványok nagy többsége mély és komoly tanulmány. Óv egyes veszélyektől, szélsőségektől, amelyek már nem felelnek meg az általános katolikus tannak és gyakorlatnak. Ilyen formán elismeri, hogy különböző irányok vannak a felszabadítási teológiában.

A felszabadítási teológia, a népi vallásosság teológiája és a bázisközösségek a dél-amerikai egyház legfontosabb prófétai megnyilvánulásai. Jelzik, hogy ezen a többségében katolikus, de igazságtalanságokkal, kiszolgáltatottságokkal teli földrészen az egyház – kockázatot is vállalva – keresi a keresztényibb élet formáit, útjait, lehetőségeit. A dél-amerikai egyház viselkedése egyre inkább eltér az európai egyházak megszokott útjaitól. Meg vagyunk győződve, hogy ez a keresztény nagykorúság elérése felé vezet mind a három, röviden ismertetett országban, mind pedig a többi dél-amerikai államban. Ez a nagykorúság esetleg visszahat az európai egyházakhoz való viszonyukra. A Lélek vezetése azonban biztosítja, hogy megtalálják a testvéri egységet a különbözőségükben.

AFRIKA FIATAL EGYHÁZA

Az afrikai földrész egyháza duzzad az életerőtől. Lakosságának fele még nem töltötte be a 15. évet. Évi népszaporulata 3 %: ami azt jelenti, hogy míg 1975-ben kb. 425 millió ember élt a kontinensen, számuk megduplázódik 2000-re.

Az Egyház is a jövő egyházának tekinti magát. A legtöbb afrikai országban alig száz éve kezdték szórni az evangélium magját. 1970-ben 40 milliónyi a katolikusok száma. 1983-ban már meghaladja a 66 milliót. A világ katolikusainak (825 millió 1983 végén) nem egészen nyolc százalékát teszik ki, de gyarapodásuk feltűnő és örvendetes. Amerikában (Észak-, Dél- és Közép-Amerika együtt) 1983-ban nyolc millióval növekedett a katolikusok száma. De ez az előző évi 401 millióhoz csak 1,9 százalékos gyarapodás. Ugyanebben az évben Ázsia katolikussága 3.2, Európáé pedig 0.7 százalékkal növekedett. Afrikában a gyarapodás 3 millión felül volt, ami 4.5 százaléknak felel meg. Egyedül Óceánia katolikusainak növekedési ritmusa (több mint 5,5 százalékkal) múlta felül az afrikait. Ez utóbbi jelentősége azonban mégsem oly átütő, mert ennek a kontinensnek összlakossága kb. 24 millió, amelyből kb. 6 millió kétszázezer a katolikus. — Másképp kifejezve: Amerikában és Európában szinte kizárólag a már meglevő katolikusság természetes népszaporulata eredményezi az egyház növekedését. Afrikában, Oceániában és Ázsiában évente több százezer felnőtt kéri a keresztséget és növeli a hivők sorait!

A kedvező összképben azonban árnyoldalak és problémák is felmerülnek, ha közelebbről vizsgáljuk az egyes országok helyzetét. A világ 50 legszegényebb országából 29 Afrikában van. Gondoljunk csak az egykori Biafra, és Etiópia valamint Szomália éhséggel sújtott területeire! Egyik—másik országban évente váltogatják egymást a különböző színezetű kormányok. A lakosság 70 százaléka még mindig írástudatlan. — Az Egyház életében is gomolyognak viharfelhők, a nap melegében a konkoly is burjánzik. Helyszűke miatt lehetetlen a kontinens mindenegyes országát ismertetni. Egy-két példán szeretnénk érzékeltetni a főbb irányokat, reménysugarakat és nehézségeket.

I. Három missziós korszak

Nem is olyan fiatal az afrikai egyház! Az Apostolok Cselekedetei (vö. 2,9-11 és 9,26-39) tanúsítja, hogy afrikaiak is szívükbe fogadták az evangéliumot. Észak-Afrika virágzó keresztény központ az első századokban. Itt születtek és működtek Tertulián, Ciprián és Ágoston, itt ringott a remeteség bölcsője.

Ebből a virágzó kereszténységből alig maradt fenn valami napjainkra. A Szaharától északra fekvő népeknél, valamint a Nilus környékén a vandál, illetve arab hódítás elsöpörte a Római Birodalmat és mohamedánná tette a lakosságot.

Az észak-afrikai kereszténység összeomlásáért egyesek a római kultúra és az egyház túlságos egybekapcsolódását teszik felelőssé. Mindenben a római

szellemnek kellett érvényesülnie – mondják. Latin volt a liturgia nyelve, a római kánonok irányították a szertartásokat, az egyház egész életét. A pún nyelv talán csak a katekézisnél jutott szerephez. A berber és kabil őslakosságnak „rómaivá" kellett válnia, ha keresztény akart lenni. Így az evangélium nem vert gyökeret a nép kultúrájában. Megszűnt a Római Birodalom, talaj nélkül maradt az immár államvallássá, „rómaivá" vált kereszténység.

Kivételt képezett az etiópiai egyház. Hithirdetői elsősorban Egyiptomból és Szíriából jöttek. Hamarosan saját rítust alakítottak ki, s a teológiában is a maguk útját követték. A századok folyamán sikeresen ellenálltak az iszlám előretörésének. Ma az ország 55 százaléka kopt (monofizita) keresztény és 35 százaléka a mohamedán. A katolikusok száma kb. 200.000, akik több rítust követnek.

Nem egy afrikai teológus komolyan kutatja az első századok afrikai keresztény közösségének életét. Indításokat keres a jelen inkulturációs problémák helyes megoldásához.

Kérészéletűnek bizonyultak a XVI. és XVII. századi hithirdetési próbálkozások. A portugáloknak sikerült Közép-Afrika nyugati és keleti partsávjain megvetni a lábukat. Anyagi érdekek vezették térfoglalásukat: biztosítani az Indiába vezető tengeri utat, kiaknázni az afrikai bányákat és kiépíteni a rabszolgakereskedést. Ennek ellenére a missziós munka is ért el eredményeket. X. Leó pápa 1518-ban kinevezi az első afrikai püspököt, Don Enriquet, Nzinga Nkumu kongói király fiát. 1535-ben pedig Kongó területén felállítják az első püspökséget. A XVII.–XVIII. században egyházellenes szellem uralkodik a portugál közéletben. 1834-ben a liberális kormány rendeletileg megszűnteti a szerzetesrendeket. A csaknem kizárólagosan szerzetes misszionáriusoknak el kell hagyniuk Afrikát; a még gyenge vetés kipusztul.

A tulajdonképpeni missziós munka a XIX. század második felében indul meg. Európa „felfedezi" és kolonizálja Afrikát: a portugálok, spanyolok és hollandok mellett angol, francia, német és belga gyarmatok létesülnek. Védelmük alatt lehetőség nyílik a hithirdetésre. Missziós lelkesedés járja át Európát, új szerzetes közösségek alakulnak (Fehér Atyák, Verbiták, Scheutisták....) az evangélium terjesztésére. Hősies odaadással viszik Krisztus örömhírét a legelhagyatottabb falvakba, kunyhókba. Benszülött katekéták segítségével leküzdik a nyelvi nehézségeket, megsokszorozzák erejüket. Kórházaikban, beteggondozóikban ezrek találnak enyhülést testi-lelki bajaikra. Iskoláikban készülnek fel a jövendő nemzedékek vezetői. A missziók virágzanak.

A nemzeti függetlenség lángja azonban gyakran fel-fel lobbant a hamu alól. A II. világháború után futótűzként terjed a jelszó: Afrika az afrikaiaké. Mi lesz a missziókkal, a keresztény közösségekkel? Túlélik ezt az újabb válságot?

A misszionáriusok, bármily önfeláldozó munkát végeztek is, mégiscsak idegenek voltak. Minden megkülönböztetést kiküszöbölő hitet hirdettek: ne legyen különbség a görög és zsidó, férfi és nő között! De mégiscsak magukkal hozták

koruk és anyaországuk életszemléletét. Sajnos, a XIX. századi európaiak számára az afrikai „szegény, babonás fekete", „alacsonyabb rendű" ember volt. Luthernek a Teremtés Könyvéhez írt magyarázata: „Isten sajátságos átka hárult a feketékre, Kámra, Noé fiára, a fekete faj atyjára", mélyen bevésődött a protestáns és katolikus felfogásba. A missziós püspökök egyik csoportja beadvánnyal fordul az I. Vatikáni Zsinat atyáihoz az afrikaiak „érdekében", akik „alacsonyabb fajtájúak, gyerekesek, primitívek, vadak, animisták és fetisimádók..." Egy idegen világba érkeztek a hithirdetők, s a tőlük értékelt szokásokat vezették be vallási és társadalmi téren. Újonnan megtért híveik védelmére sürgették, hogy szakítsanak eddigi életmódjukkal, babonával kevert népi hagyományaikkal.

A nemzeti függetlenségért vívott harcok tűzpróbája nem egy helyen kemény áldozatot követelt a kereszténytől. Emlékeztető példa a Zaïre-ban kitört véres zavargás, amelyben félmillió ember vesztette életét, köztük igen sok misszionárius. A hamu alatt még ma is sok a parázs. A 70-es években pl. Äquatori Guinéa tiltotta ki a misszionáriusokat és rendelte el a szeminárium bezárását. 1979 és 1982 között Burundi utasított ki több mint 100 misszionáriust! Nemrégiben Csád hozott hasonló rendeletet. Ennek ellenére állíthatjuk: Afrika kiállta a próbát, s az Egyház elérkezett negyedik korszakához. Egyik bizonyítéka éppen az, hogy a keresztségre jelentkezők száma nem csökkent: ellenkezőleg, állandóan emelkedik. Pl. Zaïre-ban 1981-ben több mint 300.000 katekument tartottak nyilván.

II. Afrika misszionárius egyháza

Az afrikai egyház negyedik korszakát jellemzően foglalta össze II. János Pál pápa 1985. aug. 21-i nyilvános audienciáján: „Az Egyház Afrikában missziós és misszionárius egyház". Szüksége van még külföldről jövő hithirdetők közreműködésére. Ugyanakkor azonban szervezetileg is érett arra, hogy maga vegye kezébe a földrész további evangelizálását: legyen misszionárius.

Főleg három okot emelhetünk ki, ha azt vizsgáljuk, hogy mi készítette fel Afrikát misszionáriusi küldetésének helyes betöltésére. Más szóval: milyen fő tényezők játszottak közre, hogy a függetlenség nemcsak hogy nem söpörte el az afrikai zsenge katolikus közösségeket, hanem fokozta lendületüket.

1. A nyugati egyházban XI. Pius alatt tudatosult a meggyőződés, hogy a missziós palánták csak akkor lesznek életképesek, ha bennszülött papság gondozza őket. Afrikában sikerült megvalósítani ezt a föltételt. Az újkor első bennszülött püspökét 1926-ban szentelték. A hatvanas években a szabadságát visszanyerő afrikai országok mindegyikében van már egy-két bennszülött püspök! Ma pedig az Afrikában működő főpásztoroknak csak kb. 20 százaléka nem bennszülött: több mint 300 afrikai részesült már a püspöki rend kegyelmében. Egyes országok, illetve vidékek püspökkari konferenciáinak minden tagja bennszülött. — Szavuk és súlyuk egyre jobban érezhető a római püspöki szinódusokon is.

Növekedést mutat az afrikai papok és szeminaristák száma is. 1973-ban 4993 világi pap működött Afrikában; 1983-ban 6813-an voltak. 36 százalékos gyarapodás! Sajnos ez alatt a 10 év alatt csaknem 3000-el csökkent a szerzetesek száma. Részben az Európában tapasztalható hivatás-krízis vetületét tükrözi ez a zsugorodás. A szerzetesek ugyanis nagy többségben nem afrikaiak, hanem misszionáriusok. A Rendek elsősorban a világi papok sorait képezték ki, s még ma is jórészt az anyaországokból kapják az utánpótlást. Egyes kormányok komoly akadályokat gördítenek külföldi misszionáriusok beutazása elé. Végül pedig nem maradt hatás nélkül bizonyos szélsőséges nacionalista csoportok nyomása. Egyoldalúan hirdették, hogy az afrikai egyház nagykorúságának biztosítására mindenféle kapcsolatot meg kell szakítani a misszionáriusokkal. — A püspöki karok mindig ellenálltak az ilyen túlzásoknak. Ma is kérik, hogy jöjjenek misszionáriusok, hiszen bennszülött erőkkel képtelenek megbirkózni az égető feladatokkal: a katekumenek megfelelő előkészítésével, a már megszervezett egyházközségek vezetésével. Szorgalmazzák azonban, hogy a misszionáriusok segítő társként, ne pedig vezetőként működjenek. Még az alacsonyabb szinteken is legyen a vezetés az afrikaiak kezében.

Örvendetes emelkedést mutat a szeminaristák száma. 1983. szeptemberében 6.215 fiatalember készült világi papnak; és 1280 szerzetes novícius, illetve teológus volt. Négy teológiai fakultás működik: francia nyelvűek Kinshasa (Zaire) és Abidjan (Elefántcsontpart); angol nyelvűek: Port Harcourt (Nigéria) és Nairobi (Kenya).

A misszionárius felelősség mindenekelőtt a még nem keresztény afrikaiak felé nyilvánul meg. Főleg az ún. természeti vallások és animisták érdeklődnek az evangélium után. Az északi, mohamedán sávtól eltekintve, legtöbb afrikai ország lakóinak többségét még ők teszik ki. — Az igazi misszionárius lelkület azonban nem ismer országhatárokat. A nigériai püspökök 1977-ben megalapították a „Szent Pál Missziótársaságot". Célja: más országokba készülő misszionáriusok kiképzése. Az első három ebben az évben indul útra. Céljuk az Egyesült Államok, a Baltimore egyházmegyében élő feketék lelki gondozása! A szegény asszony két fillérjét teszik be az Egyház perselyébe!

2. A papok és püspökök képtelenek helyesen betölteni hitoktató és közösségszolgáló szerepüket elkötelezett világi munkatársak nélkül. Ezért mondotta XII. Pius már 1957-ben, a Világi Apostolok 2. Világkongresszusán, hogy Afrikában többet ér egy misszionárius, akit hat katekéta kísér, mint hét misszionárius.

A római statisztikában nyilvántartott 240.000 katekétából 160.000 Afrikában dolgozik. Döntő jelentőségük volt sok egyházközség megalapításában és fennmaradásában.

Legendába illő pl. Burkina Faso (régi nevén: Felső-Volta) egyik első keresztényének és katekétájának, Alfred Dibannak rendkívüli egyénisége és szerepe az ország katolikussá válásában. Az 1875 körül született fiatalembert rabszolgakereskedők hurcolják el a Szaharáig. Borzalmas megpróbáltatásokon megy ke-

resztül. Négy keserves kísérlet után sikerül megszöknie, s misszionáriusok védelme alá kerül. Ott felveszi a keresztséget, majd hat misszió alapításában foglal el vezető helyet. 1975-ben már 100 éves, de még elmegy Rómába, a szentévre. Ez alkalommal VI. Pál magánkihallgatáson fogadja és vendégét a pápai trónra ülteti.

Ez év tavaszán pedig Angolából jelentették, hogy egy Novo Redondo-i miszsziós állomásra a zavaros helyzet miatt már 10 éve nem juthat el a pap. „A katekéták azonban biztosítják továbbra is a keresztény életet: keresztelnek, és – a püspökség engedélyével – házasságkötéseknél végzik a liturgiát. Vezetésük alatt a múlt évben háromszor is összeült az egyházközségi tanács."

A katekéták működése az utóbbi években új irányokat követ. Régebben a katekétának rendszerint nem társi, hanem alárendelt viszonya volt a misszionáriushoz. Emiatt, főként a felszabadulást megelőző években, nem egyszer kollaboránsnak, sőt a „fehérek lakájának" tekintették őket nacionalista körökben. A katekéták kiképzését maga a helyi misszionárius végezte. Tőle is kapták azután fizetésüket, vagy rajtuk keresztül szerezhették meg a megélhetéshez szükséges földdarabot.

A Zsinat hatására mindenütt törekszenek arra, hogy a katekéták az egyházmegyétől vezetett központokban teljes kiképzést kapjanak. Ne csak betanítsák a „kiskatekizmust", hanem képesek legyenek megfelelni a felnőtt katekumenek kérdéseire is. Külön súlyt fektetnek arra, hogy a katekéta egész családját, feleségét és gyermekeit is bevonják a kiképzésbe: csak így hirdetik példájukkal is az evangéliumot. Több helyen pedig elérték már, hogy a katekéták önkéntes munkatársak legyenek. Rendszerint ugyanis kiképzésüket missziós-adományok teszik lehetővé. Tehát adják majd ingyen, amit ingyen kaptak. – Ezek a próbálkozások nem mindenütt alkalmazhatók minden további nélkül. Gyakran jó katekétának bizonyul egy írni-olvasni nem tudó, de buzgó személy. Másutt, pl. Zambia egyes vidékein az egyházmegye néhány teljesen képzett és főállású katekétát alkalmaz, akik maguk képzik ki és vezetik az önkéntes katekétákat.

A régi katekéták az egyházi élet szinte minden területén segítették a misszionáriusokat. Manapság egyes feladatok elvégzésére külön munkatársakat jelöl ki a püspök, illetve a plébános. Bobo-Dioulasso (Burkina Faso államban) püspöke pl. sürgeti, hogy a helyi közösségekben a katekéták mellett legyen „írástudó" (lettré), aki felolvassa a nagyrészt analfabéta híveknek a szentírást, körleveleket; „liturgista", aki az imákat, énekeket vezeti; „közösségi felelős" („kotegi"), aki ügyel, hogy az egyházközség és a kisközösségek működjenek.

A legjelentősebb újítást Malula bíboros, Kinshasa érseke hozta létre. 10 éve iktatta be az első „bakambi"-kat: egyházközségi vezetőket. Papnélküli plébániák teljes vezetését bízta önkéntes munkatársként dolgozó világi hívekre. Az első kurzust nyolcan végezték el. Közülük három már nem működik, mint mo-

kambi: egyik a betegség, a másik pénzkezelési nehézségek, a harmadik pedig a hívekkel támadt problémák miatt. Viszont újak csatlakoztak hozzájuk, s ma 18 mokambi van az egyházmegyében.

Tsasa-Kikhela Albert mokambi így foglalta össze tevékenységét. Kiképzésem után is dolgozom egy gimnázium pedellusaként, reggel nyolctól délután háromig. Ebből a munkából tartom fenn 9 tagú családomat: három fiam és négy lányom van. Ebéd után, du. 4-kor kezdem munkámat a plébánián, s ott vagyok este 8-ig. Elsőrendű feladatom, hogy elősegítsem a többi munkatárs tevékenységét és vezessem az anyagi, valamint adminisztratív ügyeket. 12 bizottság és 15 kisközösség működik a plébániánkon, amelyhez több mint tizenötezer hivő tartozik. Mindennemű munka rám és a bizottságokra hárul – kivéve a szentségek kiszolgáltatását. Erre rendszerint csak vasár- és ünnepnap jön közénk egy felszentelt pap. Ő is tudja, hogy a plébánia vezetéséért én vagyok a felelős. Ezért a szorosan vett szentségkiszolgáltatáson kívül mindenben követi kéréseinket, döntéseinket. A tíz év alatt négy pap járt ki hozzánk szentségkiszolgáltatásra. Mindig harmonikusan együttműködtünk. Csak egyszer volt, hogy a sarkamra kellett állni, amikor a pap más liturgiát (azaz énekeket, általános könyörgéseket...) akart végezni, mint amit mi a tanáccsal előkészítettünk. – Munkámért nem kapok semmiféle fizetést, de boldog vagyok, hogy végezhetem.

3. Az afrikaiak életében fontos szerepet játszik a közösség, fontossabbat, mint nálunk európaiaknál. Sok helyütt még élénk valóság a törzsi szervezet, a nagy-család befolyást gyakorol a házasságkötésnél, a földet gyakran közösen művelik. Az ősök szellemének tisztelete csak erősíti az élők egymáshoz tartozásának tudatát.

Kereszténység sem létezik közösség nélkül. Az első misszionáriusok egyházépítő tevékenysége tehát visszhangra talált afrikai híveinknél. A gyakorlatban két megvalósulási formát terjesztettek: plébániát és egyesületeket. Az előbbi mindenkit érintett. Az utóbbiak nem, kor, foglalkozás vagy apostolkodási terület szerint csoportosították az embereket. A Legio Mariae, a Katolikus Akció különböző ágai (JEC, JOC), a Mária Kongregációk stb. szépen működtek és működnek Afrikában. Mégsem felelnek meg egészen az afrikai karakternek: nem a hagyományos, természetes közösségekre épültek, amelyekben az egész család, a szomszédság együtt vesz részt. A plébániai szervezet megfelelőbb. Itt azonban nehézséget okozott az egyes missziós állomások közötti távolság. A központi plébániához tartoztak, onnét járt ki a pap és a katekéta. Így ténylegesen gyakran hiányzott a melegebb, afrikaiak számára fontos személyes kapcsolat a közösség tagjai között.

A Zsinat utáni években, nem utolsó helyen a latin-amerikai tapasztalatok alapján, több püspöki kar (Zaïre, Kenya, Tanzania...) a kisközösségek kialakítását tűzte ki a lelkipásztorkodás egyik céljának és módszerének. Helyi, természetes csoportokra épülhetnek; szeretetteljes, imádságos és egymást segítő

életük mintegy kézzelfoghatóan sugározhatja az evangéliumot a még nem keresztény környezet felé.

A felhívás sok helyütt szép eredménnyel járt. Olyannyira, hogy pl. Burundiban a kormány féltékenységét éreztette: az egyházi kisközösségek életerősebbek, mint az államilag szorgalmazottak. Bobo-Dioulassoban az egész egyházmegye „család-egyház"-nak tekinti magát, s ezen belül működnek a helyi, kisebb „családi közösségek". Vidékükön ugyanis a családi közösségnek van hagyományos szerepe.

A kisközösségek kiépítése mégsem halad olyan ritmusban, mint ahogyan a legtöbben szeretnék. Dél-Amerikában a bázisközösségek spontánul keletkeztek; Afrikában felülről, utasításokon keresztül szorgalmazzák őket. A délamerikai közösségek társadalmi, sőt politikai igényt is kielégítenek; Afrikában már régóta adottság a szomszédság, nagy család összefogása. Politikailag pedig nem oly érett a nép, mint Brazíliában, vagy Argentínában. Fennáll a veszély, hogy a távolabb fekvő missziós állomások kisközösségei szektásodnak. Dél-Amerikában a vidék szinte teljesen katolikus. Több helyen inkább csak az idősebbek vesznek részt a kisközösségekben; a fiatalok jobban kedvelik a kifejezetten rájuk szabott ifjúsági mozgalmakat. Zaïreban és Kenyában azonban sikerült elindítani a „Fény Ifjúsága" mozgalmat, amely éppen a kisközösségek fejlesztésén fáradozik. Megvan tehát minden remény, hogy a kisközösségek Afrikában még jobban elterjednek. Minden arra mutat, hogy kevésbé lesznek aktívak politikai téren; az afrikai igényeknek megfelelően elsősorban az imádság és testvériség gyújtópontjaivá válnak.

III. Négy kényesen érzékeny pont

1. A misszionáriusok lelkesen és áldozatosan hirdették Krisztus örömhírét az afrikaiaknak. Európai kultúrájuk, skolasztikus képzésük és a latin egyházban uralkodó általános szellem miatt észre sem vették, hogy igen sok esetben a hittel együtt, s evvel egyenértékű valóságként terjesztették a görög filozófiát és a római jogot. Elméletben bizonyára megkülönböztették Krisztust a köntösétől. Ténylegesen azonban úgy jártak el, mintha a kettő szükségképpen összetartozna.

Nemegy afrikai pap és teológus manapság éles kritikával illeti emiatt a misszionáriusokat. Reklamálják, hogy nem vették figyelembe az afrikaiak sajátos lelki világát, gyerekesnek, babonásnak tartották mentalitásukat. Evvel megakadályozták, hogy a hit igazságai és a kegyelem forrásai igazán az afrikaiak lelkének mélyébe hatolhassanak. Sürgetően követelik tehát egy afrikai teológia kidolgozását.

A nagy többség elismeri, hogy valóban túlságosan európai és latin kategóriákban történt a hithirdetés, a szentségek kiszolgáltatása, az egyházi élet megszervezése. De megértik, hogy akkor szinte lehetetlen volt más módon

elindulni. Nem létezett még egy művelt, a kereszténységben és az afrikai mentalitásban egyaránt otthonos réteg, amely mintegy belülről lett volna képes végrehajtani az inkulturációt. A Zsinat még árnyékát sem vetítette előre, a helyi egyházak másutt sem élvezhették az őket megillető szabadságot.

Ma azonban a helyzet megváltozott. Ha tehát valóban azt kívánjuk, hogy minél több afrikai befogadhassa a krisztusi örömhírt, afrikai módon kell hozzáférhetővé tenni. S ne gondoljuk, hogy elég bevezetni a liturgiába az afrikai ritmusokat és táncokat. A luba mise szép, de csak távoli próbálkozás. Mélyre kell hatolni, a hermeneutika gyökeréig. Az európaiaknak el kell fogadni, hogy az afrikaiak szimbólumokban gondolkoznak, s ennek éppen olyan értéke van, mint a mi megszokott „tudományos logikánknak". Meg kell tehát próbálni szimbólumokban kifejezni a hit főbb tételeit: a teremtést, bűnt, megváltást és feltámadást.

Kényes kérdések merülnek föl a szentségtanban és a liturgiában. Csak három példa: Az afrikai kultúra nem ismeri a búzát és a szőlőt. Krisztus megengedné ma, hogy az afrikaiak náluk használt gabonaféléből készült kenyérrel, s ünnepi lakomáikon szokásos itallal üljék meg halálának és feltámadásának titkát? Megkeresztelhető-e az az asszony, aki 5. vagy 6. neje egy moszlim férfinek, de most megismerte Krisztus evangéliumát, valóban hisz benne, csakhogy társadalmilag és anyagilag teljesen urára szorul, s emiatt lehetetlennek látja, hogy elváljon tőle? Az afrikaiak számára életfontosságú az avatás, az iniciáció. Enélkül sok törzs nem tekinti tagjának a felnőttet. Lehet-e ezekből a szertartásokból valamit átvenni, vagy legalábbis a bérmálásnak ilyen jelleget is adni?

Komoly teológusok és a püspöki karok tanulmányozzák, meddig mehetnek el, mit fogadhatnak el az ősök hagyományaiból. A munkát megnehezíti a rengeteg afrikai nyelv és nyelvjárás. Legtöbb szemináriumban még ma is franciául vagy angolul tanítanak, mert nincs egyéb közös nyelvük a hallgatóknak! Vagyis: ma is legtöbben még idegen hangon és módon sajátítják el a hit titkainak értelmezését! Másrészt — mint Sanon püspök jegyzi meg — „ingoványos területen mozgunk ősi hagyományainknál és szokásainknál is. Hol a határ az igazi afrikai kultúra és a felesleges, már el is vetett szokások között? Összekeverjük a népi orvoslást és a varázslók kuruzslását; bizonytalanok vagyunk a házasság szilárdsága és a többnejűség körül!"

2. Az afrikanizálódás szükségességére mutat az ún. független egyházak burjánzása. Pontos statisztika nincs róluk, de kb. 7000-re becsülik számukat, mintegy 20,000.000 taggal. Igen sok keresztény: katolikus, vagy a bevett protestáns egyházak tagja szimpatizál ezekkel a szabad egyházakkal, s alkalmilag részt is vesz szertartásaikon, összejövetelükön. Ha ezeket is egybevesszük, akkor csaknem 30,000.000-ra növekszik számuk!

Három főirányt találunk ezeknél az egyházaknál. A politikai-messianisták. A kolonializmus idején a függetlenség előharcosai sokszor innét kerültek ki;

a fehérek saját fegyverét fordították ellenük. – Szinkretisták. Az ősi vallási hagyományokat és a kereszténység elemeit igyekeztek egységbe olvasztani. – A prófétai gyógyítók. Az afrikaiak számára oly fontos igényt, hogy a szellemek, istenek segítsék őket testi-lelki bajaikban, akarták a keresztény szentségek és imák segítségével kielégíteni.

A vallásszociológia szerint két kultúra találkozásakor gyakoriak a hasonló egyeztetési-megrostálási kísérletek. Alapjában véve kettősség uralkodik bennük. Egyes szempontokat elfogadnak a krisztusi tanításból, az egyházból, mások helyébe afrikai elemeket, élményvilágot építenek be. Közelebbi kapcsolatba jutottak az evangéliummal, de mégsem tudták egészen elfogadni. Ez magyarázza meg, hogy nagyon sok független egyház alapítója egykor katekista, vagy a misszionáriusok első kereszténye volt. Tetszett nekik a kereszténység, de sokban mégis kielégületlenül hagyta őket.

A független egyházakkal szimpatizáló katolikusok neheztelik pl. liturgiánk merevségét. Az afrikai a vallási megnyilatkozásokban is kifejezésre akarja juttatni életerejét, teremtő képességét. A független egyházak keretei szabadabbak, tartalmuk kiforratlanabb: több lehetőség nyílik a spontán táncra, énekre, élményközlésre. – Könnyebb teljes értékű vezető szerephez jutni a szorosabb értelemben vett hierarchiát nélkülöző közösségekben. – Paradox módon a Szentírás afrikai nyelvekre való fordítása egyesek számára újabb lehetőséget nyitott „független egyházak" alapítására. Most már személyesen hasonlíthatták össze az evangéliumi tanítást és a misszionáriusoktól megszervezett közösségek életét; megkísérelhették „hitelesebb" csoportok szervezését.

3. Tagadhatatlan, hogy a független egyházak burjánzása az afrikaiak mély vallásos igényének egyik fokmérője. Azonban még egy harmadik vallási közösség, az iszlám jelenlétével és működésével is számolnia kell az Egyháznak, az afrikai kereszténveknek.

A Szaharától északra fekvő államokban a keresztények csendes, többé-kevésbé megtűrt kisebbséget alkotnak. Évszázadok folyamán kialakult az együttélés formája: a keresztények tudják, mennyiben gyakorolhatják kifelé is vallásukat, hol találkoznak korlátokkal. Hangsúlyeltolódások előfordulnak. Pl. a marokkói uralkodó ez évben a pápához intézett törvényértékű levélben teljes vallásszabadságot biztosított a katolikusoknak. Iskolákat, kórházakat tarthatnak fönn; intézményeik adómentességet élveznek, hiszen karitatív alapon dolgoznak.

Kritikus a helyzet, ahol jelentősebb a keresztény kisebbség, mint pl. Szudánban. Északi, gazdagabb részében a mohamedánok vannak túlnyomó többségben. Az ország lakóinak kb. 2/3-át teszik ki. Rákényszerítették felfogásukat a déli, szegényebb részre is, ahol elég sok keresztény (csaknem egymillió) és animista él. 1962 óta keresztutat jár a szudáni egyház. Kiutasították a misszionáriusokat, elvették az Egyház minden vagyonát, iskoláit stb. A péntek lett

a kötelező ünnep. A bennszülött papság nem volt felkészülve, hogy betöltse a hirtelen támadt űrt, csak lassan állt lábra. Később a helyzet kissé enyhült; újra jöhetett néhány misszionárius. 1983-ban azonban jött a kegyelemdöfés. A nemrég megbuktatott Numeiri elnök az ország minden lakójára kötelezővé tette az iszlám büntetőtörvényt, a sariát. Az iszlám vallási törvényei ítélnek meg mindenkit! Tilos alkoholt fogyasztani, tartani; a házasságot aszerint kell rendezni... Keresztények tehát nem tarthatnak bort, misebort sem! Egyik olasz szerzetesen már végre is hajtották az előrelátott büntetést: a nyilvános megkorbácsolást. A püspöki kar nyílt levélben tiltakozott a kormánynál az erőszakos iszlamizálás ellen. Visszautasította a vádakat, miszerint a keresztények erkölcstelenek, mert nem tartják meg a másik vallás törvényeit. Buzdította a híveket, hogy legyenek állhatatosak hitükben, áldozatok, a vértanúság árán is.

Közép- és Dél-Afrikában, az ún. Fekete Afrikában a keresztények és mohamedánok viszonya általában zavartalanabb. A függetlenségi harcok folyamán mindkét csoport tudatára ébredt, hogy afrikainak kell lennie; függetleníteni kell magukat az idegenektől. A fekete muzulmánok ezért bizonyos tartózkodással néztek északi, arab (= fehér) hitsorsosaikra. Az utóbbi években azonban érezhetővé vált az iszlámnak az arab országokban tapasztalt újjáébredése. Elég sok adomány érkezik az Arab Félszigetről mecsetek, korániskolák alapítására. Az iszlám hithirdetői éppúgy szeretnék megnyerni maguknak a Közép- és Dél-Afrika animista csoportjait, mint a keresztények. Ezek a csoportok kapcsolatban vannak a környezetükben élő mohamedánokkal és keresztényekkel. Náluk mutatkozik az igény, hogy a megváltozott társadalmi és kulturális helyzetnek megfelelőbb vallást keressenek. Animizmusuk elégtelennek bizonyul a technika világában. Ezért van, hogy körükből kerül ki a katekumenek többsége. Kétségtelen, hogy az afrikai (= fekete) mohamedánok kevésbé agresszívek, mint arab vagy perzsa hittestvéreik. De a vallási igényekkel könnyen egybefonódnak egyéb, anyagi érdekek. Ilyenkor kerül sor szenvedélyes erőpróbákra. — Az afrikai katolikusokban lassan tudatosul, hogy mindent meg kell tenniök, hogy ezeket az összetűzéseket elkerüljék, megelőzzék. A dialógus a keresztények és mohamedánok között azonban még az igazi afrikaiaknál sem könnyű feladat.

4. A missziós korszakban az afrikai keresztények nagy része falvakban élt. Ma a fiatalok java már városokba költözött vagy feléjük irányítja lépteit. Reméli, hogy ott több lehetőség nyílik tanulásra, könnyebben talál munkát és kényelmesebb élete lehet. Ha nem történik változás a folyamatban, a harmadik évezred elején Afrika népességének 70 százaléka városlakó lesz.

Az áttelepülés sokszor egyenlő a talajvesztéssel. Megszűnik a törzsi, közösségi kapcsolat. Lakás- és következésképpen családproblémák lépnek föl. Sajnos az afrikai városokban is mindinkább eluralkodik a korrupt szellem, hódít a lelkiismeretlen meggazdagodás lidércfénye. Ha valaki meg is marad a jó úton, kevésnek érzi a falun kapott vallási ismereteket. Még problematikusab-

bá válnak a régi hagyományok. A városi lakos próbál talán afrikai maradni, de nem tudja hogyan, hisz egész környezete mesterséges, idegen értékrendszer uralkodik benne.

A lelkipásztorok számára kemény dió ez a változás. Legtöbb régi misszionárius az „őserdei pasztorációhoz" szokott. Fáradságos, hosszú utazásokkal kereste fel nyáját. Pár napot töltött hívei körében, prédikált, szentségeket szolgáltatott ki, majd újra útnak indult. Idős korára próbálkozzék sűrűn lakott területen, üzemben és irodában dolgozó emberekkel foglalkozni? A bennszülött papságnak sem volt még sok ideje, hogy kidolgozhassa a megváltozott körülményeknek megfelelő pasztorációs módszert. Hiányzanak jól képzett lelkészek, akik foglalkoznának az egyre népesebb közép- és főiskolás fiatalsággal. Még inkább olyanok, akik az új, egyetemet végzett vezetőséggel karöltve dolgoznának a szociális és társadalmi élet problémáinak keresztény megoldási kísérletein. Az afrikai közéletben, kevés kivételtől eltekíntve, nemigen érezhető a keresztény elvek befolyása.

Az afrikai püspökkari konferenciák egyre gyakrabban sürgetik körleveleikben a becsületességet, igazságosságot, az ember méltóságának védelmét. A hívek nagy többsége azonban még mintha nem látná ezeknek a kérdéseknek fontosságát. Nem hiányoznak azért komoly kezdeményezések sem. Plébániai szinten nyitnak központokat, ahol az emberek egymással találkozkatnak, közösségre találnak. Több helyen próbálkoznak ipari továbbképző tanfolyamokkal és egyházközségi könyvtárakkal. Csepp a tengerben? De remény jele is!

Az afrikai katolikusok bizakodva néznek a jövőbe. Isten kegyelmével gyökeret vert kontinensükön az evangéliumi mag. Tudják, ha Vele maradnak, a vetés szárba fog szökkenni. A függetlenség óta mindenfelé hihetetlenül gyors lépésekkel haladt előre az Egyház. Egyes kormányok nem örülnek ennek a növekedésnek? A hívek általában elég erősnek érzik magukat, szembe néznek az árral és élik keresztény életüket! Sok belső problémát is meg kell még oldaniok? Fiatalos lelkesedésük erőforrás a megoldások keresésében is. Miszsziós erőkre van még szükségük? De már jelét adták annak, hogy Krisztus misszionáriusai afrikai környezetükben! Sőt megindult a testvéri együttműködés a többi kontinens egyházaival is: az alig száz éve evangelizálódott közösségek maguk is közreműködnek mások evangelizálásában. Joggal mondhatta II. János Pál pápa: „Afrika a puszta nyersanyagoknál sokkal többet nyújthat a világ közösségének. Hivatása, hogy friss eszményképekkel és gondolatokkal szolgálja a fáradtság és önzés jeleit mutató világ megújulását."

R.

Teleki Béla

FÉNYCSÓVA A „DÉLI FÖLD" EGÉN

Mannix érsek (1864–1963)

„Nincs annak az embernek igazi meggyőződése, aki a béke kedvéért megalkudni kész, hajlandó feladni a hitvallás bármelyik ágazatát!"
(D. Mannix, 1914)

Éppen Egyházunk jövőjének szálait szövögetik a püspökök a Zsinat második ülésszakán, amikor megdermeszti őket a hír: A „déli föld", Ausztrália fénycsóvája, 1963. nov. 6-án kialudt, meghalt Dr. Mannix Dániel, Melbourne érseke 99 éves korában, négy hónappal századik születésnapja előtt. Elköltözött az a főpap, akinek ötvenévi püspöki erőfeszítésére helyez koronát a II. Vatikáni Zsinat.

A spanyol de Quiros 1606-ban fedezte fel a „terra australis"-t. Isten választottjának tartotta magát arra, hogy a „déli földet" a „Szentlélek oltalma alá helyezze". De mintha a sors alaposan megcsúfolta volna: Az európaiak megtelepedése Ausztráliában börtönépítéssel kezdődött! 1788-ban nyitotta meg Nagy-Britannia az első börtöntelepet a mai Sydney helyén. A fogházak lakói többségben angolok és skótok, tehát protestáns „vallásúak", míg kisebb részük ír, azaz „katolikus". Kilátástalan kezdet, ugye? S mégis, mintha valaki görbe vonalakon is egyenesen írna Ausztrália történelmében. A lakosság szaporodik: 1848-ban pl. 200.000, majd 1982-ben 15,3 millió. Növekszik a katolikusok száma is: 1933-ban az összlakosság 17,5 százaléka, de már 1982-ben egyharmada katolikus. 2875 egyházmegyés-pap valamint 2667 szerzetespap hirdeti nekik Krisztus örömhírét.

De térjünk vissza Mannix érsekhez.

1. Mindenkinek mindene

Mannix püspöki jelmondata: Mindenkinek mindene! Egyébként az írországi Cherleville-ben született 1864-ben, földműves családban. 1903-tól a maynooth-i teológia igazgatója. Keze alatt készültek apostoli munkájukra az ír kispapok és innen rajzottak szét Nagy-Britanniába, USA-ba, Kanadába, Új-Zélandba, Dél-Afrikába és Ausztráliába. Dr. Mannix sürgette, hogy a pap a hithirdetéssel párhuzamosan gondoskodjék a szegényekről és betegekről is. Érdeme az ír Nemzeti Egyetem megalakulása (1908). Az országban ő volt a nevelés első osztályú tekintélye. Ezért mondotta róla Logue ír prímás, amikor Mannix Melbourne segédpüspöke (1912), majd a következő évben érsekpüspöke lett: „Egyes kérdések különös gondot igényelnek Ausztráliában. Legfontosabb közöttük az ifjúság nevelése. A nevelés napjaink jelentős kérdése. Írországban

és a brit birodalom vizein ő a legalkalmasabb és legképzettebb erre a munkára."

Pillantsunk most be Mannix püspök, majd érsek egyházmegyéjébe.

Melbourne település 1835-ben létesült Ausztrália délkeleti partján. Polding, Sydney püspöke, 1839-ben küldte Geoghagan ír ferencest, hogy legyen papja a közös imára már eddig is összejövő híveknek. Egy hotel előszobájában aludt a páter, és ez volt a „temploma" is. Közben hat év alatt építették fel a hívek a Szent Ferenc templomot.

Melbourne-nek ekkor már kb. 12.000 lakosa volt, s ennek egynegyede katolikus. Első püspöke J. A. Goold (1847—1886), aki lelkes misszionáriusként lóháton járta a vidéket, imaösszejöveteleket tartott, gyóntatott és prédikált. 1851-ben még csak 9 papja van. A laikusok viszont éber kereszténykent vesznek részt az egyházmegye életében, sőt irányításában.

A századforduló sürgető feladatai: a papság felerősítése, az iskolaügy rendezése és a laikusok szervezett bevonása az egyház és az állam ügyeinek intézésébe. Ezen feladatok megoldása foglalkoztatta az ausztráliai püspöki kart. De beszélhetünk egyáltalán püspöki karról?

Kínos folyamat volt a püspöki kar kialakulása a „déli földön". Róma a 27-éves angol bencést, W. Ullathorne-t nevezte ki (1833) Ausztrália általános püspöki helynökévé, majd 1834-ben szentelteti fel az első püspököt, J. B. Polding bencést. Sydney a székhelye. De miket beszélek: székhelye? Lóháton élt. Mint egyszerű pap járta a kontinenst: prédikált, hitoktatott, gyóntatott, betegeket látott el . . . Ez volt püspöki stílusa.

A másik püspöki életstílus pl. Cani, a rockhamptoni püspök élete († 1898). Lakását az Irgalmas Nővérek rendelkezésére bocsátotta. Tanyát bérelt s egyedül élt ott kenyéren meg tejen. Reggel 3-kor kelt.

Közben Ullathorne Dél-Ausztráliában szervezi az egyházat. Róma engedélyezi a hobarti és az adelaide-i püspökség létesítését. 1845-ben Nyugat-Ausztrália is kap püspököt, majd a Szentszék bíborossá nevezi ki P. F. Morant, Sydney érsekét (1884). Ő a kontinens legjelentősebb egyházi személyisége Mannix előtt. Elképzelései az ausztráliai papról: legyen Ausztrália szülötte ír elődöktől (a nép fia!), Ausztráliában képzett római verettel. Erre a célra alapította a bíboros a St. Patrick Kollégiumot Manly-ben (1889). Különösen támogatta a katolikus iskolák létét és színvonalát. Vezérelve: Külső összhang, belső egység! Ennek érdekében általános szinodusokat szervez (1885, 1895, 1905) és országos katolikus kongresszusokat rendez (1900, 1904, 1909). 1891-ben már dicsekedhetett: „Minden olyan szépen fejlődik, hogy jobbat nem is kívánhatunk. A püspökök egysége és összhangja nagy, a papok és hívek közötti megértés ugyancsak mély."

Az ausztráliai egyházi hierarchia teljessé lett, amikor Róma kinevezte az első apostoli delegátust Sydney-ben (1914). Ekkor már 22 püspök működik a kontinensen. Még kizárólag Írországból valók. 1930-ban már négy püspök

Ausztráliában született és Írországban végzett. Ekkor szenteltek fel két olyan püspököt, akik már nemcsak itt születtek, hanem itt, a manly-i teológián tanultak.

Mannix mellett jelentősek Carr bíboros, Kelly Sydney érseke, Dunne brisbone-i és Clune peth-i érsekek. A püspöki kar többi tagja tartózkodik a nyilvános fellépésektől. Dunne is visszavonult természetű, csak az iskolák érdekében bírja őt szóra néha-néha népének szeretete. Clune elvi kérdésekbe csak elvétve avatkozik bele, de ilyenkor is igyekezik betölteni a békegalamb szerepét. Kelly buzgó főpap, de nézeteiben igen egyszerű lélek, rideg természetével inkább gátolja, mint segíti a problémák megoldását. Carr, Mannix főnöke és közvetlen elődje pedig lelkesedő, okos aggastyán.

Dr. Mannix püspök tehát szinte egyedül állt Ausztrália egyháza élén óriás szellemével és vasakaratával. Szellemi elődje, Moran nézeteit és célkitűzéseit követte. Kettőjüket így jellemzi O'Farrel történész: „Moran a békét választotta. Szenvedtek miatta az elvek, de a béke sem született meg. Mannix az elvek mellett szált síkra. Felborult a béke és zavargás támadt, de az elvek sem valósultak meg a gyakorlatban."

Mannix püspöki szolgálatának ötven évét két szakaszra oszthatjuk. Különösen az iskolaügy mellett kardoskodott az első időszakban (1913—1934): papokat és laikus vezetőket képzett. Így pl. amikor Róma elrendelte, hogy a manly-i teológia ne váljon központi intézménnyé, hanem képezze minden egyházmegye papnövendékeit önállóan, Mannix érsek azonnal cselekedett. Már ugyanazon évben (1923) létrehozta Werribee-ben a Krisztus Teste Kollégiumot, míg a queenslandi XII. Pius Szeminárium csak 1941-ben nyílt meg Banyóban.

A laikusoknak társulatokat szervez az érsek. Lelkes támogatója a Kempion Szövetségnek (Campion Society), amely az egyetemistákat és tanáraikat gyűjti össze. A francia és olasz Katolikus Akció mintájára, de teljesen ausztráliai jellegű Katolikus Akciót formál az iskolaügy és a katolikus szociális mozgalom fejlesztésére. Az ő égisze alatt születik meg a Katolikus Szociális Tanulmányok Mozgalma is. De az Ifjú Keresztény Munkások, a Katolikus Leányok Országos Mozgalma, az Ifjú Katolikus Diákok és a Katolikus Földművesek Országos Mozgalma szintén élvezte Melbourne érseke teljes és lelkes támogatását. Egyházmegyéje gyarapodik a 145.333 hívőből 600.000, a 160 templomból 300, a 108 katolikus iskolából 292 lett. Fiúk számára 23, lányok számára 34 kollégiumot létesít. Kiemelkedő a Newman Kollégium. Mannix érsek elve ugyanis: „A tanulás nem a gazdagok előjoga! Semmiképpen sincs a vagyonos emberek gyermekeinek fejében a világ minden talentuma."

A Melbourne-ben (1934) megtartott Eukarisztikus Kongresszussal kezdődik Mannix tevékenységének II. szakasza (1963-ig). Eközben élvezte húszévi munkássága gyümölcseit: Magamögött láthatta egész Ausztrália katolikus laikus vezetőit, és irányíthatta egyházmegyéjét valamint az egész kontinens egyházát. Ő írta a „püspökkari" szociális körleveleket: A szabadságról (1942), A béke

módjairól (1943), A családról (1944), a laikusokhoz (Az ország a ti ügyetek, 1945), a Keresztény nevelésről a demokratikus közösségben (1949), A társadalmi élet erkölcséről (1955), Az éhségről (1956) stb.

Mannix érsek mindig a katolikus jövőt építette, ami – szerinte – a laikusokon áll. Ezért hangsúlyozta olyan hévvel: „Az lenne a legnagyobb baj, ha a katolikusok távol tartanák magukat az egyetemektől és közügyektől. Így semmivel sem járulnának hozzá annak a légkörnek megteremtéséhez, amit majd belélegez Ausztrália jövő nemzedéke!"

2. A tanulás nem a gazdagok előjoga!

Mannix érsek arról faggatja látogatóját, B. A. Santamariát még néhány órával halála előtt is: „Mi lesz a katolikus iskolákkal? Megkapják-e ugyanazon támogatást, amiben az állami iskolák részesülnek?" Utolsó püspöki intézkedésével megbízza barátját, tegyen lépéseket a Monash Egyetem katolikus kollégiumának építése érdekében. Nem csoda, hiszen ötven hosszú éven át fő gondja volt az iskolaügy.

Amikor Ausztrália földjére tette lábát, így mutatták be neki a nevelés helyzetét: „Ordító nyilvános rossz!", „Szabad és haladó országunk törvénykezésének szégyenfoltja". Az érsek viszont „új energiát, új fényt, új erőt hozott". Rövidesen megtapasztalta: „A katolikus iskolák és a katolikus nevelés elleni igazságtalanság úgy terheli Ausztrália társadalmát, mint valami rabszolgaság!" Keserűen szögezte le a Szent Patrick Kollégiumban tartott beszédjében (1914): „Ne feledjétek, hogy ... olyan kormány irányítása alatt álltok, amely talán az egész civilizált világban a leglaposabb, legbutább és legkiállhatatlanabb. Mindenképpen az az ausztráliai katolikus intézményekkel szemben. Ezért ... bátran harcoljatok jogaitokért, méghozzá minden alkotmányos eszközzel."

Mint faltörő kos állt az érsek a katolikus iskolaügy és nevelés szolgálatában. Védelmére hívta létre a Katolikus Szövetség-et (1914), majd a Katolikus Munkások Szövetségét (1915). Meggyőződése: „A katolikus egyház ügye, Isten és az igazságosság ügye, amit semmilyen ok és semmilyen politikai párt sem dobhat félre." Innen kifakadása (1916): „A politikusok megelégszenek kenetes szavakkal és színlelt együttérzéssel." Ő többet akar és követeli a katolikusok magasszintű intellektuális képzését. Ennek érdekében alapítja a Newman Kollégiumot Melbourne-ben (1916) és a Központi Katolikus Könyvtárat (1924) ugyanott. A szociális reform szolgálatára jelenteti meg (1917) az Australia c. katolikus havilapot. Félelmet nem ismerve emeli fel szavát: „Szeretnénk hinni, hogy az üldöztetés megszűnt, és ezután nem vetik a katolikusok szemére, ha nem látogatják a nem-katolikus istentiszteletet. De sajnos még mindig szenvednek a katolikusok, méghozzá nagyon is, ha katolikus iskolába küldik gyermekeiket." Majd másutt ezt mondja: „A katolikusok remélik, hogy igazságosan – félelem vagy protekció nélkül – részesülhetnek Ausztrália javaiban."

Hívei ujjongtak, ellenségei pedig dühöngtek. És az eredmény? O'Farrel így szól Mannix érsekről: „Világosan látta a vallási értékektől elidegenedett kor-

mányzat vakságát. Tudta, hogy a rendszer képtelen szellemi vagy erkölcsi motívumokból cselekedni. De nem számolt azzal a gyűlölettel, amivel az ilyen társadalom válaszol minden kihívásra." Ausztrália történelmi múltja kísértett, az államhatalom idegenként vagy – jobb esetben – másodrangú polgárokként kezelte a katolikusokat.

Tizenöt éven át közdöttek az ír katolikusok, mire megkapták az engedélyt és P. Dixon megtarthatta nekik az első szentmisét (1803) a sydney-i telepen, de egy év múlva ezt az engedményt is visszavonták a hatóságok, mert „a mise lehetőséget adott – mondották – félrevezető beszélgetésekre". Újabb tizenhat évet váratott magára a következő szentmise Ausztráliában, de akkor is egy súlyos vád kíséretében engedélyezték: „A katolikus hit a lefokozott, száműzött és bebörtönzött emberek vallása." Ilyen elnyomás alatt fejlődött ki itt a katolikusok „harcos és szabadságharcos" jellemvonása. Pap nélkül is kitartottak és szenvedtek hitükért. Róma nem támogathatta őket, mert Napóleon csizmája alatt nyögött (1809–1814), de az óhaza sem nyújthatott oltalmat, mert Írország brit elnyomás alatt szenvedett. Nagy-Britannia könyörtelenül beleavatkozott az egyház ügyeibe. Visszavetette pl. O'Flynn, Ausztrália apostoli prefektusának kinevezését (1813). Miután 1817-ben mégis beszökött a kontinensre, bújdosnia kellett. Egy év múlva elfogták és deportálták. A kb. 6.000 katolikus pap nélkül maradt. A hátrahagyott oltáriszentséget viszont nagy szeretettel és odaadó ragaszkodással őrizték. Kitartásuknak köszönhető, hogy az államhatalom két káplán működését engedélyezte 1820-ban. 1833-ig azonban csak egyetlen pap gondozhatta egész Ausztrália tizenegyezer katolikusát (ekkor az összlakosság egynegyede!). Őt is eltiltotta ugyan a közhatalom a papi tevékenységtől (1827), de ő maradt lakás és megélhetésének biztosítása nélkül is és végezte szolgálatát, sőt épülni kezdett a későbbi St. Mary székesegyház.

A 6 brit gyarmat Szövetségi Ország (Commonwealth) lett 1901-ben, de a 19-ik sz. visszásságai gomolyogtak Ausztrália egén a 20. században is. A kormány mindent megtett, hogy a katolikusok között széthúzást szítson. Elhatározta pl. (1915): „Azzal hallgattassuk el a katolikusokat, hogy egymás torkának ugrasztjuk őket!" Dr. Mannix természetesen nem hagyhatta ezt szó nélkül. Válasza: „Bár nincs teljes szabadsága a katolikus vallásnak és a katolikus iskolának, az állami sajtó pedig pápaellenes és írellenes, államunkat katolikus-ellenes elemek irányítják, a katolikusok mégis teljes erejükkel támogatják Ausztráliát!"

A hatalmaskodók nem nyugodtak meg, sőt a katolikusokat állam elleni hűtlenséggel vádolták. Az érsek most sem hallgathatott: „Az írek – mondotta – hűségesek ahhoz a királysághoz, amihez hozzátartoznak, szerencséjükre vagy szerencsétlenségükre. Szerintem, a katolikusok az államhoz akkor is lojálisak lehetnek, ha hűségesek maradnak saját népükhöz!"

Szókimondásának megvolt a jutalma. 1920-ban Rómába és Írországba látogat az érsek. A történészek szerint: utazása szenzációt keltett. Megállt az Egye-

sült Államokban. Mindenütt ünnepelték Dr. Mannixban Írország nagy szülöttjét és Ausztrália fénylő csillagát. Szülőföldje felé hajózva, angol hadihajók szállták meg az utasszállítót, és az érseket Nagy-Britanniába deportálták. Az esetről így nyilatkozik maga Dr. Mannix: „A brit haditengerészet nem ért el mégegy olyan nagy eredményt — a jutlandi ütközet óta — amit összehasonlíthatna a melbourne-i érsek elfogatásával, miközben a karhatalom egyetlen matrózt sem veszített." Dr. Spence történész pedig így számol be az „elrablás" következményéről: „Ezzel azután azt érték el az angolok, hogy Dr. Mannix lett a legnevesebb demokrata főpap és az egész világ legnagyobb demokratája." Leírhatatlan az az ujjongó fogadtatás, amiben a hazatérő érseket Ausztrália részesítette.

A bonyodalmak ellenére a katolikus iskolák számban és minőségben is állandóan gyarapodtak. 1833-ban pl. még csak 10 katolikus iskola működik a kontinensen, 1858-ban már 200, míg 1911-ben már 306 katolikus iskola hinti áldásait csak a Sydney-i érsekség területén! A kultúrmunkát főleg az iskolatestvérek (Christian Brothers) és az iskolanővérek végezték.

3. Ti vagytok a nép vezetői!

Amikor XXIII. János pápa megkezdte a Zsinat előkészítését (1959), Mannix érseket különösen az Egyház és az állam viszonya érdekelte valamint a laikusok szerepe az Egyházban. Az iskolaügy mellett ezek határozták meg életét. Megdöbbent, amikor látta, hogy a II. Vatikáni Zsinat első ülésszakán (1962—63) nem született semmilyen határozat ezekben a pontokban.

Persze a laikusok apostolkodása nem Mannix érsek találmánya. Együtt született Ausztráliával. A katolikus egyház létrejötténél elsősorban a laikusok „bábáskodtak", de bölcsőjét is a hívek összefogása ringatta. A bonyodalmakról már szóltunk. A katolikusok szabadságának élharcosa, 1837-től a Chronicle c. újság. 1850-től a Freeman's Journal katolikus lap kifejti a laikusok szabad vélemény-nyilvánítási jogát és hirdeti, milyen szükséges a laikusok munkája az egyházban. Szerintük „az egyházi vezetőség csakis egészségesen kooperatív" lehet. A klérus és a laikusok együttműködésének alapja pedig az egyenjogúság. Még tovább lépnek, és beadványt nyújtanak be Polding érseknek azzal a kéréssel, létesítsen egy laikus testületet, amely az érsekkel karöltve intézné az egyházmegye ügyeit. Ezt az elgondolást a papság nagyrésze is támogatta a campbelltowni konferencián (1858).

Mannix érsek teljesen beleillett ebbe a képbe. Értékelte a laikusok öntudatosságát. S világos volt előtte, hogy a laikusok öntudatosításának elsőrangú eszköze a sajtó. 1917-ben lelket önt az Australia c. folyóiratba. Vezércikkeit is ő írta. Ez az újság gyűjtötte maga köré a fiatal katolikus intellektüeleket: írókat, művészeket... Szellemében szigorúan keresztény és ausztráliai. Síkraszállt a demokratikus szociális reformok mellett is.

Melbourne érsekének szellemét jól mutatja be egy esemény. A Katolikus Munkás c. havilap indításakor (1936), a főszerkesztő engedélyért fordult Dr.

Mannixhez. A válasz: „Erre joguk van, tehát nincs szükségük engedélyemre!" – „Nem jelölne ki mégis egy papot, mint teológiai ellenőrt?" – kérdezte a laikus. „Nem, nem, semmiképpen! Ha tanácsot igényelnek – mondotta az érsek – ott van a Kempion Szövetség lelkésze. Nem akarom, hogy pap ellenőrizze az önök munkáját!" – „Jó, de mi tapasztalatlanok vagyunk. Tévedéseinkkel nem szeretnénk ártani Egyházunknak!" erősködött a szerkesztő. A 72-éves érsek utolsó szava: „Bizonnyal hallotta már a mondást, hogy csak a semmittevők nem követnek el hibát."

Ez az újság áldás, összetartó kapocs lett és a keresztény közvélemény építőjévé vált. Mannix érsekre mindig és mindenben számíthattak a szerkesztők és írók.

A laikus szervezetek létrehozásánál a következő meggondolás vezette Melbourne érsekét: „A középkor világában az egyház- és államvezetés elve monarchikus. Ebben a rendszerben sorsdöntő a pápa és az uralkodó valamint a bíborosok, érsekek és a hercegek kapcsolata. Az amerikai és a francia forradalom a demokratikus elvet állította a monarchikus helyébe. Most már nem az uralkodó a kulcsfigura, hanem az uralkodó párt." A párt tevékenységét viszont szabályozzák a szövetségek, szervezetek, egyetemek és tájékoztatási eszközök.

A Családi Társulat, már a 19. században maga köré gyűjti Ausztrália katolikus férfiait, a nőket pedig fölkarolja a Szent Szív Társulat és az Élő Rózsafüzér Társulat. Sajnos a Munkáspárt elve: „Ne vitatkozzunk, inkább hallgassunk!", nagyon megbénította ezen laikus közösségek életét. Ezt az érát nevezi Mannix érsek „a katolikusok szolgalelkűsége" idejének (1911).

Az érsek elképzelését a laikus mozgalmakról saját szavai tükrözik (1934): „Érthető kiáltványt intézett a világhoz Őszentsége, a pápa (XI. Pius). Nem a püspököknek és papoknak címezte, hanem a laikusoknak ... Ti vagytok a nép vezetői! Boldogan köszöntöm minden elképzeléseket, amellyel javítani igyekeztek a helyzeten. Biztosítalak titeket afelől; megteszek minden tőlem telhetőt, hogy terveitek megvalósulhassanak."

Ennek jegyében virágoztatja fel a laikus mozgalmakat. Megerősíti a Newman Társulatot (1910-ben létesült), amely a katolikus egyetemistákat gyűjtötte zászlaja alá. Az Ausztráliai Püspöki Zsinat óta (1925) a főpásztorok – a Lyoni Zsinaton (1274) létrejött és Ausztráliában már 1921-től működő – Szent Név Társulattal igyekeznek lendíteni a vallási életen. Ez a közösség a férfiak buzgóságát fokozza Jézus szent nevének tiszteletével. Tagjai gyakran járulnak a szentségekhez és erősítik plébániájuk egységét.

A katolikus rádió beindítása (1928) is segítette a laikus mozgalmat.

A Mannix támogatásával létesült Kempion Szövetség (1931) Chesterton szellemében gazdagította a katolikus értelmiségieket. Az érsek követelésére létesíti az ausztráliai püspöki kar a Katolikus Akció Országos Titkárságát (1937), majd az Ausztráliai Katolikus Akció Mozgalmát (1945) stb.

Sajnos XI. Piust és Mannix érseket nem értette meg kora. A Pápa követelte, hogy „munkások legyenek a munkások apostolai!" (Quadragesimo Anno, 1931).

Az érsek pedig azért hadakozott, hogy püspöktársai biztosítsanak szabad kezet a laikusoknak. De a főpapok ellenálltak: „A laikusok tevékenysége – mondotta képviselőjük, Kelly érsek – csak magán és családi ájtatosságokban fejeződhet ki, de ez is kizárólag a papok tanítása szerint és irányításával történhet."

A vita a Hittani Kongregáció elé kerül. A „salamoni megoldás (1957): mindkét félnek igaza van! A Római okmány szerint: „A hierarchia köteles szellemi és erkölcsi képzést nyújtani a laikusoknak, de nem avatkozhat bele a társulatok ügyeibe és a politikai vitákba!" Mannix tehát elégedett lehet. Igaz, de a másik mondat teljesen elkeserítette őt és befagyasztotta a laikusok szabad mozgását: „A püspökök által alapított társulatok... tartsák magukat távol a szervezetek és politikai pártok aktivitásaitól és vitáitól." A következő évben le is sújtott Kelly érsek ezirányú parancsa minden ausztráliai katolikus laikus társulatra és szövetségre. Mit tehetett tehát a „déli föld" egyháza? Várt a II. Vatikáni Zsinatra.

Végezetül, ki volt tulajdonképpen Dr. Mannix Dániel? Fénycsóva a „déli föld" egén. Ötven éven át századunk ausztráliai egyházának vezéregyénisége, hőse. Bátran kimondta azt, amit mások gondolni sem mertek. Stílusa kellemes és szabatos, de erőteljes. Nem tartott hosszú beszédeket. Hallgatóságát gyakran megnevettette. Magához vonzotta a katolikus munkásosztályt.

Püspökké szentelésének aranyjubileumán (1962) ezt mondja róla Sir Balte: „Habár nem vagyok katolikus, mégis hiszem, hogy a Mindenható azért adott ilyen hosszú életet kegyelmes úrnak, hogy eredményesen hajthasson végre soksok újítást." Gilroy bíboros pedig kiemelte az ötvenéves püspöki jubileumon: „Mannix érsek megújulást váltott ki, amely elterjedt és áthatotta a katolikus élet minden rétegét, méghozzá nemcsak Melbourne-ben, hanem egész Ausztráliában."

Dr. Mannix „bűnei": Követelte az igazságosságot és az egyenjogúságot a katolikusoknak is, érvelt a katolikus nevelés jogossága mellett, hónaalá nyúlt a laikusoknak, meg-nem-alkuvó társadalmi és erkölcsi erőt jelentett és nem volt hajlandó hallgatni.

Ausztrália arculata végülis megváltozott Melbourne érsekének működése, fáradozása és megpróbáltatásai nyomán. Századunk közepéig, az élet pereméről, a katolikusok is bevonulhattak a társadalmi életbe. A zárt hivatások (orvos, jogász, egyetemi tanár...) megnyíltak, sőt a politikai élet hétpecsétes kapui is feltárultak előttük. A katolikusok nem másodrangú polgárok többé, hanem közkedvelt és kívánatos munkatársak a kontinens jövőjének építésében. Megkésve ugyan, de a katolikus nevelésügy is állami támogatást élvez 1967-től. A Zsinat pedig lehetővé tette, hogy a laikusok részt vegyenek az Egyház apostoli munkájában, sőt a helyi egyház vezetésében is. És mindez azért valósulhatott meg Ausztrália egyházában, mert Mannix érsek írón volt Isten kezében, aki görbe vonalakon ugyan, de egyenesen írja népe történelmét.

II. JÁNOS PÁL PÁPA BESZÉDE A MAROKKÓI FIATALOKHOZ

(Arabul:) Kedves Fiatalok! Melegen üdvözöllek benneteket! Rajtatok keresztül köszöntöm a nemes marokkói népet!

(Franciául:)

1. Legyen hála és dicsőség Istennek, aki megengedte, hogy ma együtt lehetek veletek. Néhány évvel ezelőtt Ő Királyi Felsége megtisztelt látogatásával. Nagy örömömre szíves volt meghívni a veletek való találkozásra. Az Ifjúság Évében különös örömmel szólok hozzátok. Egyébként ez az első alkalom, hogy muzulmán fiataloknak beszélhetek.

Nekünk, katolikusoknak és muzulmánoknak, sok közös dolgunk van, úgy is, mint hívőknek, úgy is, mint embereknek. Ugyanabban a világban élünk, mely telve van reményt keltő és aggasztó jelekkel. Miként Ábrahám — közös példaképünk — mi is hiszünk Istenben, alávetjük magunkat akaratának és bízunk jóságában. Ugyanabban az Egy Istenben hiszünk, az élő Istenben, aki a világot teremtette és a tökéletesedés felé viszi.

Gondolataimban tehát Istenhez, az én Istenemhez, a ti Istenetekhez fordulok. Róla szeretnék ma elsősorban szólni, de az emberi értékekről is, hiszen Istenben van szilárd alapjuk. Ezek az értékek szolgálják egyéni fejlődésünket éppen úgy, mint a családok, a társadalom és a nemzetközi közösség boldogulását is. A Teremtő titka körül forog a kérdés, hogy milyen értelmet tulajdonítson az ember a maga életének. Ez a kérdés foglalkoztatja a fiatal embert, amikor saját lénye titkán tűnődik, és amikor azt kutatja, milyen értékeket tegyen magáévá.

Hadd említsem meg, bemutatkozásképpen, hogy a katolikus Egyházban annak a Péternek az utódja vagyok, akit Krisztus választott ki testvéreinek hitben való megerősítésére. Elődeimnek, a pápáknak megszakítatlan sorában állva, történelmünk jelen pillanatában én vagyok Róma püspöke. Hivatásom, hogy minden embertestvérem előtt a hit tanúságtevője, az Egyház tagjait összefogó egységnek pedig záloga legyek.

Mint hívő ember jöttem hozzátok. Egészen egyszerű formában a hitemről szeretnék tanúságot tenni, és mindarról, amit embertestvéreim boldogságára nézve kívánatosnak és — tapasztalataim alapján — mindnyájatok számára is hasznosnak tartok.

2. Ezért a Magasságbelihez fohászkodom, a mindenható Istenhez, Teremtőnkhöz. Tőle származik minden élet. Ő minden jónak, szépnek és szentnek a forrása.

Ő választotta el a világosságot meg a sötétséget. Csodálatos rendben ő alakította ki a világmindenséget. Ő akarta, hogy növények növekedjenek és gyümölcsöt teremjenek. Ő akarta, hogy sokasodjanak az ég madarai, a föld állatai, a tenger halai.

Ő alkotott minket, embereket. Övéi vagyunk. Szent törvényei irányítják életünket. Isten világossága mutatja meg rendeltetésünket s igazítja el lelkiismeretünket. Neki köszönjük, hogy szerethetünk és hogy az életet továbbadhatjuk. Ő követeli meg minden embertől, hogy tartson tiszteletben mindenkit. Szeresse a másik embert, mint barátját, társát, testvérét. Ő szólít fel arra, hogy siessünk a felebarátunk segítségére, ha az sebesült, elhagyatott, éhes és szomjas, vagyis, ha nem tudja, élete útján hogyan is léphetne tovább.

Igen, Isten akarja, hogy meghalljuk szavát. Várja, hogy engedelmeskedjünk szent akaratának, értelmünk és szívünk szabad önátadásával.

Istennek tehát felelősséggel tartozunk, Isten a mi bíránk, ő, aki egyedül tökéletesen igazságos. Tudjuk azonban, hogy végtelenül irgalmas is. Ha az ember vétkezett, eltávolodott Istenétől és elmerült a bűn halálában, de utána bűnbánattal, megtört szívvel közeledik Urához, Ő befogadja a bűnöst megbocsátó irgalmába. Ezért szeretetünkkel és imádásunkkal hódolunk neki. Mindenkor és mindenütt hálásak vagyunk jótéteményeiért.

3. Világunk egységre és békére szomjazik. Ugyanakkor telve van feszültségekkel, konfliktusokkal. Égető szükség van tehát az istenhivők szolgálatára, hogy több lehessen ezen a földön a barátság, nagyobb lehessen a béke az emberek és a népek között. Egy családhoz tartozunk. Egy tőből eredtünk. Egy a végső célunk. Teremtő Istenünk vár bennünket. Össze akar gyűjteni mindnyájunkat.

Húsz évvel ezelőtt, a II. Vatikáni Zsinaton a katolikus Egyház, püspökei, azaz vallási vezetői személyében, elkötelezte magát, hogy keresi az együttműködést minden hivő emberrel. Hivatalos nyilatkozatban foglalt állást a vallások közötti párbeszéd mellett. Hangoztatta, hogy minden ember, kiváltképpen pedig az élő hit emberei kötelesek tisztelni egymást, félretenni minden megkülönböztetést, közösségben élni és az egyetemes testvériséget szolgálni. (Nostra aetate 5.) A Zsinat különleges figyelmet szentelt a hivő muzulmánoknak: hisznek az egy Istenben, szeretnek imádkozni és nagyra értékelik az erkölcsös életet. (Vö. uo. 3.) Az Egyház óhajtja, hogy „közösen fejlesszük a társadalmi igazságosságot meg az erkölcsi értékeket, a békét és a szabadságot minden ember javára" (uo.).

A párbeszéd a keresztények és a muzulmánok között sohasem volt még annyira szükséges, mint napjainkban. Párbeszédünk forrása a hűségünk Isten iránt. Feltétele pedig az, hogy elismerjük Istent a hitünkkel, szóban és tettben tanúságot tegyünk róla elvilágiasodó, nemegyszer Isten létét is tagadó világunkban.

A fiatalok akkor lesznek képesek jobb jövőt kialakítani, ha Istenbe vetett hitüket mindennél fontosabbnak tartják és ha elkötelezik magukat arra, hogy

Isten elgondolása szerint építik az új világot, nagy bölcsességgel és bizakodó lélekkel.

Isten a forrása minden örömnek. Tanúságot kell tennünk Isten előtti hódolatunkról, imádásunkról, magasztaló és könyörgő imádságunkról. Az ember nem élhet imádság nélkül, mint ahogyan nem élhet lélegzetvétel nélkül sem. Tanúságot kell tennünk arról is, hogy alázattal keressük Isten akaratát. Isten pedig azt akarja, hogy kötelezzük el magunkat egy jobb, egy egységesebb világ építésére. Isten útjai nem mindig a mi útjaink. Túlhaladják a mi mindenkor fogyatékos tetteinket, szívünknek mindig gyarló szándékait. Istent sohasem lehet céljaink eszközévé tenni, hiszen ő mindenek felett áll.

Hitünknek ez a tanúságtétele életfontosságú. Nem tűri meg a hűtlenséget Istennel szemben, sem a közömbösséget az igazsággal szemben. Ugyanakkor azonban megkívánja, hogy tiszteljük a többi vallási hagyományt is. Minden ember elvárja ugyanis, hogy tiszteljék őt és hivő meggyőződését. Szívből kívánjuk, hogy jusson el mindenki a teljes igazságra, de természetesen csak a lelkiismeret szabad döntésével. Itt van a vallásszabadság lényege. Ennek a nevében kell tehát kiküszöbölni minden külső kényszert, hiszen az kizárja az ész és szív szabad döntését, ezt az emberi méltóságra annyira jellemző sajátosságot. A vallásszabadság tiszteletben tartja Istent is és az embert is. Isten a meggyőződéses, a lélekben és igazságban történő tiszteletadást várja el imádóitól.

5. A Zsinat az említett Nyilatkozatban kijelenti: „Nem könyöröghetünk Istenhez, mindnyájunk Atyjához mindaddig, amíg Isten képmására teremtett emberekkel szemben megtagadjuk a testvéries magatartást" (5. p.).

Kötelességünk tehát, hogy tiszteljünk, szeressünk és segítsünk minden embert, mert Isten teremtménye és – bizonyos értelemben – képmása, személyének képviselője; mert Istenhez vezető út; mert teljesen csak akkor bontakozhat ki, ha Istenét ismeri, szívvel-lélekkel elfogadja és a tökéletesedés útján követi.

Ha engedelmeskedünk Istennek és ha szeretjük embertársunkat, ebből önként következik, hogy az emberi jogokat tiszteletben tartjuk. Ezek a jogok kifejezik Isten akaratát egyfelől, az emberi természet követelményét másfelől.

A tisztelet és a párbeszéd igényli a minden területen érvényesülő kölcsönösséget. Ez kiváltképp nélkülözhetetlen az alapvető szabadságjogok és különösen is a vallásszabadság területén. A tisztelet és a párbeszéd kedvez a békének és az egyetértésnek. Segít megoldani minden férfi és nő, és különösen is az ifjúság problémáit.

6. A fiatalok általában a jövő felé néznek. Igazságosabb, emberibb világ után vágyódnak. Isten teremtette ilyennek a fiatalokat, mégpedig azért, hogy kivegyék a részüket a világ átalakításából, az életnek kedvező isteni tervek alapján.

A világ helyzetét a fiatalok is többnyire sötét színekben látják. Ember és ember között gyakori a szembenállás, a megosztottság. A nemzedékek nem értik meg egymást. A faji megkülönböztetés, háborúk, igazságtalanságok, éh-

ség, pazarlás, munkanélküliség drámai bajok, mindenki sorsát érintik, de kiváltképp a fiatalokét. Egyesek elbátortalanodnak, mások a beletörődés útját választják. Vannak, akik erőszakkal vagy szélsőséges megoldásokkal akarnak mindent megváltoztatni, amikor pedig a bölcsesség arra tanít, hogy az önfegyelem és a szeretet a kívánt megújhodás eszköze.

Isten nem akarja, hogy az ember ölbe tett kézzel nézze a bajokat. Rábízta a földet, hogy vesse hatalma alá, művelje meg és közös erőfeszítéssel tegye termékennyé.

Fiatalok! Felelősek vagytok a jövőért! A tornyosuló akadályokon csak úgy tudtok úrrá lenni, ha bátran és teljes mértékben vállaljátok a felelősség rátok eső részét. Kezdeményezzetek! Ne várjatok mindent az idősebbektől, a már beérkezettektől. Az új világot építenetek kell; nem elég csak ábrándoznotok róla.

Összefogni a munkában: ez biztosítja a sikert. A munka igazi értelme a szolgálat. Megteremti a közösségvállaláshoz szükséges erőket. A közösen végzett munka tapasztalata megtisztít minket önzésünktől és segít felfedezni mások értékeit. Így fokozatosan kialakul a bizalom légköre, mely naggyá tesz, kibontakoztat és biztosítja azt, hogy „többek legyünk". Ne hanyagoljátok el, kedves fiatalok, az idősebbekkel való együttműködést, kiváltképpen szüleitekkel, tanáraitokkal, a társadalom és az állam vezetőivel. A fiatalok ne szigetelődjenek el. Szükségük van az idősebbekre, az idősebbeknek pedig a fiatalokra.

A közös munkában azonban az ember — a férfi vagy a nő — személyiségének nem szabad áldozatul esnie. Mindenegyes személy egyetlen az Isten színe előtt és a fejlődés előmozdításában helyettesíthetetlen. Mindenkit a maga valóságában kell elfogadni, következésképpen a maga valóságában kell tisztelni is. Senkinek sem szabad kihasználnia embertársát. Senkinek sem szabad mást kizsákmányolni, hiszen az emberségben mindenki egyenrangú. Senkinek sem szabad megvetnie testvérét.

Ezek a feltételek biztosítják az emberibb, igazságosabb és testvéribb jövőt, melyben — méltóságát és szabadságát megőrizve — mindenki megtalálhatja a helyét. Ilyen legyen a XXI. század világa! Olyan lesz, amilyenné ti alakítjátok: a ti kezetekbe van letéve.

7. A világ sorsa a föld valamennyi országának fiatalságától függ. Világunk megosztott, sőt szétforgácsolódott világ. Milyen sok benne a harc és a súlyos igazságtalanság! Északot és Délt nem kapcsolja össze igazi, kölcsönös segítő akarat. Még Dél nemzetei közt sincsen igazi összefogás. Vannak földünkön lenézett népfajok és kultúrák.

Miért mindez? Azért, mert az emberek nem fogadják el egymást a maguk különbözőségében. De nem is ismerik eléggé egymást. Elfordulnak attól, aki más civilizációhoz tartozik. Nem akarnak egymáson segíteni.

Igen, Isten rendelése szerint az emberi méltóságban mindenki egyenlő, bár különbözünk adottságainkban, tehetségeinkben. Az emberiség egy nagy egység, benne minden résznek megvan a maga szerepe. El kell tehát ismerni az

egyes népek és kultúrák értékeit. A világ élő szervezet: mindenki kap valamit a többitől, a többi ötöle.

Örülök, hogy itt, Marokkóban találkozhatok veletek. Marokkó hagyományosan „nyitott" ország. Tudósaitok bejárják a világot, ti pedig befogadjátok más országok tudósait. Marokkó mindig is a civilizációk találkozási pontja volt. Lehetővé tette a kölcsönös érintkezést Kelettel, Spanyolországgal és Afrikával. Marokkó hagyományosan türelmes mások iránt. Ebben a muzulmán országban mindig éltek zsidók és szinte mindig keresztények. Az együttélésre jellemző volt a kölcsönös tisztelet és jóakarat. Vendégszerető nép voltatok és azok is vagytok. Kedves marokkói fiatalok, legyetek tehát készen arra, hogy a holnapi, a testvéri, az egész világ ifjúságának álmai szerint való világ polgárai legyetek.

Biztos vagyok abban, hogy van érzéketek a párbeszédhez. Nem akartok előítéletek rabjai lenni. Készek vagytok arra, hogy felépítsétek a szeretet civilizációját. Van erőtök hozzá, hogy ledöntsétek azokat a válaszfalakat, melyeket néha a gőg emelt, gyakrabban pedig a gyengeség és a félelem. Mindenkit akartok szeretni, nemzeti, faji vagy vallási különbségtétel nélkül.

Igazságosságot és békét is akartok tehát. „A béke és a fiatalság együtt menetel" — mondottam az idei Béke Világnapjára küldött üzenetemben. Ti nem akartok sem háborút, sem erőszakot. Jól tudjátok, mennyi ártatlan ember adja meg ezeknek az árát. Ellene vagytok a fegyverkezési hajszának. Persze nem minden áron akarjátok a békét, hiszen az igazi béke az igazságossággal tart lépést. Azt akarjátok, hogy senki se éljen elnyomatásban, s hogy minden embernek legyen miből élnie. A békét igazságosságban akarjátok.

8. A tanuló ifjúságnak joga van ahhoz, hogy választott pályáján kereshesse kenyerét. Ugyanakkor azonban viselje szívén testvéreinek és nővéreinek sokszor bizony nem könnyű sorsát saját hazájában és az egész világon is. Hogyan maradhatna közömbös, amikor oly sok ember hal éhen vagy éhezik, nélkülözi az orvosi ellátást, szenved a szárazság miatt; amikor a gazdasági élet kegyetlen törvényszerűségei miatt mérhetetlenül sok a munkanélküli vagy kivándorló; amikor az ellenségeskedések következtében oly sokan ízlelik meg a menekült sors keserű kenyerét és táborokban élnek. Isten az egész emberiség használatára adta a földet, hogy gyümölcseit — a kölcsönös segítség jegyében — mindenki élvezhesse, minden nemzet megélhessen rajta és békében ápolhassa kultúráját.

9. Rendkívül jelentősek a gazdasági problémák. Ámde nemcsak kenyérrel él az ember. Igényli a szellemi és a lelki életet is, hiszen ez az álmodott új világ szíve-dobbanása! Az ember szükségét érzi annak, hogy kifejlessze szellemét és érzékennyé tegye lelkiismeretét. Éppen ebben van a mai ember nagy hiányossága. Újult erővel kell kérdezni és keresni, hiszen szerte a világon annyira feledésbe mentek az értékek és annyira megfogyatkozott az önazonosság tudata. Ezen segíteni kell. A lelkiismeretekben kigyulladó belső világosság teszi, hogy megtaláljuk a fejlődés értelmét, szolgáljuk az egyes ember és az egyetemes emberiség javát, Isten terveinek megfelelően.

Machreq és Maghreb arab népessége és benne kiváltképpen is a muzulmánok mögött a tanulás ősrégi hagyománya áll, az irodalom, a tudományok és a bölcselet nagy hasznára. Ti ennek a hagyománynak vagytok az örökösei. Tanuljatok tehát! Értsétek és ismerjétek meg ezt a világot, Isten ajándékát. Hatoljatok be titkaiba, hogy felfedezzétek értelmét. Legyen bennetek érzék és tisztelet az igazság iránt. Ismerjétek meg a népeket és Isten szeretett teremtményeit: az embereket. Így készültök fel minél eredményesebb szolgálatukra.

Ha pedig szeretitek az igazságot, el fogtok jutni az értelem birodalmán túli világba; a belső élet értékeit is birtokba veszitek.

10. Az ember szellemi lény. Mi, hivők, tudjuk, hogy nem egy bezárt világban élünk: mi hiszünk Istenben. Imádjuk Istent. Keressük Istent.

A katolikus Egyház tisztelettel tekint vallásotokra. Elismeréssel adózik értékeinek és gazdag lelkiségi hagyományaitoknak. Mi keresztények is büszkék vagyunk saját vallási hagyománykincsünkre. Meggyőződésem, hogy nekünk kereszténynek és muzulmánoknak örömmel és Isten iránti hálával kell felfedeznünk közös vallási értékeinket. Mi is, ti is, hiszünk Istenben, az egyetlen Istenben, aki igazságos és csupa irgalom. Hiszünk az imádság, a böjt és az alamizsna, a vezeklés és a megbocsátás erejében. Hisszük, hogy Isten irgalmas bíránk lesz az idők végén. Reméljük, hogy a holtak feltámadása után meg lesz elégedve velünk. Azt pedig biztosan tudjuk, hogy ő egészen elég lesz minekünk.

A méltányosság megkívánja, hogy tudatosítsuk, de tiszteljük is egymás különbözőségeit. A legalapvetőbb különbség nyilvánvalóan az, hogy mi másképpen nézünk a Názáreti Jézus személyére és életművére. Ti jól tudjátok, hogy a keresztények azt köszönik Jézusnak, hogy Isten titkának mélységeibe vezette be, és — ha őt Uruknak és megváltójuknak ismerik el és vallják — részesíti őket az Isten gyermekeinek kijáró örökségben.

Ezek a fő különbözőségeink. Ezeket kell alázattal, tisztelettel és kölcsönös türelmességgel elfogadnunk. Titok lappang itt, de biztos vagyok benne, hogy Isten fellebbenti majd róla a fátylat.

Mi, keresztények és muzulmánok, sokszor éltünk meg nem értésben. Nemegyszer — a múltban — szembefordultunk egymással és vitákban, háborúkban tékozoltuk erőinket.

Hiszem, hogy Isten ma arra szólít fel bennünket, hogy vessük el ezeket a berögzöttségeket. Van, amiért tisztelhetjük egymást. Buzdítsuk is egymást jótettekre, Isten szolgálatára.

Mi egyenlőképpen tudjuk, mennyire jelentősek lelki értékeink. Minket az ideológiák és hangzatos jelszavak nem elégítenek ki és nem adnak választ nekünk életbevágó kérdéseinkre. Ezt csak az Istenben gyökerező lelki és erkölcsi értékektől várjuk.

Kívánom, Kedves Fiatalok, hogy legyen erőtök tevékenyen részt venni egy olyan világ építésében, amelyikben Istennek jut az első hely, hogy segíthessen

rajtunk és megmenthessen bennünket. Legyetek meggyőződve arról, hogy katolikus testvéreitek és nővéreitek nagyrabecsülése és együttműködési szándéka kísér titeket. Én az ő képviseletükben állok előttetek ezen az estén.

A pápa végül összefoglalta beszédét. Befejezésül így fohászkodott:

Istenem, te a mi Teremtőnk vagy. Jó vagy, végtelenül irgalmas. Téged magasztaljon minden teremtmény. Törvényt adtál az emberek szívébe, hogy szerinte éljünk. A feladatunk: tenni akaratodat. Az utunk: megismerni a lélek békéjét. Felajánljuk neked engedelmességünket. Segíts minden vállalkozásunkban. Szabadíts meg tőled elszakító rossz hajlamainktól.

Ne engedd, hogy azok, akik nevedet segítségül hívják, valaha is beletörődjenek a bajokba. Istenem, te Egyetlen Isten! Imádunk téged. Ne engedd, hogy elszakadjunk tőled. Add meg, minden ember bírája, hogy az utolsó napon választottaid között legyünk. A béke és az igazságosság szerzője, öntsd szívünkbe a tiszta örömöt, az igazi szeretetet és ajándékozd meg a népeket tartós testvériséggel. Halmozz el mindörökre ajándékaiddal. Amen.

(Arabul:) Viszontlátásra, fiatalok! Marokkó egész népe! Nagy szeretettel őrzöm meg szívemben emléketeket!

Zsinati teológiai kurzus
az európai magyar papoknak
1986. júl. 7. estétől (18.30) júl. 11. reggelig
Hely: München, Schloss Fürstenried
Vezeti: Dr. Békés Gellért OSB., Róma
Tárgya: Az Egyház a II. Vatikáni Zsinat után
Jelentkezés: Hegyi György, A-9800 Spittal/Drau
Litzelhofenstrasse 9

Lelkigyakorlat a magyar nővéreknek
1986. aug. 18-án, hétfőn estétől aug. 27-én, szerdán reggelig
Hely: Stella Matutina lelkigyakorlatos ház
5, rue des Fusillés, Banneux (Louveigné), Belgium
Vezeti: P. Dr. Ruzsik Vilmos CM
Jelentkezés: Hegyi György, Litzelhofenstr. 9, A-9800 Spittal/Drau

A SZENTATYA HARMADIK AFRIKAI ÚTJA

(1985. aug. 8—19)

II. János Pál pápa először 1980 májusában, másodszor 1982 februárjában járt a „fekete földrészen". Mostani harmadik apostoli látogatásának (27. „külföldi" útjának) főcélja az volt, hogy részt vegyen a kenyai Nairobiban megrendezett Eukarisztikus Világkongresszuson. Ez volt sorrendben a negyvenharmadik, de Afrika szívében az első. Észak-Afrikában, Kartágóban már tartottak Eukarisztikus Világkongresszust, 1930-ban. Ez az esemény alkalmat adott a Pápának, hogy több más országba is ellátogasson. Sorrendben a következők voltak útja állomásai: Togo, Elefántcsontpart, Kamerun, Közép-Afrikai Köztársaság, Zaïre, Kenya, Marokkó.

A Szentatyát leírhatatlan lelkesedéssel fogadták mindenfelé, nemcsak a katolikusok, de más keresztények, mohamedánok, sőt a hagyományos vallások hívei is. A személyes találkozások, szentmisék és különféle alkalmak során közel félszáz beszédet mondott: megerősítette a hívőket, új lendületet adott az evangelizálásnak, megjelölte a főpásztorok legsürgetőbb feladatait, hangsúlyozta a keresztények közös tanúságtételét, rávilágított az istenhívők közös erkölcsi felelősségére és kiemelte a hagyományos vallások értékeit. Egyszóval: útja a kiszélesített párbeszéd szellemében zajlott le. Párbeszédet folytatott az állami vezetőkkel és diplomatákkal is: kitért az egyes országok és az afrikai földrész társadalmi-politikai-gazdasági problémáira, amennyiben ezek az alapvető emberi jogokat, az igazságosság, a teljes fejlődés és a béke ügyét érintik. Mintegy vezérmotívum volt beszédeiben: az afrikai egyháznak hitelesen kereszténynek és hitelesen afrikainak kell lennie.

II. János Pál pápa útjáról hazatérve az első általános kihallgatáson (aug. 21-én) maga készítette el apostoli látogatása mérlegét. Beszédének főbb pontjait vesszük vezérfonalul.

Kiemelte, hogy látogatásának közvetlen célja a Nairobiban megrendezett Eukarisztikus Világkongresszus ünnepélyes lezárása volt. Ez az esemény tanúskodott az afrikai egyház keresztény és lelkipásztori érettségéről. Témája az Eukarisztia és a keresztény család volt. Ennek különböző szempontjait fejtette ki beszédeiben, megvilágítva a keresztény családeszményt, amely többek között kizárja a többnejűséget, és feltétlen elkötelezettséget kíván. Egyébként a családszeretet, a gyermekáldás megbecsülése az afrikai értékek közé tartozik; a fejlett országoknak is fel kellene fedezniük ezeket, miként a vendégszeretet, a szolidaritás és a vallás iránti érzéket is.

Az afrikai egyház missziós terület és misszionárius. A meglátogatott országokban a hagyományos ún. „animista" vallásosságot követi a lakosság jelentős része, az evangelizálásnak tehát számolnia kell ezzel a ténnyel. Az „első" evangelizálás gyümölcsei a megtérések és a keresztségek. A Pápa Észak-Kamerunban, Garouában, ahova csak 40 éve érkeztek a misszionáriusok, örömmel szolgáltatta ki a keresztség szentségét. A fekete földrész lakói, különösen a keresztények, mély hálát éreznek a misszionáriusok iránt azért is, amit az iskolákban, kórházakban, általában a nevelés-oktatás és a szeretetszolgálat terén tettek és tesznek. A buzgó missziós munka továbbra is elengedhetetlen. Az afrikai egyházak újabb egyházi és világi hittérítőket kérnek. Ugyanakkor egyre több saját papi és szerzetesi hivatással rendelkeznek. A hierarchia is egyre inkább bennszülötté válik. A Pápa új papokat szentelt az észak-togói Karában és Kamerun fővárosában, Yaoundében. A yaoundéi és kinshasai székesegyházban jelen lehetett bennszülött szerzetesnővérek és testvérek fogadalomtételén. Az afrikai egyház így fokozatosan megszerzi bennszülött önazonosságát és egyre inkább „önálló" lesz. Már-már arra is gondolhat, hogy misszionáriusokat küld olyan országokba, ahol erre szükség van. Így akarja meghálálni mindazt, amit a külföldi misszionáriusoktól kapott.

Afrikában kifejlődik az a tudat, hogy elengedhetetlenül szükség van világi apostolokra a családban és a társadalmi élet különböző területein. Erre összpontosult az Eukarisztikus Kongresszus figyelme; de ezt kívánták tudatosítani más találkozások is, pl. a kameruni Bamendában és Doualában, ahol a Szentatya sok fiatallal folytatott eszmecserét.

A keresztény hivatás teljessége az életszentség. Ez viszont az Eukarisztia gyümölcse. A Pápa afrikai útjának jelentős állomása volt az első zaïrei boldoggáavatása, Anuarite Nengapeta nővér, a szűzesség vértanúja személyében. Erre Nagyboldogasszony napján került sor Kinshasában. Anuarite nővért 1964-ben ölték meg, mivel (Goretti Máriához hasonlóan) megvédte Krisztusnak szentelt szüzességét. Szülei részt vettek boldoggáavatásán. Kiemelkedő esemény volt Zaïre népe és egyháza történetében; a vértanú szűz alakja az ugandai vértanúkéhoz társul. Aug. 16-án a Pápa a dél-zaïrei Lubumbashiban az új boldog tiszteletére mutatta be a szentmisét: közbenjárását kérte Zaïre népéért és egyházáért.

Minden országban a szentmise volt Isten népe és a társadalom legfőbb találkozási helye. A miséken nagy számban vettek részt nem katolikus keresztények is, főleg a hagyományos afrikai vallások követői. Így a togói Loméban, Kamerun négy főegyházmegyéje székhelyein, a Közép-Afrikai Köztársaság fővárosában, Banguiban, majd Zaïreban és Kenyában. Jelentős esemény volt az elefántcsontparti Abidján új székesegyházának felszentelése. A Pápa öt évvel ezelőtt maga áldotta meg a modern templom alapkövét. A Szentatya egész útja során örömmel látta, milyen szépen felkészültek a papok és hívek az eukarisztikus liturgiákra; a spontán énekek, a sajátos afrikai hangszerek (tam-tam, balafon) kíséretében, az afrikai táncok bája a szertartások (pl. a felajánlási

körmenetek) alatt, a buzgó imák külön említést érdemelnek. Afrika gyermeknépe örömmel éli meg az Eukarisztia ünneplését.

Az afrikai értelmiségiek körében örvendetesen megérlelődött az egyháztudat. Ezt tanúsította a yaoundéi találkozó a kultúra képviselőivel. Fokozottan jelentkezik az egyházi központok, felsőfokú katolikus intézmények szükségessége; ezekből mindezideig kevés létezik Afrikában. Ezért úttörő kezdeményezésnek számít a Nairobiban létrehozott Teológiai Intézet, amely Kelet-Afrika püspökeinek buzgóságából született meg. A Pápa boldogan avatta fel ezt a központot az Eukarisztikus Világkongresszus alkalmával a világ minden részéről érkezett számos bíboros és püspök jelenlétében.

Mint minden apostoli útja alkalmával, a Szentatya most is találkozott a keresztény egyházak, a mohamedánok és a hagyományos vallások képviselőivel. A Zsinat ökumenizmusról és nem keresztény vallásokról szóló dokumentumai szellemében a Krisztus-hívők és az egyistenhívők párbeszédét és együttműködését sürgette Loméban, Garouában, Yaoundében, Nairobiban. Szokatlan és jelentős volt a Togói tó mellett épült Mária-szentélynél az az imatalálkozó, ahol a Pápa együtt imádkozott az animistákkal. Nairobiból hazafelé tartva a Szentatya megállt a marokkói Casablancában, ahol nemcsak a kis katolikus közösségnek mutatott be szentmisét, hanem a sportstadionban mintegy 60.000 muzulmán fiatalhoz szólt. A marokkói király, II. Hasszán hívta meg, hogy az arab világot képviselő ifjúságnak (amely éppen sportfesztivált rendezett) beszéljen az erkölcsi értékekről. A hihetetlen lelkesedés, a Pápa beszédét minduntalan félbeszakító taps és éljenzés jelezte, hogy a katolikus világ vezetője a muzulmán ifjúság szívéhez szólt.

A Pápa minden országban találkozott az állami vezetőkkel és a diplomáciai képviseletekkel. Kifejezhette háláját az államelnököknek a meghívásért, látogatása megszervezéséért, az egyház és az állam jó együttműködéséért. Ugyanakkor megragadta az alkalmat arra, hogy egész Afrika égető kérdéseire felhívja a világközvélemény figyelmét. Ebből a szempontból a legjelentősebb beszédét aug. 12-én Yaoundében, Biya elnök és a diplomáciai testület jelenlétében mondotta el. Felhívást intézett Afrikához és az egész emberiséghez Afrikáért. Áttekintette a földrész társadalmi, gazdasági, politikai és vallási helyzetét, rámutatott Afrika sebeire. Az elnyert függetlenség még nem szüntette meg a gazdasági és politikai függést bizonyos külső hatalmaktól; az apartheid embertelen rendszere felforgatja Dél-Afrikát; a békét testvérgyilkos gerillák, háborúk, népirtások fenyegetik; a menekültek száma megkétszereződött az utolsó öt évben; a vallásszabadságot megsértik, sőt lábbal tapossák (kiűzik a misszionáriusokat, akik életüket az afrikaiak szolgálatára, lelki-szellemi-anyagi felemelésére szentelték). De a Pápa rávilágított Afrika értékeire is: a vendégszeretet, a szolidaritás, a család megbecsülése, a vallás iránti érzék elevensége. – Végül Nairobiban az Ensz-központban megismételte öt évvel ezelőtti felhívását a Sahel-vidék szárazságtól és éhségtől sújtott lakossága érdekében, hangsúlyozva a nemzetközi szolidaritás sürgető szükségét. (Tudjuk, hogy 1984

óta működik a II. János Pál-Alapítvány a Sahel-övezet népeinek megsegítésére.) Afrika békéje a fejlődéstől és az országok kiengesztelődésétől függ. F e j l ő d é s é s ú j s z í v a b é k e ú j n e v e i.

Szabó Ferenc

AZ EURÓPAI PÜSPÖKÖK HATODIK SZIMPOZIONJA

1985. okt. 7. és 11. között tartották meg Rómában az európai püspökök 6. szimpozionját a szekularizáció és a földrész evangelizálása témakörről. Az összejövetelt az Európai Püspökkari Konferenciák Tanácsa szervezte. (Mint ismeretes, e Tanács 1971-ben jött létre; hosszú ideig Etchegaray bíboros vezette; jelenlegi elnöke B. Hume angol bíboros.) A szimpoziont regionális összejöveteleken készítették elő az év első felében; ezek alapján mutatta be a jelenlevőknek a problémát Hume bíboros, illetve az előadások és a csoportmegbeszélések ezt az előzetes helyzetfelmérést vették figyelembe. Mintegy 12 bíboros és 80 püspök, továbbá néhány pap és világi szakember vett részt a szimpozionon. A magyar egyházat Paskai László kalocsai koadjútor-érsek képviselte. Előadást tartott J. Schasching osztrák jezsuita szociológus, P. Valadier, francia jezsuita filozófus (az *Études* igazgatója), Danneels belga és Hume angol bíborosprímás. A megbeszélések végén Hume bíboros összegezte az eredményeket. Most előbb ezt az összegezést foglaljuk össze, majd pedig ismertetjük azt a beszédet, amelyet a Szentatya intézett a szimpozion résztvevőihez.

A megbeszélések során — mondotta H u m e b í b o r o s — azokat az elemeket, tényezőket vizsgáltuk meg, amelyek a földrész megosztottsága ellenére is közösek Európában. Bár sok európai még vallásosnak vallja magát, a család és a társadalom egyéb intézményei egyre kevésbé képesek arra, hogy a hitet átadják és élhetővé tegyék. A vallás egyre inkább a társadalmi élet peremére szorul. Az európaiak szerint a vallásgyakorlat, a vallási normák követése teljesen az egyén tetszésére van bízva. Európa jelenleg kereszténység u t á n i korszakát éli. Második evangelizálásra van szüksége. Ebben elsőrendű szerepe van a hívők tanúságtételének: a vallás nem menekülés a társadalomból; a hit értelmet és jelentést ad az élet egészének. Örvendetes jelenség, hogy sokan, főleg fiatalok, új csoportokban és mozgalmakban találják meg vallási támaszukat.

Hume bíboros kitért a kelet- és nyugat-európai helyzet közötti különbségekre, a szekularizáció folyamatát illetően. Nyugat-Európában az egyházak minden szempontból szabadságot élveznek; megvan a lehetőségük, hogy válaszoljanak a szekularizáció kihívására. A püspökök feladata az, hogy megvédelmezzék a jogos különbözőséget és változatosságot, és biztosítsák az egységet. Az elvilágiasodott Európa evangelizálásához hozzátartozik, hogy az egyház elkötelezze magát az igazságosság és a béke előmozdítására, gyakorlati segít-

séget nyújtson az embereknek, enyhítse szenvedéseiket. Az evangélium a szeretet civilizációját építi, amelyben az emberek fontosabbak a dolgoknál, az erkölcs előbbre való a technológiánál. A szimpozionon tekintettel voltak az őszi rendkívüli szinódusra és az 1987-es szinódusra is: ezek távlatában vizsgálták az evangelizálás témáját. Hume bíboros záróbeszédében az európai egyház evangelizáló feladatait három szóval jelölte meg: párbeszéd, kölcsönös felelősség és diakónia (szolgálat). Ezeket részletezte a megbeszélések alapján.

II. János Pál pápa okt. 11-én fogadta a szimpozion résztvevőit és hosszú beszédet intézett hozzájuk. Íme fontosabb pontjai:

Az európai földrész mélyreható kulturális, társadalmi, politikai és gazdasági válságon esett át. Az új helyzet, a szekularizáció (amely nagyon bonyolult jelenség) egészen új módon kívánja meg a gyökereiben keresztény Európa újraevangelizálását. Szembe kell nézni az új helyzettel. Teremtő módon, bizalommal kell lendületet adni az evangélium hirdetésének és megtestesítésének.

Sajnos, Európa nem egységes: történelmi és ideológiai tényezők hozták létre azt a nagyon súlyos helyzetet – Kelet és Nyugat elkülönülését –, amely elfogadhatatlan a humanista és keresztény eszményektől vezérelt tudatoknak. A Helsinki Záróokmány 10 évvel ezelőtt reményt keltett az európai népekben; úgy tűnt, hogy kedvez a kölcsönös szolidaritásnak, a szabad és termékeny kapcsolatteremtésnek és az együttműködésnek. Ezt a reménységet elevenen kell tartani, mert az együttműködés Európa népeinek egyetlen méltó útja, egyedül ez képes megnyitni Európa számára az igazi béke távlatait. Az Egyház természete és lényeges küldetése folytán arra hivatott, hogy előmozdítsa a földrész népei között az együttműködést, a testvériséget és a békét. A keresztények egységtörekvése, az ökumenikus egyetértés is a béke szükséges dimenzióját képviseli, azon túl, hogy önmagában jó és az evangelizálás feltétele.

A Pápa rámutatott arra, hogy a földrész a fejlett északi földtekéhez tartozik, a fejlődésben elmaradt Déllel szemben. A lényeges különbség Észak és Dél között új módon veti fel az igazságosság és a béke problémáit. Nyugat- és Kelet-Európának együtt kellene keresnie – mellőzve a hegemonikus törekvéseket, a gazdasági és ideológiai számításokat – azokat az utakat, reformokat, szerkezeti átalakításokat, amelyek világviszonyban megoldják Észak és Dél ellentétét. Az egyháznak az igazságosság, a szeretet és a béke evangéliumi értékeiről kell tanúskodnia, ezeket kell előmozdítania.

A Szentatya kitért a család problémáira, amelyek a szimpozion egyik gyújtópontjában álltak. A családtól függ jórészt az egyház és a társadalom jövője Európában. A „fogyasztói" és élvhajhász mentalitás következménye a családi erkölcs hanyatlása. Ennek egyik megnyilvánulása a szabados törvényhozás az abortusz kérdésében. A szekularizált állam, társadalom, és az orvostudomány itt csődöt mond. Az emberi élet védelme és megmentése helyett – az ún. „szabadság" nevében – engedélyezi és gyakorolja a művi vetélést. A Pápa rámutatott: Európa lakossága 1960-ban a világ lakosságának 25 %-át tette ki; ha folytatódna a jelenlegi tendencia a születéscsökkenésben, a jövő század

derekán az említett arányszám már csak 5 % lenne!

A mai szekularizált ember számára Isten a látóhatáron kívül marad. Nyugat-Európában a filozófia és a gyakorlat „Isten halálát" hirdeti, Kelet-Európában a hivatalos ideológia az ateizmus. Mindkét oldalon – Nyugaton és Keleten – válságba jutott a tudomány és a technológia hatására kialakult kizárólagos utilitarista racionalitás. Az európai egyetemek, amelyek az egyháznak köszönhetik megszületésüket, képtelenek kidolgozni elfogadható kulturális programot. Az evangelizálásnak tehát ezzel a helyzettel kell szembenéznie Európában. Az Egyház hivatása ma az, hogy visszaadja a lelket a modern európai társadalomnak, Nyugaton éppúgy, mint Keleten. Jelen kell lennie a mai ember életében, közel kell mennie hozzá irgalmas szamaritánusként, ahogy a szentek tették. Európa evangelizálói a múltban is elsősorban a szentek voltak. A Szentlélek a Zsinaton szólt az Egyházhoz; e Zsinat szellemében kell hozzáfogni Európa új evangelizálásához.

Szabó Ferenc

LEGYEN MEG A TE AKARATOD, MIKÉPPEN MENNYBEN, AZONKÉPPEN ITT A FÖLDÖN IS

Nézd, itt vagyok, Istenem,
hogy teljesítsem akaratodat . . .

Atyánk, fogadd el imánkat. Szívünk legmélyéről fakad:
Legyen meg a te akaratod, miképpen mennyben, azonképpen itt a földön is.
Ember ezt nem kérhetné, sohasem kérhetné,
ha mielőttünk Valaki már nem fejezte volna ki ezt a kérést.
Valaki: Jézus, a te engedelmes Fiad.
Egyetlen Fiad öröktől fogva mondja Neked: Igen!
Ezt ismételgette, amikor a világba jött, már emberi szavakkal:
„Nézd, itt vagyok, Istenem, hogy teljesítsem akaratodat!"
Tulajdonképpen nem is mondott mást, Betlehemtől a Golgotáig.
Add meg, Atyánk, hogy mi is mindig így szóljunk Hozzád!
Most, és majd abban az órában, amikor mi is így kiáltunk:
„Atyánk! Beteljesedett . . . Kezedbe ajánljuk lelkünket. Amen."

„Igen!" – az Olajfák kertjében

Atyánk! Ismerjük Jézusod gyermekkorát, a názáreti éveket.
Növekedett korban és bölcsességben,
az édes, meleg otthon titokzatos áhítatában.
Vele járunk Galilea napsütött tájain, virágos réteken,
aranylón sárguló búzamezőkön.

Egy napon azonban belépünk Vele az Olajfák kertjébe.
Oda, ahol szenvedés, kegyetlen gyötrelem vár rá.
Eljött a próba ideje. Egyszerre olyan nehéz lett elfogadni akaratodat.
Atyánk! Maradj velünk ebben a szorongással teljes órában!
Barátaink szunnyadnak ... Ránk nehezedett a magány.
Maradj most velünk, mert halálosan szomorú a lelkünk.
Küldd el vigasztaló angyalodat, taníts meg ismételnünk Jézus szavát:
„Atyám, ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem ahogy Te!"

A Szent Szűz „Igen"-je

Atyánk! Szent Fiad mindig Igen-t mondott akaratodra.
Keresztje és föltámadása által
egyszer s mindenkorra itt marad földünkön az Igen.
Jézus ajkáról hangzik el, színed előtt most és örökké.
Őutána, Őbenne most már mi is kimondhatjuk: „Igen!"
Engedelmes Szívéből ő adja hozzá az erőt.
Mi tehát szent Fiad Igen-jét visszhangozzuk.
Mi Jézus Édesanyja és a mi Anyánk Igen-jét visszhangozzuk.
Minden alázat, készség, figyelem, szófogadás
– amire csak képes emberi szív –
már ott izzik roppant elszántsággal Szűzanyánk szavában:
„Legyen nekem a te igéd szerint!"
Tedd szívünkbe, tedd ajkunkra a Szent Szűz Igenjét!
Ezt mondjuk mi is!
Mondjuk még akkor is, sőt csak akkor igazán,
amikor félelmünkben vagy megdöbbenten így beszélünk Hozzád:
„Uram, miért tetted ezt velünk?!"
Atyánk, add kegyelmedet, hogy tudjuk hinni:
Nálad semmi sem lehetetlen.
Kérjük, hogy boldogan mondhassuk mi is:
„Legyen nekünk a te igéd szerint! Amen."

Hátra van, hogy mi is kimondjuk ...

Atyánk, a te akaratod szerint történik minden a mennyben.
A te akaratodat tette Jézus ... a Szent Szűz ... a szentek.
Csakhogy ez nem így van itt a földön.
Az emberek szívében nincs ott az Igen.
Te pedig tiszteled szabadságunkat:
nem fogadsz be országodba ajkunk Igenje nélkül.
Csak a mi Igennünk hiányzik,
hogy meglegyen akaratod itt a földön úgy, mint a mennyben is.

Add kegyelmedet, hogy Igent mondjunk Neked
most, és amíg csak élünk. Amen.

G. Danneels
Malines-Bruxelles bíboros érseke

AZ EGYETEMES EGYHÁZ: A HELYI EGYHÁZAK KÖZÖSSÉGE

Nem úgy határozza meg a Zsinat az Egyetemes Egyházat, mint valami hatalmas világméretű szervezetet. De a helyi egyházakat sem értelmezi úgy, mint az Egyetemes Egyház élettelen, pusztán igazgatási egységeit. Nem úgy tekint a pápára sem, mint a földgolyó püspökére. A helyi püspököket sem nevezi a pápa megbizottainak. Ősi hagyományokhoz híven, úgy mutatja be a Zsinat az Egyetemes Egyházat, mint a helyi egyházak kommunióját, szerves közösségét; közülük egyik, a római egyház elnököl. Eszerint a pápa, Róma helyi püspöke, mindegyikük egységének záloga és a többi püspök pedig az ő testvére.

Különbözik a két felfogás. Az egyik csak az Egyetemes Egyház részeinek veszi a helyi egyházakat, mintha ezek nem is igényelhetnének egyediséget. A másik nézet viszont elismeri, hogy az Isten Lelke hívta életre a helyi egyházakat; ezek a helyi talajon nőnek, nemcsak a központ táplálja őket, hanem saját környezetük is.

Semmiképpen sincs a Zsinat a pápa primátusa ellen azzal, hogy kihangsúlyozza az ősi hitet, mely szerint az Egyetemes Egyház a helyi egyházak közössége. Sőt, éppen ellenkezőleg.

> „Az (egyetemes) egyházi közösségen belül törvényesen léteznek részegyházak, melyek saját hagyományaikat követik, miközben sértetlenül megmarad a primátus Péter székénél" (LG 13).

Miután a Zsinat megerősítette a primátus hittételét, segíteni igyekezett a helyi egyházaknak, hogy felpezsdüljön életük. Biztosítani akarta, hogy el ne vesszenek egy világméretű szervezetben, mint annak színtelen és kifejezés nélküli egységei. Ezért a Zsinat világosan kimondta, hogy a püspökök nem pusztán a pápa megbízottai és küldöttei. Hatalmukat a Szentlélektől kapták, aki fölszentelésükkor rendelte őket a nép szolgálatára. A legtöbb, amit a pápa tehet, hogy kijelöli feladatukat az egyetemes közösségen belül. Ember nem adhatja meg azt, amiben csak a szentség részesíthet.

> „A püspökök maguk is a Szentlélek rendeléséből lépnek (az eredetiben positi: lettek belehelyezve) az apostolok örökébe, mint a lelkek pásztorai, és a római pápával együtt, az ő fősége alatt az a küldetésük, hogy állandósítsák Krisztusnak, az örök pásztornak a művét" (CD 2).

A Zsinat szerint egyképpen a Szentlélek jelöli ki és küldi a pápát és a püspököket. Azaz, alapjában véve a püspököket se nem jelöli ki, se nem küldi a

pápa. Kiválasztottságuk a Lélektől van, jóllehet a pápa fennhatósága alatt állnak. Finom egyensúly, kétségtelenül. Ámde, ha a püspökök rendelkeznek egy bizonyos önállósággal – és ez tény! – akkor helyi egyházaik önállósága ugyancsak jogos. A Zsinat világosan kimondja, hogy tiszteletben akarja tartani a helyi egyházak egyediségét.

> „Ennek a katolicitásnak a nevében az Egyház minden egyes része átadja sajátos ajándékait a többi résznek és az egész egyháznak. Így az egész is és minden egyes rész is gyarapszik minden tag kölcsönös önközlése által, egységben munkálkodva, hogy elérjék a teljességet" (LG 13).

Valóban, a Zsinat óta megnőtt a helyi egyházak jelentősége. Régebben erősen függtek a római hivatalok irányelveitől és felmentéseitől az egész ügyintézésben, még a mindennapi esetek megítélésénél is. Ma sokkal nagyobb az önállóságuk. A legtöbb ügyben maguk dönthetnek és cselekedhetnek. Így pl. a helyi püspök felmenthet egyes általános törvények alól, kivéve, ha ez a felmentés veszélyeztet egy már meglevő szerkezetet és beleütközik egy már törvényes eljárásba (87). Ez a szabály lehetővé teszi az általános érvényű törvény alkalmazását a helyi körülményekhez.

Ugyanakkor furcsa és meglepő, hogy a Kódex egyes központi hivataloknak az eddiginél nagyobb hatalmat ad a törvények értelmezésére. A Szentszék – Római Kongregáció néven ismert – végrehajtó hivatalainak hatalmában áll, hogy kiadjanak általános érvényű rendeleteket és rendelkezzenek a törvények alkalmazásával kapcsolatban. Semmilyen szerv sem bírálja felül rendelkezéseiket. Ezért a gyakorlatban előfordulhat, hogy egy központi parancs határozza meg a törvény értelmét, még olyan esetekben is, amikor a helyi püspök, esetleg több püspök is, más véleményt vall abban az ügyben (29–34).

Továbbá, sok dologban erősödött a centralizálás. Így pl. Rómába kell felterjeszteni a nem-szentségi házasság feloldásának minden kérvényét. A püspök nem ítélkezhet ebben az ügyben, bár jól ismeri a helyi körülményeket, esetleg magát az érdekelt személyt is (1142). Ugyancsak nagyon kevés lehetősége van a helyi egyházaknak arra, hogy alakítsák és kifejlesszék a saját liturgiájukat (838).

Ezzel eljutottunk a helyi egyházak és az egyetemes egyház kapcsolatának másik szempontjához. Beszélt a Zsinat – amint hallottuk – a részegyházak sajátságos ajándékairól, amelyek az egyetemes közösség gyarapodását szolgálják. Ez meg is történt, természetesen, az első századokban. Ahogy terjedt a keresztény örömhír hirdetése, új egyházak létesültek Szíriában, Görögországban, Egyiptomban, Olaszországban, Galliában és másutt. Mindegyik egyház kifejlesztette a saját életstílusát és az istentisztelet sajátságos rítusát. Ma ezt a folyamatot inkulturációnak vagy egyszerűbben az evangélium megtestesülésének mondjuk a különböző emberi kultúrákban. Az ilyen változatosság, tudjuk, nehézségeket hozott magával, de ugyanakkor az energia mérhetetlen forrásait tárta fel. Ki tagadhatná, hogy a keleti egyházak hagyományai

kimondhatatlanul gazdagítottak minket, nyugati kereszténveket? De ők is bőséges hasznot húztak Róma egyházának hitéből és bölcsességéből, legalább is az első évezred során! Ez a nagyszerű csere csak azért jöhetett létre, mert megvolt a különbözőség.

Ha Afrika, Ázsia és Oceánia fiatal egyházainak nem engedélyezzük, hogy kifejlesszék sajátságos hagyományaikat ma, nagyon kevéssel vagy semmivel sem gazdagíthatják a többi egyházakat holnap. Végülis, nemcsak a mi vesztességünk lesz, megsínyli ezt minden keresztény egyház és közösség.

Pál apostol így ír: „Maga a természet sóvárogva várja Isten fiainak megnyilvánulását" (Róm 8,19). Hasonlóan állíthatjuk; sok fiatal egyház sóvárogva várja annak lehetőségét, hogy kinyilváníthassa saját gazdagságát jogos hagyományai megteremtésével. Ha napjainkban létezik egy saját római rítus — egyéb történelmi tényezők mellett — azok nagylelkű megértésének is köszönhetjük, akik elsőként hozták az örömhírt Rómába és nem követelték meg, hogy az új közösség tegye magáévá a messzi keleti egyházak hagyományait és szokásait a legkisebb részletekig.

Amíg a Zsinat világosan értékelte ezt a nyíltságot, addig a Kódex rideg marad ebben a tárgyban. Persze, nem léteznek kifejezett tiltások, csak nagy a hallgatás. És nincsen nyitott ajtó. Magasztalja az egyformaságot, és szinte nem is említi a különbözőség színpompáját.

Mi lehet az oka az ilyen tartózkodásnak? A múlt tapasztalatai szolgáltatnak bizonyos alapot jogos aggodalmaknak. Nem egyszer megtörtént, hogy a különbözőség szakadáshoz vezetett. A kommunikáció modern eszközei mellett azonban, könnyebb megtartani és megvédeni egységünket a virágzó különbözőség közepette is.

A katolikus egyház nem lesz „minden népet szolgáló közösség", azaz nem lesz igazi világegyház, ha nem nyílik meg az összes népek hagyományai és kultúrái előtt. Emellett, a különbözőség ilyen tisztelete nagyon is hasznos lehet a keresztény egyházak egységéért folytatott küzdelmünkben. Ugyanis, ha meg is egyeznénk a lényeges hitágazatokban, a görögök nem lesznek képesek elfogadni római szokásainkat és az angol egyház sem lesz hajlandó feladni saját ősi tradícióit. Ha azonban azt látják, hogy a katolikus egyház tiszteli a jogos különbözőségeket, sőt még serkenti is azokat, akkor arra a következtetésre juthatnak, hogy jó és kívánatos társak vagyunk a nagyszerű cél megvalósítására, Krisztus Egyháza egységének helyreállítására.

Röviden: Ha nagylelkűen engedélyezzük a különbözőséget a katolikus egyházon belül, ezzel erőteljesen bizonyítjuk a nem-katolikus kereszténveknek, hogy őszintén szorgalmazzuk az egység ügyét.

Ladislas M. Örsy, S. J., From Vision to Legislation: From the Council to a Code of Laws. Marquette Un. Press, Milwaukee 1985.

MAGYAR A CISZTERCITA REND GENERÁLIS APÁTJA

A Ciszercita Rend nagykáptalanja 1985. szeptember 2-án P. Dr. Zakar Polikárpot választotta meg a Rend legfőbb apátjának. A választás nagy öröme és büszkesége a Zirci Konventnek és minden katolikus magyarnak.

Polikárp apátúr 1930. június 8-án született a dél-bácskai Ókéren (Zmajevo). Hamar megtanulja a község mindhárom nemzetiségének nyelvét: anyanyelvét, a németet és a szerbet. 1941-ben a bajai ciszercita gimnáziumba kerül. Kiváló tanuló, cserkész, kongreganista. 1948-ban érettségizik és lesz novícius Zircen. 1950-től Rómában végzi tanulmányait, de Svájcban szentelik pappá, 1955. szeptember 4-én. Az egyháztörténelem és az egyházjog kiváló szakembere. Tanár a S. Anselmón. A legfőbb rendi vezetésben kap beosztásokat, a Szerzetesi és a Szenttéavatási Kongregáció konzultora. Harmincöt római éve alatt sokan ismerték meg őt a Világegyházban. Szent Bernátnak egy fiatal, nagylátókörű és tetterős fia került a magas rendi tisztségbe. Legyen a Rend férfi és női ágának szerte a világon atyja, pásztora és tanítója! Lángoljon és világítson!

A „Szolgálat" örömmel köszönti Polikárp apáturat, Isten bőséges áldását kívánva Személyére és munkásságára.

R.

A KATOLIKUS EGYHÁZ LÁTHATÓ JELENLÉTE SVÉDORSZÁGBAN

Korábbi tájékoztatóban (Szolgálat 57. sz.) már fölvázoltam a katolikus egyház statisztikai helyzetét Svédországban. Emlékeztetőül csak annyit, hogy a lakosság kb. fél százaléka katolikus (kb. 120.000 van hozzánk beírva), és ennek a szórványi kisebbségnek a többsége külföldi bevándorló, vagy ezek leszármazottai. Nem „svédes" tehát katolikusnak lenni ebben az országban, ahol egy felmérés szerint a lakosság kb. 54. százaléka állítja, hogy nem hisz Istenben. Most néhány szempontból szeretném megvilágítani a fenti témát, anélkül hogy teljességre törekednék, vagy magánvéleményemet az egyedüli igaznak tartanám.

Az átlag svéd vallási ismeretei igen korlátozottak, annak ellenére, hogy a nagy többség meg van keresztelve és — lutheránusan — konfirmálva. Gyakorlatilag a svéd lutheránus államegyházat tekintik Jézus Krisztus Egyházának Svédországban. Az államegyháztól elkülönülő „szabad" egyházakat is elfogadják — közömbösen, vagy türelmesen. Ezek többségének is svédek a tagjai. A helyi katolikus egyházból az átlagember nem sokat lát. 35 plébánia van az egész országban, és a katolikusok jórésze a három legnagyobb városban (Stockholm, Göteborg, Malmö),vagy ezek környékén lakik, ahol az emberek úgyis egy bizonyos „jeltelen-névtelenség"-ben élnek. Kisebb városokban is

hasonló a helyzet – ha ugyan van látható katolikus templom. A közvetlen környezet kivételével nem sokan törődnek velünk. Mindjárt meg kell azonban említenem, hogy nagy segítőkészséggel is találkozunk, mind hivatalos, mind magán személyek részéről.

Katolikus napi vagy heti sajtó nincs, csak egy képes újság, kb. kéthetenként. Megjelenik néhány időszakos, köztük két ifjúsági folyóirat is. Példányszámuk igen korlátozott és nem kaphatók ott, ahol más újságok. Mégis eljutnak egy kis érdeklődő, nem katolikus csoporthoz. Ezen kívül néhány, főleg helyi rádióállomás közvetít, néha esetleg rendszeresen, katolikus műsort. Sőt még a TV-ben is előfordul egy-egy szentmise közvetítése, vagy pl. interjú. Mint híranyag, a Szentatya és bizonyos eseményekkel kapcsolatban más országok „rész-egyházai", valamint a helyi katolikus egyház is szerepelnek a TV-ben és az újságokban. Ezek azonban rendszerint hamar elveszítik „érdekességüket". Még mindig találkozhatunk bizonyos előítéletekkel, bár a közömbösség és az ismeretek hiánya az előítéleteket is kikezdi.

Szervezetileg – országos és helyi szinten – sok, pl. az ökumenikus mozgalomban veszünk részt. Szakértőink nyilatkoznak különböző, az egész társadalmat érintő kérdésekben. A katolikus egyház véleményét néha az állam is kikéri egyes dolgokban.

Mindezek ellenére a katolikus egyház a legtöbb ember számára igen távoli, homályos „fogalom". Bár Svédország évszázadokig katolikus volt, a legtöbb ember csak annyit lát egyházunkból, amennyit az egyes hívőknél tapasztal.

Svédország vallási „klímájához" tartozik, hogy a keresztelés, konfirmáció, esküvő és temetés, valamint – egy kisebbség számára – bizonyos ünnepek kivételével, a nagy többség nem jár templomba. Így „különleges" az, ha valaki „jár templomba". Sajnos, a bevándorolt katolikusok többsége és leszármazottjaik jórésze egy idő után átveszi az itt jellemző magatartást és egyáltalán nem él látható vallási életet. Az okok feltárása külön tanulmányt követelne. De szerintem ebben fontos szerepet játszik a jólét és a vallási életnek a szülőházában nem eléggé megalapozott „tömegszerű" gyakorlata. A vallásszabadság ellenére Svédországban a hit megvallása és igazi megélése komoly társadalmi áldozatokba kerül, és ezt az árat kevesen akarják megfizetni.

Híveink többsége mégis katolikusnak mondja magát. Tart egy-egy vallásos képet, tárgyat otthonában. Egyenes rákérdezésnél pedig nem ritka a védekezés: „azért imádkozom néha". A képeket, tárgyakat látják a svédek is. Azt is, hogy a legtöbb katolikusnak keresztelt ma úgy él, beszél, viselkedik, és sajnos sokszor úgy is gondolkozik, mint a „többi normális ember". A vallási életet élők többsége így van elfogadva a köztudatban: „hiszen a vallás mindenkinek magánügye egy szabad országban". Ezt lehet helyesen is érteni, de néha roszszabb, mint a vallásüldözés, mert teljes közönyhöz vezet.

Azt is megemlítem, hogy az állami szervek, a politikai és gazdasági élet irányítói, valamint sok művész és tudósító, újságíró stb. (vallások vezetősége)

tudatában vannak a svéd katolikus egyház jelenlétének és számolnak vele.

Legfontosabb szerepünk azonban a „kovász feladata". Egy kis csoport: püspökünk, a papok, a szerzetesek és apácák, valamint a mély lelkiéletet élő világiak sokszor észrevétlenül és földi sikerek nélkül, hatalmas és fontos munkát végeznek. Életükkel hirdetik az Evangéliumot. Svédország azt a benyomást kelti, hogy egy „kereszténytelen" kereszténység terjed a nép között, nem hiszik, hogy Jézus Krisztus Istenember. A katolikus egyház reményt nyújt mégis sok embernek, hogy van egy Igazság, amit garantál a Mindenható Szeretet. Így a katolikus egyház tudatalatti jelenléte mégis igen széleskörű; „az aratás sok, de a munkás kevés".

Úgy vélem, hogy a legközelebbi években sürgősen kell több evangelizálási irányelvet formailag és gyakorlatban megváltoztatnunk. Csak így marad a katolikus egyház látható jel Svédországban. Csak így töltheti be feladatát.

Ft. László Remenyik plébános
Sz. György R. K. Karlskoga
Svédország

MAGYAR SZÍV ÖRÖME KANADÁBAN

1985. október 5-e — a Szent Erzsébet templom felszentelésének napja — pirosbetűs nap Toronto magyar híveinek életében.

„Egyházközségünk fennállásának 57. évében — mondta egyik papunk — gazdag kínaiakat küldött nekünk az Úr, akik olyan nagy árat fizettek régi épületeinkért, hogy teljesen adósságmentesen új, tágas templomot, új plébániát és új ifjúsági központot építhettünk, olyan hatalmas udvarral, amely 120 autót is befogad."

Délután 5 órakor indult a menet a plébániáról a zsúfoltságig megtelt templom felé. A ministránsok serege után boldogan lépegettek a magyar lelkészek és papok Vancouverből, Hamiltonból, a kanadai Londonból, Torontóból, New Yorkból, a ferencesek Youngstownból, majd az angol és más nemzetiségű papi vendégek. Soraikat E. Carter, torontói bíboros és Irányi László, a külföldre szakadt magyarok püspöke zárta, a Szent Erzsébet énekkar és a hívő tömeg lelkes éneke fogadta.

Az új templomban Jaschkó atya, a torontói magyarok plébánosa, köszöntötte hálásan a híveket és vendégeket. Az egyházközség világi elnöke pedig köszönő szavakkal nyújtotta át a bíborosnak az ünnepi emlékplakettet.

Carter bíboros Szent Erzsébet és a magyar nép keresztútjáról szólt az evangélium után. Kiemelte: „A szenvedés és megpróbáltatás emberi út.... Gyötör ugyan, de errősít és megedz, mindenekfelett jobbá és megértőbbé tesz."

Ezután a bíboros érsek felszentelte a főoltárt. Irányi püspökünk pedig a templom hajójának négy keresztjét kente meg szent olajjal: „Adj, Uram, élő hitet szíveinkbe, hogy ezeket a falakat élettel – keresztény magyar élettel – tölthessük meg még hosszú évekig!"

Fölemelő volt a felajánlási körmenet, de méginkább az a látvány, amikor a hatalmas tömeg – fiatalok és öregek – mint egy parancsszóra hajtotta meg fejét a felmutatott szentségi Jézus, a hívek erőssége előtt. A magyar és a pápai himnusz harsogott az ünneplők ajkán. S a színes ablakokról rámosolygott hívő népünkre Szent István, Imre és László, a másik oldalról pedig Szent Gizella, Erzsébet és Margit. Közben pompáztak a tabernákulum mögötti mozaik aranysugarai, megrezzent a szőlőfürt és – a magyar buzamező álmával – ringott a buzakalász. Nem csoda tehát, hogy a szentmise után áradozott az egyik hívő: „Mintha valami pápai misén vettünk volna részt! Olyan szép volt a liturgia, a zúgó népének és a pompás orgonamuzsika."

A szertartás a templom bejáratánál elhelyezett emléktábla leleplezésével ért véget. Ezt követte az ünnepi díszvacsora.

A plébánia 600 személyes nagyterme és az ifjúsági központ Szent László-terme is zsúfoltságig megtelt. 1000 személyre főztek magyar szívvel és kitűnő magyaros ízekkel Torontó magyar asszonyai.

Jaschkó atya így üdvözölte az asztali társaságot: „Három ‚szerelem' él szívemben. ‚Szerelem' öregjeink iránt, akiknek hősies kezdeményezése tette lehetővé, hogy új templomot szentelhettünk. ‚Szerelem' a középkorúak iránt, mert munkájuk és áldozatkészségük hozta létre a templomot, egyházközséget és iskolát. ‚Szerelem' az ifjúság iránt, hiszen minden reményünk bennük él. Értük dolgozunk – megmaradásukért hitükben és magyarságukban –."

Irányi püspök úr is szóra emelkedett. Izajás szavait elemezte: „Azt mondja nektek az Isten, az Úr: Nézzétek, egy követ helyezek el Sionon, egy értékes szegletkövet, egy erős alapkövet. Aki hisz, nem inog meg!" Szavait a püspök imával zárta: „Isten, ki mindent átjársz láthatatlanul, és az emberi nem üdvözítésére mégis láthatóvá teszed hatalmad jeleit, dicsőítsd meg ezt a templomot és lakj benne isteni erőddel. Add, hogy mindazok, akik itt imára összejönnek, elnyerjék vigasztalásod jótéteményeit."

Az ünnep emlékké változott, de ami örvendetes, vasárnapi misehallgatóink száma 30–40 százalékkal emelkedett. Mise után alig akarnak hazavonulni a hívek a templom, plébánia és ifjúsági központ közötti térről. Hisz, olyan jó itt együtt lenni! Magyar iskolánk növendékeinek száma is gyarapodott. Tegnap az ifjúsági összejövetelen 30 új fiú, leány jelent meg. 32 új cserkész jelentkezett. Két cserkészcsapatunk és a ministránsok gárdája töretlen szorgalommal folytatja munkáját. A Nőszövetség is megrendezte havonkinti keddi karitatív összejövetelét, a „csigatészta készítést". Egyszóval: Az új templom felszentelésével felpezsdült az élet Toronto magyar katolikusaiban.

B. I.

LEVELEK A MISSZIÓBÓL

Óceánia

Bemutatkozásként csak annyit, hogy missziós középiskolánkban tanítok. Biológiai tanulmányútra vittük diákjainkat Euába. Útközben megkínoztak bennünket a hullámok. Sokan estek tengeri betegségbe, pedig utunk csak három órás volt. Keresztül haladtunk a Mély-Tongán. Ez a tengerfenék kb. 10 km. mély. Minden holmink vizes lett, mert a hullámok felcsaptak a hajóra. No, de végül is a 36 diák és 3 tanár megérkezett Euába. Itt egy teherautó fogadott bennünket. A tongai pap és a tisztelendô nővérek (rendtársaim) nagyon kedvesek voltak hozzánk. A „plébánián" kaptunk szállást. Egyemeletes öreg épületben. Bizony, rozoga. A lányokkal fenn helyezkedtem el az emeleten. Nem kényelmes ágyakban, csak úgy a szőnyegen. A lányok rendkívül élvezték, hogy a padló egy helyen lyukas. Levilágíthattak villanylámpáikkal a fiúkra. A szerényebbek nógattak: „Nővér, szóljon rájuk!" Azt persze mondani nem kell, hogy villany nem volt. Jól boldogultunk az elem- és viharlámpáinkkal. Kényelmünkhöz tartozott még egy udvari csap és kinti zuhany. A gyerekek azt élvezték legjobban, hogy csak akkor nem folyt a víz, amikor kellett volna.

Hogyan telt el a három napunk?

Napközben biológiai felfedezéseket tettünk a környéken. Talán a legizgalmasabb az volt, amikor kiszálltunk a folyópartra, hogy feltérképezzük a növényvilágát. A partot csak egy szakadékon át közelíthettük meg. A fiúk és az expedíciót vezető tanár (egy pap) úgy ereszkedtek le, mint a Tarzán. De én a lányokkal fennragadtam. Jót mulattak rajtunk a fiúk. A pap pedig utasított bennünket, hogy másutt nézzünk a növények után.

Este a gyerekekkel laboratóriumilag rendeztük leleteinket. Kb. 10-órakor kezdtem őket „ágyba" küldeni. Nagysokára lett csend. Az igazat megvallva egész éjjel nyugtalankodtak: egyiknek a feje, másiknak a hasa fájt, összevesztek és kibékültek, mindig találtak valami okot, hogy kimászkáljanak, le- vagy fölvilágítsanak a résen. Reggel kb. 4-kor a fiúk nagy kukorékolással ébresztettek. Egyszóval: élvezték a távollétet otthonuktól.

Az utolsó est emlékezetes marad: díszvacsora, tánc és kavaparti reggelig. (A kava itteni gyökérből készült ital, szertartásosan készítik elő és iszogatás közben társalognak.) Azt hiszem nem kell mondanom, hogy mindenki nagyon jól érezte magát.

Nemcsak biológiai tudásukban gyarapodtak diákjaink, élményekkel megrakodva, boldogan és egészségesen érkeztünk vissza az iskolába. Hála Istennek!

M. Zoya SMSM nővér
Box 13
Tonga Islands

— Pápua Újguinea, missziónk legnagyobb eseménye 1984-ben természetesen a Szentatya, II. János Pál látogatása volt. Kár, hogy a pápa csak két helyen tartott istentiszteletet a szervezők hibájából. Így a benszülöttek nagy része napokig gyalogolt, hogy megláthassa a Szentatyát, akiről olyan sok szépet hallottak, és részt vegyenek szentmiséjén. Mount Hagenben 150.000-en, Port Moresby-ben pedig 30.000-en jöttek össze, hogy elnyerjék a pápa áldását. Az is baj volt persze hogy csak két hónappal a pápa érkezése előtt értesültünk a nagy kegyelemről. Így a készület ideje is túl rövid volt. Mégis csak ez a röpke két hónap a megújhódást jelentette a hegyvidéki egyházmegyék számára. Mindenütt népmissziókat és lelkigyakorlatokat tartottunk. A Wabag püspökségben egy nagy (6 × 3 m) keresztet vittünk körbe a plébániákon és missziós állomásokon. Őszinte megtérés kísérte. Egyes ellenséges törzsek a megbékélés jeleként rakásra hordták íjaikat és nyilaikat, összetördelték és elégették őket. Végül a keresztet 4000 fiatal zarándokmenetben vitte Mount Hagenba a pápa fogadására. Útjuk három napig tartott.

Reméljük, hogy a Szentatya látogatásának gyümölcseit még sokáig élvezhetjük. Ő maga is, mint misszionárius jött közénk s beszédjében is aláhúzta Krisztus Urunk missziós parancsát és kihangsúlyozta az Egyház missziós küldetését.

*

Egyházmegyénk Lelkigyakorlatos Háza sajátságos. Tulajdonképpen utazó lelkigyakorlatos ház. Minden héten más településen tartunk kurzusokat, továbbképzést és lelkigyakorlatot.

Már egy éve működik nagyon eredményesen a Leányiskolánk. Itt a benszülött leányok általános műveltségi szintjét próbáljuk emelni és készítjük őket az életre. Az eredmények láttán, a kormány arra kérte a katolikus missziónkat, nyissunk sürgosen még egy iskolát a leányok és asszonyok képzésére. Mi megígértük. Lehet, hogy nem cselekedtünk bölcsen, mert kevés a személyzetünk és anyagi forrásaink is szükösek. Ennek ellenére már 1985-ben megkezdjük az iskola építését. Ha minden terv szerint megy, 1986-ban kezdenénk a tanítást is.

Msgr. Hermann Raich püspök
Wabag, Pápua Újguinea

Afrika

Springsben és Orange Free State-ben (Dél-Afrika) hollandok a missziós atyák. Nagyon szépen működnek. Hétköznap is sokan járnak itt templomba, de vasárnap tömve vannak templomaink.

Egyébként Dél-Afrikában mindenütt nagy a szegénység és éhség. Az is igaz, sok segélyt kap a lakosság. Talán még a szegénységnél is nagyobb baj a nagy bizonytalanság és félelem. Queenstownban megöltek egy szerzetes testvért. Néhány kiskorú volt a tettes. Egyik 17-éves fiút megfogták, most a börtönben állandóan jajveszékel és azt kiabálja, hogy a meggyilkolt szerzetes itt van. Udvarunk tele van néger asszonnyal. Itt töltik az éjszakáikat, hogy biztonságban lehessenek. De a falak sem nyújtanak nagy biztonságot. Ide is gyakran betörnek. Nincsenek tekintettel sem iskolára, sem kolostorra, bántják a feketéket és fehéreket.

Sr. Flóra Umlauf nővér
Mater Infirmorum, Box 291
5600 King-William's-Town
Republic of South Africa

Sietek megköszönni az adományt. A Jóisten fizesse meg! Mindjárt el is költöttem. Egy hangerősítőt vettem. Nagyon jó és sokat használjuk. Az ifjúsági előadásokon, az iskolánkban, de még a székesegyházban is jó szolgálatokat tesz.

Nyarunk elég hűvös volt. Gyorsan eltelt az iskolaszünet és kezdünk újra. Szerencsémre bokám elég jól gyógyult, így akár futballozhatok is diákjainkkal.

Sr. Magdolna S. Sp. S.
P. O. Box 2763, Accra
Ghana, West Africa

Dél-Amerika

Hálát adok az Úrnak, hogy tegnap betölthettem a 82-ik évemet. Ebből 64 évet a szent hivatásban (Szeretet Leányai nővér) és 51-et Brazíliában töltöttem.

Nagyon köszönöm jóságos adományukat. Bizony jól jön az itteni szegénységben és brazil télben (V—VIII). Öregjeink már dideregnek. A 40 fokos hőség után már csak 12 fok van. Igaz, nem szenvedünk szükséget. De a 90 öreg és nyomorék ápoltunknak mindig kell valamit vásárolnunk. Most, hogy szeretetházunk 6 km-re van a várostól, még nehezebb, mert a városiak sem segíthetnek annyit, mint előbb tették.

Nem sokat fogyasztunk. Naponta 1 kg kávé, heti egy zsák cukor és ugyanannyi rizs és két zsák bab... Öregjeink nem igen segíthetnek. 21-en tolókocsiban vannak.

Györgyike nővér
Asilo S. Vicente C. P. 125
19800 Assis E. S. P. Brasil

Leírom, hogyan találkozom én itt Piripában Urunkkal:

1. 1978-ban kerültem ebbe a misszióba. 1981-ben segítséget kaptam Mexikóból négy kedvesnővér személyében. Akkor még az itt lakók nem is tudták, mi a kedvesnővér. Ma már Rosa és Vitalina lefogadalmazott és további 8 leány belépett a zárdánkba. Istennek legyen hála. A polgármester unokája, Leonció szeminarista, Mario ez ősszel megy szemináriumba.

2. Többször látom, hogy valaki vagy egy egész család az utcán alszik újságpapírba takarózva. Jótevőimnek köszönve segítek rajtuk. Felismerem bennük Krisztust. Így láttam egy fáradt öreget a napokban. Megszólítottam. Elmondta, hogy — még tegnap — bejött a városba, hogy eladjon 6 régi literes üveget. Még 18 km-t kell gyalagolnia az őserdőn keresztül vályogházáig. Meleg kávéval kínáltam meg és egy ingemet odaadtam neki.

3. A betegekben is Jézusra találok. Így volt tegnap, amikor felkerestem a néger Dona Florindát. Orra és ajka már lerothadt. Elviselhetetlen bűz, förtelmes látvány. A betegek keneténck kiosztása után kifordítom zsebeimet: gyümölcsöt és egy kis pénzt hagyok itt orvosságra. Majd eszembe jut, hogy táskámban van egy tiszta zsebkendőm. 82-éves édesanyám készítette nekem, amikor misszióba indultam. Saját kezével hímezte bele kezdőbetűimet. Ezt is itthagyom Jézusnak ...

A Szolgálat minden kedves olvasójának a Krisztussal való találkozás sok hasonló örömét kívánom.

Padre Ladislao Klener
46270 Piripá, Bahia, Brasil

Ázsia

Lassan lábadozom. Orvosom szerint túl korán kiengedtek a kórházból. Kétszer is műtöttek. Az első rákos daganat volt. Az utóbbi két-három hónap alatt mást sem csinálok csak gyógyszert szedek. Életemben nem fogyasztottam ennyit. Most is öt fajtát kell bevennem naponta háromszor. Még jó, hogy gyomromhoz szabta az orvos.

A katolikus egyház kicsi Japánban, kb. 400.000 hívő, de óriási az iskola és a szociális intézményeink hálózata. Csak Tokióban 12 katolikus egyetemünk van. Hihetetlen mennyiségű a sajtótermékünk is. De ennél is szembetűnőbb a keresztények egyre növekvő erkölcsi tekintélye a nem-keresztények előtt. A múlt hónapokban adtam lelkigyakorlatot két japán női szerzetesrend tagjainak. Mindkettő a nagaszaki egyházmegyéből. Ott van az anyaházuk és noviciátusuk, öregotthonuk és aféle kis szanatóriumok az atombomba kései betegeinek. Valóságos kis város ...

Nyarunkat a katasztrófák kísérték: földrengés északon és nyugaton, itt délen meg egy erős forgószél döntött halomra 100 házat, lezuhant a repülőgép Oszakában (520 halott) ...

Japán a technikai újdonságok és haladás szerelmese. Már most a 21-ik században él és gondolkodik: robot, számítógép, az újabbnál elektromos eszközök, gépek ... Ezért akar mindenki egyetemre menni ...

Béki Gellért SJ
657 Nada-ku, Kobe-shi
Akamatsu-chó 3-1-21
657 Japan

Az idén két újmisést szentelt az Érsek Atya Rangguban, a misszióm központjában. A húsz együttmisézö papból csak hárman voltunk európaiak. Krump Tamás atya (pesti), a szomszéd plébános (holland) és „csekélységem" (kalocsai).

Imádkozom a jóltevőkért!

Mészáros Ferenc SVD
Ruteng/Flores/N. T. T.
Tromol pos 2.
Indonesia

KÖNYVSZEMLE

Walbert Bühlmann: W e l t k i r c h e . Neue Dimensionen — Modell für das Jahr 2001 (A világegyház. Új távlatok — Modell 2001-re). Styria, Graz—Wien—Köln 1984, 246 o.

A neves missziológus és pasztorálteológus könyve I. részében átfogó képet nyújt a katolikus egyház jelenlegi helyzetéről és szellemi áramlatairól a hat kontinensen.

Az első fejezet megadja az alaphangot. „Elérkeztünk a ‚harmadik egyházhoz': a harmadik világ és a harmadik évezred egyházához. Leegyszerűsítve azt mondhatjuk, hogy az első évezred az első, a keleti egyház jegyében folyt le: az első nyolc általános zsinaton az játszotta a vezető szerepet. A második évezredben egyértelmű a második, a nyugati egyház vezetése: az ő szelleme alakítja a középkort és a missziós kezdeményezéseket, az Újvilág felfedezése után. Minden arra mutat, hogy a harmadik évezredet a harmadik, a déli egyház vezeti. Meggyőződésem, hogy a jövőben az egész egyház részére a harmadik egyházból erednek a legfontosabb indítások és ihletek." Az előző kettő hatása nem tűnik el nyomtalanul, nem is szűnik meg, de tanulniuk kell a harmadik világ egyházaitól.

Három fejezet ismerteti a latin-amerikai, afrikai és ázsiai egyház fejlődését századunkban. Elnyerték önnállóságukat: a hívek száma megnövekedett, felismerték saját problémáikat és kézbe vették a megoldások útjait.

Ennek következtében megváltozott a viszonyuk az európai és észak-amerikai, „missziónáló egyházakhoz". Megnyilvánul ez történelmük megírásában. Azelőtt Európa állt még a többi földrész egyháztörténelmének központjában is. A leírások gyakran csak könyörületet akartak ébreszteni az olvasókban. Néhány éve ellenhangként megjelentek a missziókat kritizáló írások a harmadik világban. Ma látjuk, hogy kiegyensúlyozott, az egész valóságot feltáró tanulmányozásra van szükség. A missziós munka szükségét sem szabad kétségbe vonni. De legyen ez a béke szolgálata: testvéri, nem pedig függő viszony kialakítása, és épüljön kölcsönösségre. Misszionáriusok mindazok, akik tudatosan túllépnek a keresztény közösség határain és a Krisztustól távolesőknek, a „még nem" vagy „már nem" kereszténveknek viszik az evangéliumi értékeket Afrikában, Ázsiában vagy Európában (97 o.). A lelkipásztor ma már sehol sem elégedhet meg azzal, hogy pusztán meglevő híveit gondozza! Nyugat kereszténvei reményt meríthetnek a harmadik világ fiatal egyházainak próbálkozásaiból.

Az első rész utolsó fejezetében Bühlmann Assziszi Szent Ferencet, a modern időknek megfelelő, világtávlatokban gondolkodó és prófétai lelkű példaképet állítja az olvasók elé.

A II. részben az elmúlt 20 év tapasztalatait és fejlődési irányait vetíti ki a szerző a következő 20 évre. Ennek alapján fejti ki véleményét, hogy milyennek képzeli az egyházat az évezredfordulón. Vezérelve: figyeljük meg, hogy mi megy és mi ment végbe a harmadik világ egyházaiban, mert ezek határozzák meg a jövőben — pasztorális szempontból — az egész egyház életét.

A harmadik világ egyházai csak akkor gyakorolhatják a számuknak és fejlődésüknek megfelelő szerepet, ha helyet biztosítanak nekik az egyházi „hierarchiában". Más szóval: viszonylag még kevés kardinálisuk van, és kevesen dolgoznak a pápai diplomáciában. — Új modellt sürget a szerző az egyház szerkezetére is: legyen kevésbé centralizáló és adjon több hatalmat a földrészek püspökkari konferenciáinak. Ennek egyik módozata lehetne, hogy mindegyik kontinens élére állítsanak egy pátriárkát. Új alakot kapna a régi: jeruzsálemi, antiochiai, alexandriai, konstantinápolyi és római pátriárkátus. Tartson az egyház kontinentális zsinatokat. Adjon több szabadságot a liturgia alakításában, a teológiai rendszerek kidolgozásában, szolgálati papság formájá-

nak és feltételeinek (cölibátus, nők papsága stb.) meghatározásában. Végül: reformra szorul a római kúria. A pápai primátus érintetlen marad, csak a vezetési stílust kell biblikusabb és dogmatikusabb alapokra fektetni (205 o.).

Az egyház egységének ne csak vertikális eszközei legyenek. Jobban építsük ki a horizontális egységet is. Ennek érdekében a helyi egyházak lépjenek cserekapcsolatba anyagi, személyi és szellemi téren: ismerjék meg és használják föl a többi világrész által kidolgozott teológiákat, lelkipásztori tapasztalatokat és életstílusokat.

A könyv K. Rahner: „A jövő lelkipásztorkodásának távlatai" című tanulmányával zárul.

Bühlmann sok érdekes szempontot, adatot közöl. A könyv, főleg második fele, erősebb a kritika emlegetésében, mint a megoldások kidolgozásában. Az ismert mondás szerint: a szerző inkább a gázpedált nyomja, mint a féket húzza. Sok megjegyzése a futurológiába tartozik (Kirchenfuturologie, 196 o.), ahol nagy szerephez jut az egyén fantáziája.

Péteri András

Szabó Ferenc: S z a v a k f o r r á s a c s e n d . Válogatás Claudel, Valéry, Emmanuel költeményeiből. Róma 1985. 268 o.

P. Szabó három kedvenc költőjétől hoz könyvében szinte utánozhatatlan tartalmi és formai hűséggel műfordításokat. A Függelékben pedig saját élményvilágából olvashatunk néhány remeket. Ezeknél érződik példaképeinek hatása és befolyása anélkül, hogy utánzások lennének.

A csend az a közös forrás, melyből a három költő alkotó munkájában merít, bár mindegyik mást ért a teremtő csend alatt.

Claudel sokat gondolkozott azon, honnan fakad költői alkotása, hisz költészetének nem volt előkészítője, elődje a francia irodalomban. Megvallja, hogy inspirációja, ihlete olyan mélységekből tör fel elemi erővel, melyeket maga sem ismer: „Inkább követem tollamat, mint irányítom." „Mi más a költészet, — írja Gide-nek 1905-ben Kínából, mikor Partage de Midi (Déli osztozás) c. művét befejezte — mint kiáltás és odakiáltás, felsorolás és hálaadás, mint az ifjak éneke a tüzes kemencében, mint Assziszi szent Ferenc naphimnusza? De még több: az alkotó, a költői szó egyik mimikája, megismétlése annak a „Legyen"-nek, mely mindent teremtett."

A csend Claudelnél az örökkévalóság és az idő kapcsolódása, a lét szíve, amit az irodalom memóriának, animának vagy mnémosyne-nek is nevez. A művészetet tehát lehetetlen elválasztani Claudelnél a vallástól, a hittől.

Valéry számára a csend drága útitárs; az a legfőbb szál, mely a világhoz fűzi; a nagy, hallgató béke, ahol a reményt hallja; az éj édessége; a titokzatos éjszaka sötét kincse, melyet nem világít meg semmi napfény, de amelyen — mint a telihold egy fekete tó vizében — Én-je tükröződik. Ugyan nem a költő „külsőleges, lírai vagy romantikus Én-je, hanem az a meztelen, mintegy metafizikai Én, amely nem hús, nem érzékenység, nem ideg és nem személyiség, hanem ismeret, egyszerűség, tudat és mély állandóság, — magának a létnek a hangja." Ezt az Én-t kutatja Valéry a csendben, — a forrásban. Ez az Én az, amely a lehető legrövidebb úton vezethetné Istenhez, de sorsa — mint egy ráerőszakolt, görbe pálya, vagy belényomott és rákényszerített erő — megakadályozza ezt. Valéry nem tudja áttörni Én-je bűvös körét, csak sejti, hogy a szeretet lehet az az egyetemes gravitáció, mely valóban a legrövidebb úton vezet Istenhez: az igazi Másikhoz. De önmagán kívül egy másikat elfogadni számára annyi, mint önmagát kiszolgáltatni, egy másikat bálványozni.

Pierre Emmanuel szerint a költészet éppúgy a figyelem aktusa, mint az imádság. A költő felkészíti, betájolja lelkét — mint az elmélkedő — a csend meghallgatására. A csend és a csendben hallgató költő között kapcsolat jön létre: szeretet. A teremtő, költői szó ennek a csendnek a konkretizálása, sűrített lényege.

Úgy látszik P. Szabó élete delelőjén mélyen átélte Claudel Kantáta három hangra c. remekművét, melyet a nagy francia költő és író először ezen a címen jelentetett meg: Ez az óra a Tavasz és a Nyár között. „Ez az az éjszaka, amikor a nap megáll, mikor a természet elérkezve a teljes kibontakozáshoz, ünnepélyes várakozásban marad." Az örök boldogság képét nyújtja ez az óra. „Minden elmúlik, igaz, de csak azért, hogy minden évben visszatérjen ugyanahhoz az eksztázisponthoz." — A Déli osztozásban megrendülve olvashatjuk Claudel életének drámáját. A Partage de Midi azt a vakító fényt idézi fel Claudel életében, amikor szíve könyörtelen vizsgálatában — mint szent Pál — megismeri önmagát. Jelentheti azonban az éjfél legsötétebb óráját is, melyben a halál a boldogtalanul szeretőket egyesíti vagy szétválasztja. Claudel mély teológiai meglátása, hogy itt torkolik bele a bűnös rossz az Isten elrejtett üdvözítő tervébe.

Valéry Tengerparti temető-je és Egy kígyó vázlata c. műve a lét és nem-lét dialektikáját mutatja be többértelmű képekkel. Talán csak az képes élvezni a különös költői képeket, aki megélte a Földközi-tengerpart azúr egét és vizét, a kék hullámokon játszó szellők kiszámíthatatlan játékát a fehér habokkal.

Közel érzi magát a magyar olvasó Pierre Emmanuelhez, mert felfedezheti vele együtt verseiben a Jelenlétet, a másikat és a Másikat: „Kitépem tüdőm, hogy Neved kicsikarjam, / Te, akit mindig megnevezlek, még ha Nem-et mondok is, / Teljesen Távoli, titokzatos Megfoghatatlan."

Emmanuel verseihez és ihletéhez áll közel P. Szabó is, mikor kiheztartozásáról ír: „Ami csupán kettőnk titka / ami mélyemben béke álma / ami lelkemben élet lángja / ami testemben halál hamva / mind Hozzád tartozik — / végül mi marad enyém? / Te vagy — ez nekem elég / mindent Tőled kaptam / Belőled jöttem és Beléd / veszítem tűnő életem / így önmagamat újra meglelem."

Kívánjuk, hogy az Őszi napéjegyenlőség legyen a további gyümölcsérés és aratás boldog, termékeny időszaka!

Németh József

Carlo Carretto: A t y á m , r e á d b í z o m m a g a m , Bécs 1985, 167 o.

Pierre Imberdis — Xavier Perrin: V a l l o m á s o k , v é l e m é n y e k , v á l a s z o k , Bécs 1985, 263 o.

Mindkét könyv az OMC kiadónál jelent meg és elmélkedésre szólítja fel az olvasót.

C a r r e t t ó t nem kell bemutatni. Könyvei egy ember belső életének gazdagságáról regélnek és reményt sugároznak fiatalba és idősbe egyaránt.

Áll ez a most megjelent füzetre is, amit Carretto végrendeletnek szánt.

Mondanivalóját két fejezetre osztotta.

Az első rész címe: Isten az én Atyám. Üzenetet közvetít az ember jövőjéről és választ tartalmaz az élet nagy kérdéseire.

A második rész biztosít: Ha Isten az Atyám, akkor én gyermeke vagyok. Vezet, hogy megértsük, mit jelent Isten gyermekének lenni. Krisztushoz jutunk el, s földereng lelkünkben: A mi életünk Krisztus követése!

Carretto apró lépésekkel segít előre, mint az anya járni tanuló fiát. Elvárja, hogy meg-megálljunk, lélegzetet vegyünk, elgondolkodjunk: kilépve magunkból magunkba nézzünk! Nem száll a felhőkbe a szerző, minket sem irányít oda. De úgy jár a földön, hogy előre néz, és látja azt a jövőt, amit Isten tart kezében. Ezért nem szabad átolvasni ezt a könyvet, át kell imádkozni!

P. I m b e r d i s és X. P e r r i n könyve rövid vallomásokból, véleményekből és válaszokból készít füzért. Nem ígér szenzációt, de abban viszont segíteni szeretne, hogy gondolkodjunk, elmélkedjünk. Az sem lényeges, kinek a mondásáról van szó. Engedjük, hogy maga a gondolat ragadjon magával.

A vallomások csokorba fonódnak egy-egy téma köré. Ilyenek: a szerelem, remény, igazságosság, a lényeg, csend, szabadság, igazság és élet.

Földhözragadt valóságok? Inkább örök emberi és éppen ezért keresztény valóságok!

Hova vezet minket a könyv? Talán rádöbbent: „Jól csak a szívével lát az ember. Ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan" (20. o). Az sem kizárt, hogy üzenete: „Az imádság a szeretet viharának kitett szerény kis virág" (147. o). Vagy inkább bátorít: „Barátom, ha szereted az életet, járd csak utadat... Mindig találsz majd olyan talajt, ahol szeretni lehet" (262. o).

Találja meg a kiadványban az olvasó azt, amit éppen neki üzen a Lélek!

Baranyi Imre

Lelkigyakorlatos segédkönyv. Szerkesztette: **Békési István SJ, Miklósházy Attila SJ, Nemesszeghy Ervin SJ, Sajgó Szabolcs SJ, Teleki Béla SJ** — OMC, Bécs 1985.

Szokatlan műfajú könyvet ad a Kiadó a mélyebb lelkiségre törekvő hivők — papok és világiak — kezébe. A mindenütt újraéledő lelkigyakorlatos mozgalom igényeinek akar vele megfelelni. Reméljük, a nagy gonddal és szakértelemmel összeállított Segédkönyv el fogja érni célját. — A lelkigyakorlat olyan imádságformák együttese, melyekkel Istennel való szeretetkapcsolatunkat akarjuk erősíteni. Ezekre az imádságformákra nézve ad tanácsokat a bevezető (Nemesszeghy Ervin). Mind a sajátosan szentignáci-lelkigyakorlatos, mind az általános keresztény ima „iskoláját" nyújtja. (Mi a lelkigyakorlat? Hogyan imádkozzunk? A lelki megmozdulások tudatosítása. Kiegészítő gyakorlatok az elmélkedő imához. A szentignáci lelkigyakorlatok néhány sajátossága. A lelkivezető. A lelkigyakorlatok kezdeténél.)

Első részként egy harmincnapos lelkigyakorlat vázlatát kapjuk (Nemesszeghy Ervin). A témában naponként lép előre a szerző. A napi anyag beosztása: Mottó a Szentírásból — Idézet a II. Vatikáni Zsinatból és a Lelkigyakorlatos Könyvből — Megjegyzések (időszerű eligazítás, a „napi kegyelem" bemutatása) — Minden napra 4—4 elmélkedés 3—3 rövid pontban — Más imaszövegek és olvasmányok; a Szentírásból, íróktól, költőktől vett idézetek. — Második Rész: Lelkigyakorlatok világi hivőknek: Hétvégi —, Háromnapos —, Fiataloknak —, Házasoknak —, Időseknek. (Szerzők: Sajgó Szabolcs és Teleki Béla.) A rövid vázlatokat az Első Rész vázlatainak mintájára állították össze. — Harmadik Rész: Lelkigyakorlatok papok, nővérek, szerzetesek számára. Ötnapos, nővéreknek (Teleki Béla), Hatnapos, papoknak (Békési István), Nyolcnapos, nővéreknek (Békési István), Nyolcnapos szerzeteseknek (Miklósházy Attila).

A Segédkönyvet olyanok számára írták, akik maguk is meg szeretnék tanulni a lelkigyakorlat-adás mesterségét, de olyanoknak is, akik vezető nélkül, egymagukban szeretnének lelkigyakorlatot végezni. — A könyv méltatója nehéz helyzetben van: egy könyvet elolvasás alapján lehet minősíteni. Csakhogy ez a könyv (talán a Bevezető kivételével) nem olvasásra, hanem feldolgozásra való. Annyi azonban így is állítható, hogy korszerű, színvonalas gondolatokat kapunk, a felépítés mindig világos, céltudatos. Értékes ajándék a külön megadott anyagtár a prózai és lírai irodalom kincseiből. (Newman, Ágoston, K. Rahner, Prohászka, Szent-Györgyi Albert, Quoist; Pilinszky, Weöres, Juhász Gyula, Tóth Árpád, Nemes Nagy Ágnes, Sík Sándor — és mások.) A II. Vatikáni Zsinat oly időszerű megismertetését is jól szolgálják a zsinati idézetek. — Az adventi és nagyböjti triduumok vezetőinek is segítséget adhat az anyag, kiváltképpen a II. rész De szögezzük le, hogy a „tríduum" nem „szentignáci" lelkigyakorlat. Ez ugyanis még az öt napig tartó, intenzív, magányban töltött lelki munkára is alig sűríthető össze, és elképzelhetetlen avatott lelkiatya közreműködése nélkül.

Tárnok János

HALOTTAINK

Jánoshegyi József kisegítő lelkész, július 31-én Madarason; tem. Dúsnokon (61,36)

Dobos Jenő SchP aug. 12-én Kecskeméten (55,37,31)

Hets János Aurelián OSB aug. 12-én São Paulóban (Brazília), Szt. Gellért perjelségben (73,53,47)

Balázs Dezső szentszéki tanácsos, ny. pléb. aug. 17-én; tem. aug. 19-én Besztercén (79,56)

Dormán Kálmán c. esp. pléb. aug. 20-án Söjtörön; tem. aug. 27-én a zalaegerszegi új temetőben (76,52)

Kopasz János ny. garai pléb., érseki tanácsos aug. 22-én (72,49)

Hain András Donát OFM szept. 6-án; tem. szept. 11-én Szombathelyen (76)

Dr. Heckenast György Kolos OSB szept. 6-án Pannonhalmán; tem. szept. 11-én Győrött (85,70,63)

Németh Antal Grácián OCD szept. 11-én; tem. szept. 14-én Vámosszabadin (76,57,49)

Solymár István Ferenc OFMCap németkér-hardi pléb., szept. 13-án Szekszárdon; tem. szept. 24-én Németkér-Hardon (65,41)

Gyarmati Ervin Edvárd tüskevári pléb. szept. 14-én (41,17)

Dr. Döme János érs. tanácsos, ny. lelkész szept. 19-én; tem. Esztergomszentgyörgymezőn (70,47)

Dr. Fodor Antal ny. nyírcsaholyi gör. kat. esperes, paróchus; tem. Hajdúdorogon (79,54)

Csajkás Antal gombosi pléb.; tem. szept. 18-án Gomboson (74,49)

Juhász Ferenc ny. esperes, pléb. szept. 24-én Pazinokon; tem. okt. 2-án Érsekújváron (95,73)

Mozner László pk. tanácsos, pénzesgyőri pléb. szept. 28-án; tem. okt. 7-én Veszprémben (80,58)

Rozmán Ferenc ny. téti esperes-pléb., gyémántmisés, szept. 29-én Bőben; tem. okt. 2-án Egyházasfalun (86,63)

Szekulity István gyémántmisés, ny. lelkész szept. 29-én; tem. okt. 7-én Székesfehérváron (84,60)

Krix István c. apát, bácsalmási pléb. Budapesten; tem. okt. 8-án Vaskúton (67,42)

Kalácska József lelkész, okt. 5-én; tem. okt. 12-én Bernecebarátiban (67,43)

Dora Antal decsi és őcsényi lelkész okt. 8-án; tem. okt. 16-án Szekszárdon (55,30)

Bertók János érd. esperes, ny. pléb. okt. 10-én Székesfehérváron; tem. okt. 18-án Őrhalomban (76,50)

P. Kerkai György SJ okt. 12-én; tem. 18-án Pannonhalmán (79,42,51)
Balyi János kiérd. esperes, ny. pléb. okt. 12-én; tem. Székesfehérváron (84,61)
Horváth József tb. kanonok, c. esperes, pléb. okt. 15-én Veszprémben; tem. okt. 21-én Vörösberényben (76,52)
Gergely Antal tb. esperes, regölyi pléb. okt. 17-én; tem. okt. 25-én Regölyben (73,48)
Baranyi Sándor ny. pléb. okt. 21-én Szolnokon; tem. okt. 25-én Jászberényben (76,51)
Dunamenti Miklós Kristóf OFM v. várdombi h. pléb. okt. 31-én Mohácson (59,27)
Körtvélyessy Miklós ny. pléb. nov. 1-én Szikszón (74,44)
Erdélyi Lajos tb. esp., volt szakályi pléb. nov. 2-án a székesfehérvári Papi Otthonban; tem. Regölyben (81,56)
Bányász Károly m. lelkész nov. 13-án; tem. Münster/Hiltrup-ban (NSZK). (68,43)

Elhunyt paptestvéreinket foglaljuk mementóinkba!

+

DR. PETÉNYI KÁROLY
(1917—1985)

Váci polgári családban született 1917-ben. Iskoláit is ott, a püspöki székvárosban végezte, a gimnáziumot a piarista atyáknál. Hosszú éveken át hűségesen ministrált reggelenként az irgalmas nővérek kápolnájában. Mintadiáknak számított, tanárai büszkék voltak rá, és előttünk a gimnáziumban tekintély volt. Miután kitüntetéssel leérettségizett, Dr. Hanauer István megyéspüspök szívesen küldte Innsbruckba teológiai tanulmányokra. A szépen induló karriert számos akadály gátolta kifejlődésében. Ausztria náci megszállása után az innsbrucki teológiai kar kivándorolni kényszerült és a svájci Sittenbe került át. A fiatal kispap egészségét megviselte már kezdetben Innsbruck éghajlata, panaszai fokozódásával eljött Sittenből és végül Budapesten nyerte el a teológiai doktorátust a Pázmány Péter Tudományegyetemen. Vágyálma mindvégig a tudományos pályafutás maradt. Teológiából elsősorban az erkölcstan érdekelte. Gyengült egészsége következtében soha nem érhette el vágyainak beteljesülését, hanem mindvégig a lelkipásztori beosztás maradt számára mint működési terület. A Váci egyházmegyében több helyen káplán és hitoktató, végül plébános a nógrádmegyei Borsosberény községben. Nagy áldozatossággal végezte munkáját. Járta kerékpáron a három község határát és helyt állt a nehéznek számító években. Édesanyja halála után szánta rá magát, hogy a bécsi főegyházmegyébe jön át szolgálattételre. Saját bevallása szerint Bécs rokonszenvesebb lett volna számára már a studium megkezdésekor, mint Innsbruck. Bécsben kisegítő lelkészi beosztásban működött, utoljára Wien 2, St. Johann Nepomuk plébánián, ahol főleg a gyóntatószékben keresték fel őszinte bizalommal a hívek. Megtartotta a teológiai érdeklődését és az írás művelésének szeretetét. Lelkes Károly írói névvel több magyarnyelvű füzetet, prédikációs vázlatot jelentetett meg önköltségén és küldte a Caritas útján magyar paptestvéreinek és a híveknek. Német nyelven megjelent szép könyve Aurelius Augustinus und die Moderne mesteri képet rajzol az egyházatya ifjúkori éveiről. Igen tanulságos korrajzot nyújt Ágoston hazájáról és az akkori római közviszonyokról. Innen kiindulva boncolgatja korunk fiataljainak a szerelmi élet területén jelentkező problémáit és a házasság előtti együttélés kérdését, ahogyan ezt a tapasztalt lelkivezető láthatja. Szívesen és szépen írt: így tudta el-

mondani szívének bőségéből, amit az élete vége felé lassan elhatalmasodó beszédhibája nem engedett elmondani a szószék magaslatáról. Vérkeringési zavarok és cukorbaj következtében 1983-ban térd alatt amputálták a bal lábát. Nagy akaraterővel és aszketikus készséggel fogadta és viselte az operáció minden megpróbáltatását. Bízott mindvégig a Gondviselésben és saját magában. Jobboldalára teljesen bénultan, némaságra kárhoztatva megadással viselte a sorsát a bécsi Rudolfspital betegszobájában. Értett minden szót, de csak annyira tudott életjelt adni magáról, hogy igenlő válasz esetén gyöngén megszorította erőtlenül mozgó baljával annak a kezét, aki beszélt hozzá. Buzgó áhítattal fogadta a betegek szentségét, mindenkor megnyugtatta az imádság, a latinul elmondott imák láthatólag külön is szívéhez szólottak. Magyarországról hozzá Bécsbe feljött rokonsága vigasztaló enyhülést hozott. Testvérei és hozzátartozói jelentették neki azt a világot, ahonnan elindult, és a várost, ahová haló porában visszatérni kívánt. Vácott az alsóvárosi temetőben helyezték örök nyugovóra, 1985. március 13-án az édesanyja mellé. A magyar papok évi rekollekcióján március 19-én fájdalommal vettük tudomásul, hogy az évben üresen maradt megszokott helye. Hagyatékából kapott szép könyve Szent Ágostonról a könyvespolcunkon emlékeztet majd arra, hogy imádságos megemlékezésünkbe foglaljuk őt, mint kedves paptársunkat, magányba szakadt élete pedig elgondolkoztasson arról, mennyire osztozunk Urunk sorsában, amelyet elfogadott halála előtt a Getszemáni kertben vívott agóniája során.

L. Gy.

KÓDER BÉLA SJ
(1901—1985)

Ez év febr. 1-én ünnepelte Kóder testvér 50 éves szerzetesi jubileumát. Azon a napon már nem érezte jól magát. Megállapodtunk, hogy kivizsgálásra kórházba fog vonulni. Az Úr azonban másként határozott.

Tíz nap múlva, febr. 10-én, vasárnap a budai ferencesek templomában, szentmise közben szólította őt magához a Mindenható, kinek életében oly hűséges és külsők számára is oly vonzó módon szolgált. Mert Fr. Kóder Béla, a mi Béla bácsink, mosolygó szolgája volt Istennek. Akár, mint embert, akár, mint keresztényt, akár, mint szerzetest tekintjük, a sokoldalúság és derűs szolgálatkészség jellemezte.

1901. szept. 5-én a budapesti Angyalföldön látott napvilágot. Fiatal korától fogva vonzódott az egyház dolgaihoz. Működött a kőbányai Sz. László plébánia Jézus Szíve- és Oltáregyesületében, majd a Rottenbiller utcai Katolikus Legényegyletben, s végül a jezsuiták vezette Horánszky utcai Mária Kongregációban. Érthető, hogy ilyen vallásos ihletésű környezetben, egy Mária-Besnyő-i zarándoklat alkalmával kivirágzott lelkében a jezsuita szerzetesi hivatás gondolata. Meggyőződése szerint a Szűzanya ajándéka volt.

Először 1923-ban jelentkezett felvételre, de gyenge egészsége miatt eltanácsolták. Csak tíz évre rá érlelődött ki benne újólag a lappangó szerzetesi hivatás.

1935. febr. 1-én kezdte meg noviciátusát. Hivatása attól kezdve zökkenőmentesen bontakozott ki, különféle beosztásban bizonyítva készséges szeretetét Isten, rendtársai és minden ember iránt, aki hozzá fordult. Sokoldalúsága tette lehetővé, hogy a rendi nyomdában, a könyvkötészetben, lakatos műhelyben, autójavító garázsban, a portán, ebédlőben s végül a kalocsai Csillagdán, mint műszerész, órás, fotós és meteorológiai megfigyelő értékesíthette szaktudását, lelkes ügyszeretetét. Mindig mosolygósan, derűsen és szolgálatkészen végezte feladatait.

A szerzetesek szétszóratása idején előbb az Elektromos Készülékek és Műszerek Gyárában dolgozott, mint műszerész. Itt letette az elektromos műszerészi szakvizsgát is. 1954-ben munkahelyet változtatott; nyugdíjba vonulásáig az Irodagép Vállalat megbecsült dolgozója volt.

Ezt a sokoldalú embert sok minden emberi vonatkozás érdekelte. Belépett a Természetjárók Egyesületébe, majd a Solidaritás sportkörbe. Tagja volt a P. Kollár irányítása alatt álló templomi énekkarnak a Szent Kereszt Plébánián. Kapcsolatot tartott régi kongreganista barátaival. Már fiatal korában is vonzódott a vak és csökkentlátóképességű emberekhez. Ezt a vonzalmát idős korában is kielégíthette, mert az említett énekkarnak öt ilyen tagja volt, akikhez megkülönböztetett barátság fűzte.

1981-ben, 80 éves korában írt rövid életbeszámolójának ezt a címet adta: „Per Mariam ad Jesum" — Mária által Jézushoz. A kis életrajz végén tartózkodó szemérmetességgel vallja: „Ide tartoznak még a Mária kegyhelyekre történt zarándoklatok. Ezeket annak idején szintén Mária Kongregációnk rendezte és a szétszóratás után ismét bekapcsolódtam ezekbe. Itt említem meg, hogy azt, amit mennyei Édesanyámtól kaptam, soha meghálálni nem tudom."

Kedves testvérünket egy nappal a lourdesi Szűzanya megjelenésének ünnepe előtt szólította el az Úr. Reméljük, hogy Ő, akiről élete vezérszavát vette elvezette Urunk és Királyunk boldogító színelátására, a teljes Szentháromság örök fényességébe.

M. I.

MAGYAR ISTVÁN
(1897—1985)

Értékes papi élet végét jelezte 1985. március 7-én a pécsegyházmegyei Magyarszék templomának lélekharangja. Itt élte utolsó éveit Magyar István c. apát, nyugalmazott plébános, jólelkű gondozója házában. Utolsó éveiben az érelmeszesedés keresztjét viselte. Már nem misézhetett. A reá jellemző egyenes tartással, korát meghazudtoló fürgeséggel azért eljárt a misékre, hogy együtt áldozhasson volt híveivel. Mindenkihez szívélyes volt, mosolyát élete utolsó heteiben is megőrizte.

A betegek szentségét ismételten felvette. Otthonában, Istennel megbékélt arccal hunyta le szemét, egyik szentáldozása után, hogy a mennyei hazában számot adjon Mesterének hosszú papi munkásságáról.

Paptestvérünk Bikalon született 1897-ben. Édesapja kántortanító volt. Szüleitől örökölte mély hitét, az ifjúsággal és a szegényekkel való foglalkozás szeretetét. 1920-ban, mindjárt pappá szentelése után, Budapestre kerül hittanárnak. 1922-ben Szigetváron, 1924-től Pécsett hittanár. Itt főleg az ipari tanulók vallásos nevelésén fáradozik. 1933-tól a budapesti Szent Imre Kollégium prefektusa: eredményesen dolgozik az egyetemisták körében. 1945-ben a pécsi Budai Külvárosi Plébánia vezetését bízza rá főpásztora. Mindent újjászervez: az Asszony Szövetséget, a Rózsafüzér Társulatot, a Credót. Munkásifjú cserkészcsapatot alapít. Szülők Szövetségét, Szent Vince Egyesületet és ministráns-gárdát hív életre. Népkonyhát nyit a háború utáni nyomorúság enyhítésére. 1948-ban az egyházközségi napközi otthon részére házat vásáról. 1949-ben c. apáti kitüntetést kap.

1964-ben helyettes plébánosként Magyarszékre kerül. 1970-ben itt mondja el hálaadó aranymiséjét. 1972-ben megrokkant egészséggel lesz a pécsi Havihegy templomának lelkésze. 1980-ban visszatér volt híveihez Magyarszékre, ahol öt éven át gondozzák, haláláig. Temetését Cserháti József megyéspüspök végezte, nagyszámú paptestvére és volt hívei részvételével. A pécsi Szent Mihály kápolna kriptájában várja teste a feltámadást. Istenünk legyen örök jutalma!

Lónay Ödön

P. SZŐCS ALBERT DÉNES O. F. M.
(1905—1985)

Június elsején kaptuk a szomorú hírt, hogy az erdélyi Szent István Ferences Rendtartomány amerikai kusztódiájának nesztora, szeretett rendi testvérünk, Szőcs Dénes megtért teremtő Istenéhez.

Dénes Atya 1905. október 31-én született Székelyudvarhelyen. Már középiskolás korában felvételét kérte az erdélyi ferences rendtartományba. Középiskoláját az ötödik osztályig bezárólag a ferencesek székelyudvarhelyi papnevelő intézetében végezte. Az újoncév elvégzése után, 1923-ban tett egyszerű fogadalmat. A gimnázium felsőbb osztályait és a filozófiai kurzust a rend csíksomlyói kollégiumában fejezte be. Vajdahunyadon végezte a teológiát. 1929. június 29-én szentelte pappá Erdély nagy lelki vezére, Majláth Gusztáv Károly gyulafehérvári megyéspüspök.

Kolozsvárra került, ahol alkalma nyílt nagy szónoki tehetsége kibontakoztatására. Elkezdte népmissziós tevékenységét. A harmincas évek első felében az erdélyi egyházmegye majdnem minden nagyobb egyházközségében tartott nagysikerű népmissziót. Rábízták a kolozsvári ferences nyomdában működő szerzetestestvérek lelki vezetését is. Lelkeket formáló kezéből kiváló szerzetestestvérek kerültek ki, mind a ferences név, mind a kolozsvári nyomda díszére.

1936-ban a híres csíksomlyói búcsújáróhely és kolostor vezetését bízták rá. Csíksomlyói gvardiánnak lenni — ráadásul ilyen fiatalon! — nagy méltóságot jelentett a katolikus székelység szemében. Dénes atya száz százalékig megfelelt a belé vetett bizalomnak. Ezrek és ezrek részesülhettek papi buzgóságának áldásaiban, lelkükbe szívhatták lángoló szentbeszédeinek éltető szent tüzét. Mennyi bánatos léleknek szerzett ott is vigasztaló kegyelmet, Szűz Máriának, a Szomorúak Vigasztalójának közbenjáró imája által! Az ő házfőnöksége idején tartották az Ezer Székely Lányok Napját, melynek gyakran volt szervezője és megbecsült szónoka.

Szőcs Dénes erősítő lelki vezére volt népének. Az akkori feszült politikai helyzetben börtönbe vetették, majd áttették a határon. Így került 1939-ben Magyarországra. 1940-ben tért vissza Erdélybe. Újra ő lett a csíksomlyói gvardián. Ezek az évek jelentették Dénes atya számára élete legboldogabb idejét. Soha olyan virágzó élet nem volt a csíksomlyói kegyhelyen, mint akkor.

1944-ben tábori lelkész lett. Egy kórházvonattal került angol fogságba. Erdélybe nem mehetett vissza. 1948-ban előljárói az Egyesült Államokba küldték. Semmi sem tudta megtörni igazi papi lelkét. Beállt a magyar lelkipásztorkodásba, tüzes lelkülettel dolgozva Istenért és a magyarságért. Első állomáshelye a connecticuti Fairfield volt, majd a pennsylvániai Farrell magyarjainak a papja lett. Itt rövid időn belül szép templomot épített. 1961-ben visszakerült Fairfieldre, ahol 24 éven át, haláláig működött. Ez idő alatt majdnem megkétszereződött a hívek száma. Igazi pásztora volt a jó nyájnak. Szelíd, megértő, derűs, igazi ferences lelkületével mindenkit magához tudott ölelni. Az időközben megszűnt bridgeporti Szent István egyházközség híveinek nagyrészét átvette. Békéltető egyéniségének erejével sikerült begyógyítania a megszűnés okozta sebeket.

Közben hat éven át viselte az Amerikába szakadt erdélyi ferencesek előljárói tisztét. Ünnepi szónoki szerepléseivel sok magyar egyházközségben gyújtogatta a hitet és erősítette a kitartást.

Temetése június 5-én volt Fairfielden. A szertartást a bridgeporti püspök, Walter Curtis végezte, a rendtársak, paptestvérek és számos híve részvételével.

Eltávozása fájó hiányt jelent. Úgy vagyunk, mint Joppe kis keresztény közössége, akik legnagyobb jótevőjüket veszítették el Tabitában. Amikor Szent Péter apostol hozzájuk érkezett, így panaszkodtak: „Lám, ezt is ő csinálta, azt is ő csinálta nekünk . . ." Tabita mindenkivel tett valami jót, halála nagy veszteség volt. Tabitát Szent Péter feltámasztotta és visszaadta szeretteinek. Dénes atyát már nem fogjuk visszakapni ebben az életben. De hisszük, hogy az Úr megadja neki mindazért a jóért, amit tett, az örök életet. Majd egyszer ismét együtt leszünk vele!

Confrater